

॥ नमो जिष्णु ॥

श्री आत्म-मन-विष्णुगीतरञ्ज नैन अथगाणा
पू प ४२ मु

नमस्कार-महिमा.

तथा

[म २०१३ थी म २०१७ मुनीनी धर्म-
प्रमानना-लीनी-प्रति' मडोत्सव वगेरे]

या म्याना

व्याख्यान-सायम्पनि प नराव आचार्य
थीमह विजयनविष्णुगीतरञ्ज मदा गता
पदनभावक मिलागोद्वार
पू आचार्यदेन आत्म निरूपनमलसूरीदेन
महाराज

समाहक

शानाधानी पू प यान
श्रीकीर्तिविजयल गजिव

सपाहक

साहित्यचरित्रि शानाधानी पत्रित
श्री धीगजलाल टोकरशी शाह

પ્રકાશક :

શ્રી જૈન મિત્રમણ વતી

શ્રી પરમાનંદ વરજીવનદાસ ગ્રાહ

એન્ડ્રૂઝ રોડ, સાન્તાક્રુઝ (વેસ્ટ) મુંબઈ-૫૪

પ્રથમાવૃત્તિ પ્રત ૨૦૦૦

વિ. સ. ૨૦૧૭ ઈ. સ. ૧૯૧૧

મૂલ્ય ૦=૭૫ નવા પિપા

મુદ્રક :

મજુલાલ હનમાલ સાથ

નવપ્રભાત પ્રેસ, પ્રેસ,

વીકટોરિયા રોડ, બા. ૧૧

પ્રકાશકનું નિવેદન

મદામના નિઝ થ મુનિવરોએ નમસ્કારનો મગન મનિમા મુકન કહે ગાંડા છે અને તેના અથ-ભાન-ગદસ્યને પ્રકાશના માટે પોતાની નિમળ પ્રજા તથા અદ્વનુત પ્રતિનાનો છુટથી હિયોગ કર્યો છે પરિણામે નમસ્કાર પર નિપુન સારિત્યની રચના થઈ છે પરંતુ આ સાદિત્યનો મોટો ભાગ પ્રાકૃત-સમ નજાયા-નિવલ્લ દાવાથી તેમજ સુસપાલિત થઈને મુનિ થયેનો નવિ દેવાથી આધુનિક મુગના મનુષ્યોને સમજ પડે તેરી ભાષા અને રીતીમા અગિનન સારિત્યનું સર્જન કરવાની આવસ્યકતા રહે છે

અમને જણાવના આનંદ થાય છે કે આ આવસ્યકતા પૂરી કરવા માટે આજે કેન્દ્રમાં ત્યાગી આચાર્ય-મુનિવરો તથા વિદ્વાન મુરથી ભારે પ્રયત્ન કરી ગયા છે અને પરિણામે નમસ્કાર-નિવલ્લ કેટલુંક સુવાચ્ય-સુદર સારિત્ય પ્રકાર થવા પામ્યું છે અને વિશેષ આનંદ તો એથી થાય છે કે પ્રસ્તુત નમસ્કાર-મદિમાનું પુસ્તક પ્રકટ થનાં તેમાં એક નોધપાત્ર સમૃદ્ધ ઉમેરો થવા પામ્યો છે

સ ૨૦૧૪ની સાલમા દક્ષિણીપ્રક દક્ષિણદેશોદ્ધારક સુપ્રસિદ્ધ વખતા આચાર્ય શ્રીમ. વિજયનભણુસૂરીચરજી મહારાજ પોતાનાં શિષ્ય રત્ન રાનાવધાની મુનિરાજ શ્રી કાર્તિકચરજી આર્ પતિનાર સાથે અમવાદ-વિદ્યાસાગરોએ નિરામળતા દતા અને પોતાની તરતન મેળ સુગમ્ય રાનીથી વિરાજ શ્રોતામમુદને અલૌકિક આનંદ પમાડતા હતા ને વખને ભાવિક વર્ગનો આગ્રહ થવાથી તેમજ નમસ્કાર-મદામત્ર પર નવ વ્યાખ્યાનો આપ્યા અને તેમા નમસ્કાર અંગે જાણવા જેવી

અનેક બાબતોની રજૂઆત કરી જે સંજ્ઞાઓનાવર્તે અત્યંત પ્રભાવિત થશે અને નમસ્કારની નિતર નિવર્તિત આરાધના કરવા લાગશે.

પછી તે નમસ્કારમાં અનેક લાઘ્યબદ્ધેનો તરફથી આ મનનીય વ્યાખ્યાનોની પુનઃક્રમરે માગણી થવા લાગી સમાજના સદસ્યોએ આ વ્યાખ્યાનોની નોંધ પૂરું સિદ્ધાંતમતે પિ આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયગ્રંથ સૂર્યાચાર્ય મ ના સિ રત્ન પ શ્રી બાનુવિજયગ્રંથ મદારાજના એકે શિષ્ય તથા કવિ કુન્તિનક સનાયધાની મુનિરાજશ્રી કીર્તિવિજયગ્રંથએ ખૂબ કાળગ્રપૂરક નોંધી હતી અને તેમાંના કાંઈ અગત્યના મુદ્દાને હાડ્યો ન હતો એટલે તેને પુસ્તકકાર આપવાનો નિશ્ચય થયો અને તેનું સંપાદનમાં અનેક યશસ્વી પ્રયોના લેખક તથા જૈન તરફના મુખ્ય અધ્યાપી સાદિત્યચારિત્ર સનાયધાની પડિન શ્રી ધીરજલાલ ટોકરશી શાકને સોંપવામાં આ પુ તેમણે જૈન સાદિત્ય વિમલમગ્ગ વંસેલાલ-મુખર્જી તરફથી પ્રકટ થનાર નમસ્કારનાં પુસ્તક અંગે ધણુ સંશોધન કરેલું હતું અને સરથા તરફથી કનિય પૂર્વ તથા મધ્ય ભારતનો ખાસ આ કામ માટે જ પ્રવાસ કરેલો હતો એટલે તેમણે આ વ્યાખ્યાનોનું સુદર સંપાદન કર્યું અને જરૂરી નોંધો વગેરેના પુનઃમન શીલાન્યુ

જેમ નમસ્કાર એ નવ પદોની સુદર રચના છે તેમ આ પુસ્તક નવ વ્યાખ્યાનોની સુદર રચના છે તેનાં પદોના વ્યાખ્યાતમાં નમસ્કારને જિનશાસનનો સાર જણાવી અનેક પ્રયોના સમાધાનપૂર્વક તેનાં મહત્ત્વને સિદ્ધ કરવામાં આન્યુ છે જોખ અને ત્રીજા વ્યાખ્યાનમાં નમસ્કારનો અત્યંત પ્રભાવ દર્શાવવામાં આ ગો છે અને તેનું હેતુ તથા કથાદ્વારા સુદર સમર્થન કરવામાં આ પુ છે ઉપરાંત મરજીસમરે નમસ્કારમત્ર શા માટે અને કેવી રીતે સંભળાવવે જોઈએ તે ધણુ સારી રીતે દર્શાવવામાં આન્યુ છે એવા વ્યાખ્યાનમાં શાસ્ત્રનાં અનેક પ્રમાણો આપી નમસ્કારમત્ર અનાદિ કાળનો છે એ

સિદ્ધ કરવામાં આ યુ છે પાચમુ અને છઠ્ઠુ વ્યાખ્યાન નમસ્કારનું નિત્યત્વ એટલે ત્રિકાલવર્તીપત્ર સિદ્ધ કરના માટે અપાયુ છે અને તે અંગે કેટલાક વિદ્વાનો તરફથી જે વિચિત્ર દલીલો રજૂ કરવામાં આવે છે, તેનું પ્રમણ ખડન કરવામાં આ યુ છે નમસ્કારનું નિત્યત્વ સિદ્ધ કરવા માટે આદ્યુ વિવેચન આધુનિક કોઈ પણ અથર્માં પ્રકટ થયેલું નથી સાતમા વ્યાખ્યાનમાં નમસ્કારનાં બાહ્યસ્વરૂપની ચર્ચા કરવામાં આવી છે અને તેનાં પદ-સપદા-અક્ષરમાન વગેરે અંગે ધર્મો પ્રમણ પાડવામાં આવ્યો છે આદ્યુ વ્યાખ્યાન નમસ્કારના આંતરિક સ્વરૂપ વિશે અપાયુ છે, એટલે તેમાં નમસ્કારના અર્થ-ભાવ-સ્વરૂપને લગતી અનેક બાબતો રજૂ કરવામાં આવી છે અને નવમુ અથર્માં છેલ્લુ વ્યાખ્યાન નમસ્કારની આરાધના પર અપાયુ છે, એટલે તેમાં સર્વે વ્યાખ્યાનોનાં નીચેાડ ઉપરાંત જપના વિવિધ પ્રકારો પર પુષ્કળ પ્રકાશ ફેંકવામાં આવ્યો છે

અમે એમ માનીએ છીએ કે આ પુસ્તક એકવાર વાંચવાનું શરૂ કરી પછી તેને નીચે મૂકવાનું મન નહિ જ થાય તત્ત્વજિજ્ઞાસુઓનું એ પવિત્ર કર્તવ્ય છે કે તેઓ આ પુસ્તકને બરાબર વાંચે-વિચરે અને તેનો મિત્રમ ગ તથા અન્ય જિજ્ઞાસુઓમાં પૂરતો પ્રચાર કરે

આ પુસ્તકના પ્રારંભમાં પૂજ્ય આચાર્ય દેવની સ ૨૦૧૩ થી સ ૨૦૧૭ સુધીનો પ્રગતિનો જે હેવાલ જોડવામાં આવ્યો છે તે શાસનપ્રભાવના માટે તેઓથી તરફથી ધર્મ રહેલા સતત પુરુષાર્થની જાખી કરાવે છે અને પ્રગતિનાં ક્રુઓને એક નવું જ માર્ગદર્શન આપે છે

જિનશાસનનો સર્વ જય હો, એવી મગન કામના સાથે અમે અમારું આ પ્રકાશકીય નિવેદન પૂર્ણ કરીએ છીએ

ધર્મપ્રભાવના

(વિ સવત્ ૨૦૧૩ થી ૨૦૧૭)

(૨) નાજનગાના આગળે—

પરમ શાસનપ્રભાવક વ્યાખ્યાનચાચરપતિ પૂજ્યપાં. આચાર્ય
દેવ શ્રીમદ્વિજયસંધિધસુરીચરણ મદારાજના પ પ્રભાવક દક્ષિણ
દેશેદ્ધારક પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયનકમણ્ણસુરીચરણ
મદારાજે છેલ્લા ૭ વર્ષ દરમ્યાન મદારા ૬-કર્ણાટક-તામિલનાડ અને
આંધ્રપ્રદેશ વિગેરે ગ્યે વિચરી જવનત, અંગેડ અને અસાધારણ
જન શાસનની જે પરમ પ્રભાવના કરી છે, એ વાત જગપ્રસિદ્ધ છે
અને એને ‘દક્ષિણમા દિવ્ય પ્રમણ’ નામના વિશાળ કાવ-
ચન્યમાં ગૃધી જનતા સમક્ષ ૧૬ કરવામાં આવી છે દક્ષિણની દિવ્ય
યાત્રા પૂર્ણ કરી તેઓએ મુખર્ષ-તદ્દર વિ સ. ૨૦૧૩ માં પધાર્યા
આ આનુભાસમાં પણ ધર્મપ્રભાવનાના અંગેડ કાપોં થયાં આચાર્ય
શ્રીનાં તાત્વિક વ્યાખ્યાનોમાં ઉમટતી માનવમેલી મુનિની કીર્તિ-
વિજયણ મદારાજનાં કાવચન પ્રવચનોની મનેડી ધૂન ૩૦ ૮૫૧૧
રૂપિયાનાં ખર્ચે પ્રગણિત થયેન વિવિધ આધાતુ સાદિત, દક્ષિણમાં
વિવ પ્રકારાં શતાવધાનો ભવ સમારભ, તેમજ સાહિત્યપ્ર થન
આ નિમિત્તે યોગ્યથેવ ત્રણ દિવસનો અદ્ભૂત કાર્યક્રમ અને સર્વત્ર
પ્રસરેલી-સુમધુર સુવાસ અને છે ને શ્રી વર્ધમાન તપખાતાનું
દરખાટન વિ કાપોં થયાં દર્તા ત્યાર બાદ રાજનચરનાં આંગણે મુનિ
સમેનન ભગાનું હોઈ તરતમાં તે તરત પ્રયાણ થયુ હતુ સર્વત્ર ગુરુ-
સિધ્ધના પ્રવચનો અને જાહેર વ્યાખ્યાનો યોગ્યતાં દર્તા માનવમહેરા

મણિ તો પૂજ્ય જ શું ? શીતળ અને મંદુર જળથી ભરેલાં સરોવરમાં
પાણી પીવા માટે કઈ પદ્ધતિએને આમત્રણ આપ્યું પાંત્ર નથી
એમ દરેક રથગે જીતે અને જીતેતરે પ્રવચનો અવધ કરવા પડે
મોટી સંખ્યામાં ઉમટતા હતા રાજનગ નાં પધારતાં તેઓશ્રીનું વાન-
સ્વગન કરવામાં આવ્યું હતું સે ડો સાધુ-સાધ્વીઓ તેમજ ભારિષ
મેની સંખ્યામાં નજરે ચડતા હતા પૂ ગુરુદેવ યાનમંદિરમાં નિરાજતા
હતા ત્યાં તેઓ શ્રીના નર્દન-વદનનો વરો પડી સાત મળો હતો
તેમજ પૂ ગુરુદેવનું કૃષ્ણ ચરીર નિનાજનાં ચિ પનાં દેવા મગમગાં મની
બધ એ રવાબાવિક હતું અહીંયા પછુ તેમજ બન્યુ પૂ માપછ
મનારાજની એ ઇન્દ્રા હતી કે ઠાઈ પછુ સમર્થ પન્નાની નાજી
વિદ્યાશાળામાં હોતી જોખે તેથી પૂ ગુરુદેવે વિદ્યાશાળામાં જ્યા
આયા આપી ત્યાં પૂ વોગદ આપછ મદારાજનાં હસન-વદનનો
સાત મળો ત્યાં દરેશજ પૂ આચાર્યદેવના આત્માદિ તારિકા વિરો
પર પ્રચયનો થતા હતાં આ પ્રચયનો સાક્ષીયા એટલે જીવનનો એક
હકાવો લેવા બતાવત હતું સમજવવાની રસમે રીતિ રિપયની છગ
વજ, બરીઆ બારીક રિપાને પછુ સાદી સરગ બાધમાં જૂ કરવાની
અને ખી કળા હોઈ શ્રોનાજનો દિગ્ધૂ મની જતા હતા અત્ર સુવ ઠ
રિવારે બપોરે મુનિરાજ શ્રી ખતિરિજયછ મદા જનુ ઠાનમય
શીતિમાં પ્રજમ પ્રચયન વિદ્યાશાળામાં જ ગોઠવાયુ હતું પ્રચયનની
શરૂઆતથીજ જનસમૂ ખીચોખીચ બતાઈ મળે હતો મુનિરાજશ્રીની
દીપ સો કરતાં અને ખીછે અને એમને સાંભળતા હમરોની તપ્ય મા
માનવસમુદાય રથગે-રથગે એકરિત થાય છે એમ અમણસમુદાયે
પછુ સાંભળેલુ જેથી આજનાં આ પ્રચયનમાં ખાસ કરીને પૂ આચાર્ય
શ્રી વિજયજી બુસરીયરછ પૂ આ શ્રી બુવનમૂરીશ્વરછ પૂ ઉપા
ન્યતરિજયછ ગણિ પૂ ૫ શ્રી ભદ્રકરવિજયછ ગણિ, પૂ ૫
શ્રી વિદ્યમનિજયછ ગણિ પૂ ૫ શ્રી ચિદાનંદરિજયછ ગણિ, ૫
શ્રી વર્ધમાનવિજયછ ગણિ પૂ મુનિરાજશ્રી બા કરે વિજયછ મદારાજ

આપણ મ. ના આ ૨૦૦ થી ૩૦૦ મધુ-સાધી મધુ રો ભરી
આપી હતો મુનિશ્રીનાં પ્રથમ પ્રસંગે જ રાજનગરમ. ખૂબ જ
પ્રકાશ પાથરી બીજા વિચારે પ્રસંગમાં જ ની બી બીજો તે
મિત્રન સુધી કે ખૂબ જ પ્રસારે થતાં વ્યાખ્યાન બધુ નાખ્યું પડ્યું
ત્યાર બાદ ત્રીજા રીચારે બે રાત્રે વ્યાખ્યાન કર્યું થતાં નીચેના ફરવાળ
બધે હરી દેરા પ રા દતા એટલે વ્યાખ્યાનની સરખાનવા ૧-૧૧
કલાક પહેલેથી જ માનવજેહની જગ્યા થની હતો તેમા પુરો ની સખ્યા
અને રિહત પ્રમાણમાં હતો કમ્પ્યુટરના રકસ ન દેશોરા ની રોગ
દાખલા ની રોગ રાદર બધુ ને સવળી બી જ રીર રિપ વધ
તેમજ વિવિધ અન્ય વિદ્યાગ એકમાં જ મકોસ કામ કરી, વ્યાખ્યાન
આ પછી હતો અને દાખલો સોદરોએ આ પ્રસંગોમાં સામ
લિધો હતો.

રોજ મરાઈ-ઓ બગવતીજ રૂઝનાં વ્યાખ્યાનો પૂ. આચાર્યદેવ
આપના હતા તત્કાલિનમરુ આ વ્યાખ્યાનો શ્રવણ કરતા, બેભાન
ચિતા સરપદાના સર્વ મેળના મારિશો દોડી આવતા હતા.

આમ જીવનમાં પ્રથમ જ વાર રાજનગરનાં આમળે ચતુર્ભોસ
કરવાનો અને તે પછી પૂ. આપણ મળી ભગતી પુણ્ય દિનામાં સુદર
શ્રોત્રમ સાંત પો કોનો પૂ. આપણ મદાગજને પછી મૂળ જ પ્રેમ
દત્તે તેઓથી કહેના કે સારુ થયું તમે અને રત્ના તો, વિદ્યાસાળા
મળી મૂકી માનુષીસ બાદ સારમપુર તળીવાની પોગવાળા રા
રસિકલાય મનમદાસના સુપુત્રો દા બહેનના દીક્ષાના પ્રસંગે ખાસ
રિચના કરાતો આમલ થતાં પોતો વધુ રિચરતા થઈ હતી અને
તળીવાની પોગમાં દા બહેનની દીક્ષાનો ભય ઉભર રસિકતાઈએ
ઉજળો દત્તે અને પોતે સામેડે ચતુર થવ લીધું રૂઝ પદાગ્રજનારની
પોગમાં પછી ગુરુદેવની નિરામાં ઉત્તર ઉજવાશે હતો વિદ્યાસાળામાં
દાખલોની મેળી સમક્ષ છેકો ગી અધ્યાપણની બધી પૂજા ભનાવતા
મુનિશ્રી કીર્તિચિજ્યજ્ઞે પૂજાનો કાવાય સંવિસ્તર વગુબો હતો.

અને જનનાને લક્ષિતરસમાં ત ત્રીન બનારી દીધી હતી આમ રાજ
નગની રિયરતા દરમ્યાન અત્યંત ધર્મપ્રભાવના થયા પામી હતી
સાહિત્યનો પ્રચાર પણ વ્યવસ્થિત ચલુ જ હતો આ રીતે રાજન
મરમા સુ ર સુવાસી પાથગી ગુરુદેવે ત્યાંથી વિદાર કયો હતો એ દ્રશ્ય
પણ અનોખુ હતુ દમરો સીપુરો ગુરુદેવનો વામનેપ લેવા પડાપગી
કરતા હતા વિદાલમાન આપવા જગી માનવસમુદાય એકત્રિત થયો
હતો આ દ્રશ્ય પણ જનજનાને આત્મીયુદ્ધ બનાવે તેવુ હતુ સૌ
ગુરુદેવનુ માનનિક સામગ્રી પાછા ફર્યો હતા ત્યાંથી કમથ માતર
પધારી હતા, જ્યાં વિદ્યાચાજાના દ્રશીઓ ત ફથી પૂજા-ભાવના અને
સાચીકલાસભ્ય થયુ હતુ મેકડો સીપુરો અમદાવાદથી ખાસ
આ પ્રસંગે આવી ચ પા હતા ત્યાંથી મામગ્રાઓ વિદાર થયો હતો
સત્ર ૪ જાહેર વ્યાખ્યાનો મોક્ષર્થ દના અને જૈન-જૈનેતર સમુદાય
વિષુન પ્રમાણમાં ઉચ્ચિત થયો હતો એટલુ જ નહિ પણ ગુરુ-
શિષ્યના વ્યાખ્યાનોનો ખૂબ જ પ્રભાવ પડતો હતો

(૨) મુવર્ષ કોટમા ચાતુર્માસ—

રાજનમરથી વિાર કરી મામાનુભામ રિચરતા અને સુર ધર્મ
પ્રભાવના કરતા ગુરુદેવ સરવાળન સુરન પધાર્યો ત્યાં તેમોશીર્ના
વ્યાખ્યાનો અને જાહેર વ્યાખ્યાનો જે હવાયા ચર સુ. ૧૩ ના ભગવાન
મહાવીરદેવના જન્મકલ્યાણકની લગ્ન ઉજવણી બેસન્ટ હોનમાં પૂ
ગુરુદેવની અધ્યક્ષતામાં સુરતના સમસ્ત જનોએ સાથે મળીને ઉજવી
હતી ત્યાં એક વિજયર નિહાને મ્હુ કે છેલ્લા ૫૦ વર્ષમાં પ્રથમ જ
વાર આજે આ લગ્ન પ્રસન્ન હું જોઈ રહ્યો છુ દેવ વદ ર ના વડા
યોગના સધા રી વિનને માન આપી, પૂ મહારાજશ્રી વાજતે-માજતે
વડાચોગ પધાર્યો અને ત્યાં ત્રણ દિવસની રિચરતામા જગી મેલી
જમી હતી આ પ્રસંગે મુનિરાજશ્રી પૂર્ણાવિજયજી મહારાજશ્રીના
સસારી મામા મમળદાસ ધેવાભાઈ તથા તેમના સસારી માથી રખમણી

અહીં કોયે વગેરેને પ્રભાવનાદિ કારોના સાગે લાભ લીધો હતો ત્યાં કોઈ શ્રીસખના આગેવાનો આતુભોસાર્થે વિનિ નિ માટે આપ્યા હતા ગુરુદેવે પોતાના ગુરુદેવ તે અવસરે વાપી મિરાજતા હતા ત્યાં જવા પ્રયત્ન કરું અને કશું કે ગુરુદેવની આગા હશે તોત્યા આતુભોસ થશે પરમ ગુરુદેવે અગા આપી અને પૂ આગાપદેવ વિદરના વિર રતા અગામી પધારી ત્યાં મુળ તેમજ કોટના સકડે ભાઈએ દશનાથે આપ્યા હતા ત્યાંથી કમ્પા સસ્વામન દાદર પધારી અને પૂ ગુરુદેવની નિશામા યોગ દિવ્ય સ્થિરતા કરી તેમે શ્રી ભવ્ય સ્વામત સદકોટમાં આતુભોસ અર્થે પધારી કોટમાં પૂ આગાનીના પ્રભાવ શાળી પ્રવચનો શ્રવણ કરના દૂર-દૂર થી વળી મોગી જાપ્યામા જનમેદની જમા થતી હતી દર-રવિવારે યનાવધાની મુનિશ્રી કોનિ વિજયજી મદારાજના દાઅમય અહીંરે વ્યાખ્યાનો થતા હતા આ આખ્યાનો શ્રવણ કરવા યોગેરથી દગ્ગરો અધિકારો જમા થતા હતા અને ખૂબ જ પ્રભાવિત થતા હતા કોટના આ આતુભોસમાં ગુરુ-સિખના વ્યાખ્યા નોમા જે જનમે ની જમા થતી હતી તે અભેડ હતી, એમ્મુ જ નહિ પણ જાના એકી અચાજે કહેતી હતી કે આરી માનવમેદની કથારે ૫ જોડામા આરી નથી શેકે મુનીનલ કેસવજીએ એક વખત પોતાના વખત-અર્માં જાણુ મુ હતુ કે છે ના ૫૦ વરમા આદમુ માણુસ કદી જવામાં આવ્યુ નથી

ધાર્મિક શિક્ષણસખના ઉદકમે ભાતમજાગી એ દાધરિકુનો, જગતગેટની દાધરિકુન આજુ પનાનાન વગેરે રકોનોમા દગ્ગરો વિદ્યાર્થી સમદા મુનિશ્રી કોનિ વિજયજીના વિદ્યાર્થી-વન ઉપર પ્રવચનો થતા હતા સર્વાંગભાઈએ માટે ગુરુદેવે પ્રેરણા કરી ત્યાં તરત જ ૭ દગ્ગર જેટની રકમ ટપોમ્પ ભારાઈ ગઈ અને જેનો તાત્કિચ ઉપયોગ શ્રી સધે કયો હતો પૂ મુનિરાજશ્રી ભરકરવિજયજી મદારાજ મુનિશ્રી કોનિ વિજયજીના યોગેદન આવતા હોઈ ક્રિયા કરાવવા માટે ખાસ

કેટલાં સ યે આપ્યા હતા કેટલાંથી પ્રથમ જ વાર વાગ્યે-ગાગ્યે
 મુનર્ધના ગિનમાદરોના દર્શનાર્થે ચેત્યપરિપાત્રી નીકળી હતી સરત
 પ્રવચનો અને પ્રભાવનાઓ હતી હતી શ્રી મિષોનચક્ર મતિનાવ ઝરેરીએ
 આ પ્રસંગે સારો સામ સાધો હતો આ બાલુમાર્ધ દીરાનાવ તરફથી શ્રી
 અષ્ટાપ છત્રી પૂજા બખ્ખાનરામાં આરનાં વચસગ ૧૫૦૦ સો પુરોએ
 સામ સાધો હતો આ પ્રસંગ પછુ એવતા જ વાદમાર બા હતો
 પૂ બાપછ મહારાજના સ્વર્ગવાસનિમિત્તે અદાર્ધ-મહોત્સવ તથા
 શાનિરનાર બજાવવાનુ નિર્મિત થના શીસયે પરમ ગુરુદેવ શ્રી વિજય
 સમિધસરીશ્વ છ મહારાજને વિનિ નરી અને તેઓશ્રી વિશાળ સમુ
 દાય દાયે સસ્વાગત અને પધાર્યો અને ભારે ધામધૂમથી ઠાસવ ઉજ
 વાયો હતો પેનના ગા બાલુમાર્ધને ત્યાં આત્મમાસ પરિવતન થયુ હતુ

જેન ધર્મના પ્રચારાર્થે વિપુલ સાહિત્યનિર્માણ અને પ્રચાર
 જુદાં જુદાં પર્વાની બન્ધ ઉજવણી અને પ્રજાવતાઓ તેમજ સેન્ડો
 સીપુરોએ વિવિધ રાજિયાઓ લીધી હતી અનેક નરયુવાનો અને
 જેનેતરોએ પણ સારો સામ સાધો હતો દેવકરણ મે રાનમા ગુરુ-
 શિષ્યનાં જાહેર બાપ્યાનો યોગ્યતા દર્તા અને હજારો સીપુરોની
 જ ગીમેદની ઉમગી હતી પધુપણા પર ખાટે ખાસ આમ થી મુનિરાજ
 થીદીનિવિજયછ આદિને ત્યાં મોક ના હતા આ વખ નાં પધુપણ
 પર પણ માદમાર નતી મ્યાં હતા હજારો માગુમેએ ખૂબ શાનિપૂર્વક
 પ્રવચનો સાંજળ્યા હતાં ખોની જિજમણી પણ બણી સારી થઈ હતી
 આ વડે તરવર્યાનિમિત્તે ભારે ધામધૂમથી રથવાગનો વરધોડો કાઢ-
 વાર્માં આલ્યો હતો અને અપૂર્વ શાસનપ્રજાવના થયા પામી હતી
 પૂ બાપછ મહારાજના સ્વર્ગવાસનિમિત્તે પચકળ્યાણુકમહોત્સવ
 ઉજવાયો હતો તેમા અષ્ટાપછત્રી પૂજામાં ભારે રમ જાગ્યો હતો
 મુનિરીએ સપિત્તર ધનિદાસ રસપ્રદ સંધિથી કહી સભાગાઓ હતો
 તા ૨૦-૧૨-૫૮ રવિવારે શેક ચુતીબાર્ધ ચીમનનાવ રોરદાવની

વિનિ રીકારી તેઓથી મરીન પ્રાર્થના બન્ધ સ્થાપતપૂર્વક પધાર્થો દત્તા
જનનાનો વિભાવ અમાપ દત્તે રુરુ સિંચના સવાર-મોર ને જાહેર
પ્રવચન થતાં દત્તે ઓરુ સેની મે ની જામો રતી બ ને વખત
પ્રમાવના થઈ દત્તે મુગર્થના આગેવાનોની દાગરી ખાસ ધ્યાન
જેમનારી દત્તે આ પ્રમાણે ડાગ્ન ચાતુર્માસ ખૂબ જ યાદગાર બની
મધુ રુરુ ત્યારે જાદ થા રિવસ લાલમામ-ભૂનેવના ભારિશી
વિનિ રીકારી ત્યાં પધાર્થો દત્તે રાજના પ્રવચનોમાં જનનાનું
પૂજન શુ ર જનને પસુ રાપર આગ્યા આ રીતે મુદર થમ
પ્રમાવના કરના તેઓથી પૂ મુરુદેવની પાવન જાવામા દાદર પડા દત્તા

(૩) મુનુ હમા મહેડા મવ—

શા રુ ર ની વાગાંક ઉપર શ્રી સધની વિનિ રીકારી
તેઓથી સર્પાર દાદરો વિદાર કરી મુનુ - પધાર્થો દત્તા ત્યાં પૂજ
પ્રમાવના અને રુરુ સિંચના પ્રવચનો થતાં પ્રમ ગાંગી-નેની
બની મર્થ દત્તે શ્રી સધે આગામી ચાતુર્માસની વિનિ કરી દત્તે
વિનાર્માં રથગે રથગે જનતા સાગી રીતે વ્યાખ્યાન આપેને લાગ
સેની દત્તે ત્યાંથી તેઓથી હાદર થઈ મમાઃ પડાપો દત્તા

(૪) હાદર ૧૦-નવચકનો પ્રકાશન-સમારભ—

તા ૨૭-૩-૬૦ રવિવારે સવારે હાદર મુખ્યે એંગોનીયા
દારિકમના દોનમાં પૂ આચાર્ય થીમદ વિજયવદ્ધમયુમ્મરીમરુ
મદારાગની ગેગ્યાથી શ્રી હા સાર-નવચક્ર યનો પ્રકાશનરિધિનો
બન્ધ સમારભ વ્યાખ્યાનસમરસિત પૂ આચાર્યદેવ થીમદ વિજય
સન્ધિમુમ્મરીમરુ મના જનના નેતૃત્વમાં ઉગ્મવતા લ્યારનના ઉપરા
ધૂપતિ શ્રી રાધાકૃષ્ણને તેનું ઉ વાગ્ન મ્યું દત્ત મુગર્થના મવનર
થી શ્રીપ્રકાશ અનિયિવિશેષ તરીકે પધાર્થો દત્તા ઉપરાધૂપતિ
શ્રી શ્રીપ્રકાશ અને પૂ મુરુદેવના પ્રમાવસામી પ્રવચનો થતાં દત્તા

પૂજાપાદ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયલક્ષ્મિસૂરીશ્વરજી મદારાજને પોતાની
૫૬૫૫ દોષા ૭૧-૧૪-૧૪ વર્ષના પરિશ્રમે તેનું સંશોધન કરી
આ મ ય તેવાર કપો હતો આ પ્રસંગે મુળધર્મના પ્રતિષ્ઠિત
અનેક આગેવાનો રાજદારી નેતાઓ અને પ્રખર પડિતોની દાજરી
આસ નોધપાત્ર હતી શેઠ દામજી જેઠાભાઈ તથા સં. ૫ થી ધીરજ
લાલ ટોહરચી સાહે તેમજ અન્ય ભાવિકોએ આ પ્રસંગે દીરાવવા
હારી જહેમત ઉભરી હતી પૂ. ૫ થી વિક્રમવિજયજી મણિ મુનિ
શ્રી બારકરવિજયજી તથા મુનિ શ્રીકીર્તિવિજયજીએ આ કાર્યને
શીઘ્રાવવા સુદર સેવા આપી હતી મ યપ્રકાશનનો આ સમારમ
એક ઐનદાસિક પ્રસંગ લેખી રાકાય તેવા ચિરસ્મરણીય મ યેા હતો

(૫) પંચામપદપ્રદાન—

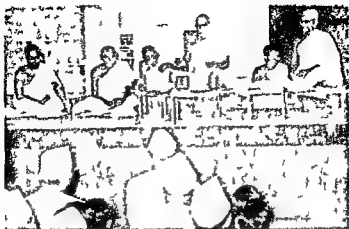
પૂ મુનિરાજશ્રી કીર્તિવિજયજી મદારાજને ધણા વખતથી પંચાસ
પદ પ્રદાન કરવાની અનેક શ્રીસંધોની ઈચ્છા હતી, પણ તેમણે ભમ
વતીજના યોગોદ્ધવન કપો નહોતા આ વખતે પૂ. ૫૬ પરમ શુરદેવ
શ્રીવિજયલક્ષ્મિસૂરીશ્વરજી મદારાજે વિ. સ. ૨૦૧૬ પોષ સુદ ૧૩ ના
મંગળ પ્રભાતે શ્રી આત્મકમલલક્ષ્મિસૂરીશ્વરજી જેન તાનમદિરમાં
તેમને શ્રી ભગવતીજના યોગમાં પ્રવેશ કરાગ્યો પૂ. પંચાસજી
શ્રી વિક્રમવિજયજી મણિવર ખૂન સામણીથી ક્રિયા કરાવતા હતા આ
પરસામાં મહાઃ શ્રીસંધનો ચૈત્રી ઝોળી માટે ખૂન જ આમદ થતાં
પૂ. શુરદેવ મહાઃ પદાધી ત્યાં તેઓશ્રી તેમજ મુનિશ્રી કીર્તિવિજય
જીનાં પ્રવચનોમાં જનતાની જગી મેની જમા થતી હતી મુનિરાજ
શ્રી કીર્તિવિજયજી મદારાજને યેશાખ સં. ૧૩ ના મણિપંચાસપદ
પ્રદાન કરવાના છે, આ વાતની જાણ શ્રીસંધને થતાં શ્રીસંધે પંચી
અત્રે અપાય તે માટે ખૂન જ આમદ કપો દાદરમાં પરમ શુરદેવને
ચાર ચાર વાર વિનંતિ કરી, જેથી પંચાસપદની મહાઃ આપવાનું
નહી થયું આ પ્રસંગે આખ્યાનવાચસ્પતિ પરમ શુરદેવ શ્રીમદ્

વિજય સમિધમૂરીશ્વરજી મહારાજ, પૂ. હાધ્યાયજી જયતિગીજી મ.
 પૂ. ૫ શ્રી નતીનવિજયજી ગણિ, પૂ. ૫ શ્રી વિક્રમવિજયજી ગણિ
 આદિ વિદ્યાગ પરિવાર સાથે દાદરથી વિદ્યાર કરી સત્સંગન મનાડ
 પધાર્યો. પન્થાસપદમદાનમહોત્સવનો આરંભ વૈ મુદ્દ ૬ થી થતા
 પ્રતિદિન વિવિધ પૂજાઓ લખાવાની હતી. શ્રી પાશ્વર્ગીકમડળ
 શાંતિનાથ શાહ, દેવેન્દ્રવિજય, નન્દગંગા નવસારીવાળા વગેરેએ પૂજા
 ભાવનામાં ખૂબ જ રમન જમાવી હતી. સુ. ૧૨ ના બન્ધ વધેડો
 ચલાવવામાં આવ્યો હતો. બે બે ૩ બે રથ અને દળારો સ્ત્રીપુરુષો મુનર્ધ
 તેમજ પરાઓમાં થી હતરી પડ્યા હતા. વરધો હતી સગમમ ૫૦૦
 મણની ઉપજ થઈ હતી અને અંસપ તરફથી સાકુની પ્રમારના થઈ
 હતી વૈશાખ સુ. ૧૩ ની રવિવારે પૂ. પા. ૫મ ગુરુદેવે નાણુ સમય
 મુનિશ્રોને ગણિ-પન્થાસપદ અપણુ ક્યુ હતુ આ પ્રસંગે ૪-૫
 દળાર સ્ત્રીપુરુષોની બન્ધ મેલી જમા થઈ હતી સોમવારનો દિસ હોવા
 છતાં આગની મોટી માનવમેદની નિહાળતાં સૌને ભારે આશ્ચર્ય થતું
 હતું. નૂનન પન્થાસજીને લાવિડોએ સખ્યામધ કામગીરો દી હતી
 આ માયકમે સગમમ ૧૫ ૨૦ મિનિટ લીધી હતી એટલી મોતી સખ્યા
 વહોરાવનારાઓની હતી આ પ્રસંગે શેઠ રમણુના ૧૬૦૦૫૫૫૫૫ શ્રોધ,
 શેઠ હામજી જેઠાભાઈ શેઠ રતીલાલ નાણુરને શેઠ દોરાલાલ જી શાહ,
 શેઠ બાણુભાઈ જગનનાથ શ્રોધ, શેઠ કાંતિલાલ ફેસવાલ સધરી શેઠ
 ત્રિપોનચંદ્ર કાંતિલાલ ઝવેરી, શેઠ ચીનુભાઈ ચીમનલાલ શેરદનાલ શેઠ
 ગુલાબચંદ્ર કુવચંદ-કોટ, સનાવધાની પતિ ધીરજલાલ ટોકરરી શાહ
 શેઠ બહેચરભાઈ ગાંગજી શેઠ કુવરજી મોદનવાલ-દાદર શ્રી ચંદ્રભાઈ
 એડવોકેટ બેરીસ્ટર બચુભાઈ, શેઠ જયરાજજી-એચેચેર, શેઠ બાણુભાઈ
 ભેગીનાથ-નવસારી રસીકલાલ મુનીનાલ કાપડીવા શેઠ પ્રીજીયંદ
 મુગચંદ ભુવાખીલાલ શેઠ ચીનુભાઈ મોટી શેઠ પનાલાન નામગદાસ
 શેઠ સુવર્ણકુમાર જાલાલાલ, મલાગા બાગેવાન ચૂદરથો વિગેરેની
 હાજરી ખાસ ખાન બેચનારી હતી પૂ. ગુરુદેવોએ નૂનન ૫ શ્રીને

નિશિષ્યા તેમજ વધુ ને વધુ જ્ઞાનપ્રમાણના કરો એવા મગળ આશીર્વાદ આપ્યા હતા. નૂતન પંચવાસુએ ઓજસ્વી મૈત્રિમાં મુદર પ્રવચન કર્યું હતું. આજે સકળ સમતું સાધનિકવાત્સલ્ય હતું, જેને ૪-૫ દશમ અંકુશોએ લાભ લાધો હતો. જપેરે સાતિરના મહાવાયુ હતું. રાજ પ્રમાણનાઓ તેમજ પ્રમુખને અવનતી અગ-ત્યન એ રચાવાની હતી. આ પ્રસંગે એક જાન્ય અને વિરાળ મડપ કામે કરનામાં આ પો હતો જેને ધન-પનાકા-તોરણો અને બોટો વિ થી આઠમક રીતે શ્વશુભારો હતો અને સકડો રગમેરગી લાઈટો જાગી રહી હતી. આ પ્રસંગે દૂર-થી સખ્યામધ ભવિકો આવી અંધા હતો. ગેક દસરાજી મડન આ પ્રસંગે સારો લાભ લાધો હતો. ખજાતથી મુનિરીના સસારી બાઈમલન માતુની ખીમકાર બહેન નિ ખાસ આજ્યા હતા તેમજ દેશદેશવરથી સખ્યામધ શ્રીમેજના તારો પત્રો અને સંજ્ઞાઓ આજ્યા હતા. રો રતીનાન રામચંદ્ર આદિ આગેવાનોએ તેમજ અન્ય લાગિકોએ ભારે જહેમન C ની આ પ્રસંગને ખૂબ જ દીપાળો હતો. એકદમ મયાડના ઇતિહાસમાં અત્યંત યાદમાર રીતે ૫ પ્રતનનો આ જાન્ય સમારભ ઉજવાયો હતો.

(૬) નિવાપાયામાં ચાતુર્માસ—

ચિ. ૨૦૧૬ ના ચાતુર્માસ માટે ૪-૫ રથની આમદખરી વિનનિઓ હતાં. પણ વીનાયાનોના સમતા પ્રમળ પુષ્પપ્રભાવ અને તેમના વધુ આમદના લીધે તેમજ રોક રતીનાજ નાજુરગીની ખાસ આમદખરી વિનનિ હોઈ પૂ. ગુરુદેવે-આચાર્યશ્રી વિજયનન્દમણ્ડુરી પ્રજી મદારાજને ત્યાં ચાતુર્માસ કરવા બાત્તા આપી જેમાં તેઓશ્રી ચાતુર્માસાર્થ પાત્રો પધારતાં શ્રીસથે ભારે ઉમળકાથી સ્થાયે કહ્યું હતું. ગુરુદેવની અમૂલ ધારાસમી દેશના શ્રવણ કરવા માટે જેમ સાકર નિ ચારે બાજુ કીડિયારુ ઉત્તરાય તેમ જનમેલી ઉત્તરના લાગી નિસંધની

વિ સ ૨૦૧૬ આસો વદ પની જયોરે સરના સર્જન દાર્શનકૂલના હોલમાં
 પૂ આચાર્ય દેવ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભજીસૂરીયરજી મહારાજે ' વિશ્વસાતિ '
 એ વિષય ઉપર જાહેર વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું તસ્વીરમાં મુજબના
 મેષર શ્રી વિષ્ણુપ્રસાદ દેસાઈ શ્રીયુત સ્વીલાલે નાજારાની વજેર
 પ્રતિષ્ઠિત ગૃહસ્થો આમની હરોળમાં દેખાઈ રહ્યા એ

નિ સ ૨૦૧૬ વૈશાખ સુદ ૧૩ ની મંગળપ્રભાતે મનાડ ખાતે પરમગુરુદેવ જોનાચાચ
 શ્રીમદ્ વિઞ્વલવિધસરીશ્વરજી મહારાજ મુનિરાજ શ્રી કીર્તિવિજયજીને ગણિપ ન્યાસપદ
 અર્પણ કરતા વાસલેપ નાળી રજા છે બાળુર્ગ પૂ આચાર્યશ્રી વિઞ્વલદમણસરીશ્વરજી
 મહારાજ તથા પૂ હિપાધ્યામજી શ્રી જયતિવિજયજીણિ વગેરે તસ્વીરમા નજરે પડે છે

શ્રી ભગવતીજી મૂત્ર ગ્રન્થ મેવાની ઈન્દ્રિય થતા વચાવવાનો લાભ
 શેઠ કરુણચંદ્ર રૂપચંદ્ર લીધો હતો તેમને ત્યાં રાત્રિગગનરજ મધુ
 દત્ત સંતિવાસ ચાલે આગળ દત્ત અને શ્રીદેવની પ્રભાવના થઈ
 હતી બીજા વિષે તેમના તરફથી લાભધૂમપૂર્વક વરધોડો આપે
 હતો ૧૩૫ મધુ ધીની ઉજામણી બોલી શેઠ દોડુભાઈ મમનલાલે
 મૂત્ર વહેરાવવાનો લાભ લીધો હતો બપોરે શેઠ ભોગીલાલે ૪૨
 મધુની ઉજામણી બોલી જૈન રામદાસજી વહેરાવી હતી ૩૦ મધુ ધીની
 ઉજામણી બોલી શેઠ કરુણચંદ્ર સરપચંદ્રે પ્રથમ જ્ઞાનપૂજન પીતીધી
 કુંડું દત્ત ઉત્તે બને ભાઈઓ તરફથી પ્રભાવનાઓ થઈ હતી
 મુરીશ્વરજીની સમગ્રવવાની અદ્વૈત શૈનથી શ્રોતાજનનાની બારે બીડ
 જામતી હતી ૫ શ્રીકૃતિવિજયજી મહારાજને યોગ આસના દોઈ
 થોડે વખત અત્રે સિંધરતા થતા તેમનાં બે જાહેર પ્રવચનો સગલા-
 સજનમાં અને એ સાધનાશ્રમમાં થયાં હતાં મધુદોડો દોપ ત્ર
 મધમાખીઓને આમત્રણ આપવું ૫ નુ નથી તેમ જનસમુદાયે પશ્ય
 આ બ્યાખ્યાનોનો અદ્વૈત રસ આપ્યો હતો અને અનેાપુ આકર્ષ્ય
 મધુ દત્ત નવકાર મનનો તપ પચરથી તપ વગેરે તપો થયાં હતાં
 પશુપત્ર પર્વની ભવ્ય ઉજવણી થઈ હતી તપસ્વી મુનિશ્રી વિનય
 વિજયજીએ ૪૮ ઉપવાસની ઉમ તપસ્વી આતરી હતી આની ઉમ
 તપક્ષમાં પણ અપૂર્વ સમતાભાવ અને અપ્રમતતા નિદાણી સૌનાં
 દેવા નમી પડતાં હતાં તે નિમિત્તે શ્રી સચે મેઘાં દહેરાસરે અદ્વૈત
 મહોત્સવ, સંતિરનાય અને સમજમણ કથું દત્ત અષ્ટાષ્ટકની
 ભવ્ય પૂજા, જળયાગનો ભવ્ય વરધોડો, વિશાળ મડપ, ગરેલાઓ,
 ભાવનાઓ વિ. થી ઉત્સવ રોનકાર ઉજવાયો હતો શેઠ અબાલાદ
 મોદનલાલને ત્યાં તેમજ ધનકુમાર સરપચંદ્રને ત્યાં વાજતે-માજતે
 મુરિદેવની પંચમણી થઈ હતી અને પ્રભાવનાઓ થઈ હતી શેઠ
 ચોધમદજીએ પશુપત્ર પર્વ ઉપર અદ્વૈતની તપક્ષમાં કરી હતી તેમજ
 તરફથી સવગ્ધરીનાં પારણાં તથા નવકારથી થઈ હતી, તેમજ

રિ સ ૨૦૧૬ વેશાખ સદ ૧૩ ની મંગળપ્રભાતે મનાડ ખાતે પરમગુરુદેવ જીનાચાર્ય
શ્રીમદ્ વિજયલલિતસૂરીશ્વરજી મહારાજ શ્રી કીર્તિવિજયજીને ત્રિયુગ ન્યાસપદ
અર્પણ કરતાં વાસણેપ નાખી રલા છે બાળુભા પૂ આચાર્યશ્રી વિજયલલિતસૂરીશ્વરજી
મહારાજ તથા પૂ ઉવાખ્યાયજી શ્રી જયતવિજયજીત્રિયુ વગેરે તરતીરમા નગરે ૫૩ છે

શ્રી ભગવતીજી સૂત્ર ગ્રંથજી કરવાની ઈચ્છા થતાં વચ્ચાવવાનો સાબર
 રી કમ્પુરચ, રૂપચરિ લીધો હતો તેમને ત્યાં રાત્રિગગનજી થતું
 હતું ચાલિતાન સાહેબ આગળ દના અને ચોક્કસની પ્રભાવના થઈ
 હતી બીજા દિવસે તેમના તરફથી ધામધુમપૂર્વક વરધોડો થયો
 હતો ૧૩૫ મજા લીની ઉજામણી બોલો રોડ ઉદ્દમર્ષ મનનાને
 મૂત્ર વડોરાવવાનો સાબર લીધો હતો જ્યારે રોડ બોગીલ ને ૪૨
 મણીની ઉજામણી બોલી જૈન રામપણ વડોરાવી હતી ૩૦ મજા લીની
 ઉજામણી બોલી રોડ હસ્તુરવદ સરપચરિ પ્રથમ જ્ઞાનપૂજન ગીતીથી
 મુકું હતું છે ને જ ને કાર્ધજો તરફથી પ્રભાવનાઓ થઈ હતી
 સૂરીશ્વરજીની સમગ્રવવાની અદ્ભૂત રીતિથી શ્રોતાજનોની બારે બી
 જામતી હતી ૫ શ્રીકૃષ્ણવિજયજી મદારાજને યોગ ચાલતા હો
 થોડો વખત અત્રે સ્થિરતા થતાં તેમનાં બે જાહેર પ્રવચનો સરતા-
 સજનનાં અને બે સાધનાશ્રમનાં થયાં હતાં મધુપૂરો દોષ ત્ય
 મધમાખીઓને અમત્રજી આપતું ૫૨ નથી તેમ જનસમુદાયે પધ
 આ આખ્યાનેનો અદ્ભૂત રસ ચાખ્યો હતો અને અનેક આકર્ષણ
 થતું હતું નવકાર મનો ત્યાં પચરમી તપ વગેરે તથા થયાં દના
 પધુપણ પવની ભવ્ય ઉજવણી થઈ હતી તપસ્વી મુનિશ્રી વિનય
 વિજયજીએ ૪૮ ઉપવાસની ઉમ તપશ્ચરો આદરી હતી આવી ઉમ
 તપશ્ચરોમાં પધુ અપૂર્વ સમનાભાવ અને અપ્રમતતા નિદાગી સૌન
 દેવો નમી પડતા હતાં તે નિમિત્તે શ્રી સધે મોટાં દહેરાસરે અદાર્ધ
 મહોત્સવ, રાતિરનાવ અને સપ્તમજી મુકું હતું અષ્ટાષ્ટકની
 ભવ્ય પૂજા જળપાત્રાનો ભવ્ય વરધોડો, વિશાળ મડપ, મવેયાઓ
 બાવનાઓ વિ થી ઉત્સવ રોનકદાર ઉજવાયો હતો રોડ અબાલાલ
 મોહનનાવને ત્યાં તેમજ ધન્યકુમાર સરપચરિને ત્યાં વાજતે-માજતે
 સુરિદેવીની પધરામણી થઈ હતી અને પ્રભાવનાઓ થઈ હતી. રોડ
 ચોયમદજીએ પધુપણ પર્વ ઉપર અદાર્ધની તપશ્ચરો કરી હતી તેમના
 તરફથી સવચ્છરીનાં પારણાં તથા નવકારથી થઈ હતી, તેમજ રાતા

કુમ્ભારી આવેના સપના જમકુલો લાખ પળુ તેમણે જ લીધા દતો
 મુનિરાજશ્રી પૂજ્યભદ્રવિજયજી તથા મુનિશ્રી પ્રસન્નચંદ્રવિજયજીએ
 આખ્યાનો આપ્યાં દર્ના જનતા પ્રમન્ન થઈ ગઈ હતી મુનિશ્રી વિનય
 વિજયજીએ ૫૬ મી ઓળી તથા ૫૭-૫૮ મુનિશ્રી નામે દર્શવજીએ
 ૬૯ મી ઓળી, તેમજ મુનિશ્રી પૂજ્યભદ્રવિજયજીએ ૨૦-૨૧ મી વધ
 માન તપની ઓળીની આરાધના કરી હતી

શેઠ બોગીનાન જોડાવાનની વિનતિ શ્રીમરી તેમને ત્યાં આગમીસ
 પરિવર્તન થયું હતું શ્રીસપની તેમણે ખૂબ લાવભરી ભક્તિ કરી હતી
 અને પ્રભાવનાઓ કરી હતી બોજા રિમે ગુરુચંદ્ર મુજગતી મોસા
 પગીમાં વાજતે-આજતે પધાર્યો હતા અને ત્યાં પળુ પ્રવચનોની ધૂમ
 મચી હતી, પ્રભાવનાઓ થઈ હતી અને અનેક લાવિકો ધમના વગે
 ર ગાયા હતા

જિનમદિર અને ઉપાશય

અનેની સ્થિરતા દરમ્યાન ગુરુદેવની પ્રેરણાથી ધર્મપ્રમત્તનાના
 વિવિધ કાર્યો થયાં હતાં ઉપરાંત અગ્રે શ્રી જિનમદિર અને ઉપા
 શયની જરૂરીવાત હોઈ ગુરુદેવે ઉપદેશ આપ્યો હતો અને શ્રીસપ
 જેને ઝીલી લીધા હતા થોડા જ વખતમાં રૂપીયા સવાળે લાખ દીપમાં
 ભરાઈ ગયા અને હજી પછી દીપ ચાલુ / શ્રોતુત રતીવાન નાજાવડીએ
 પગો મોટા ફાળો આપ્યા છે એટલું જ નહિ પણ તેઓ આ કાર્ય માટે
 અથાગ મહેનત કરી રહ્યા છે શેઠ લાખાઈ ઘેનાલાઈએ પછી પોતાની
 કિમતી જગા આપણની હારે ઉતારતા જતાથી છે

જાહેર-આખ્યાન

‘વિશ્વશાંતિ’એ વિષય ઉપર પૂ. ગુરુને સત્સાસર્જનના હોલમાં
 એક જાહેર આખ્યાન આપ્યું હતું મુજર્ષના મેરર શ્રીવિહુપ્રસાદ
 દસાઈ તેમજ અન્ય આગેવાનો અને પ્રસિદ્ધ જૈનેતરોની હાજરી
 મોંઘવાન હતી

ગુજરાતી મોસાવળીથી રિવાર કરી - ધાટોપરના તપસી પરમાનંદજી ઈનો વિનિ રીકારી ગુરુદેવ સ્નાનદાર સ્વામીસહ ધાટોપર પધાયો હતા અને એક દિવસમા ગુરુ-શિષ્યનાં બે પ્રવચનો થતા ધાટો પરની જનતા અને ગુરુ જનો મર્ષ હતી ત્યાર બાદ તેઓશ્રી પાવો પધાયો હતા અને તરતમાં જ બીરડી તરફ પ્રયાણ મુદ્દુ હતુ

(૭) શાતાકુઝમા-આતુમૈસ

શાતાકુઝમા શ્રીસંધની આમદજરી વિનિ થતાં શતાવધાની ૫ શ્રી કીર્તિવિજયજી માંજ નવા મનિશ્રી માળે વિજયજી આલિતુ આતુમૈસ શાતાકુઝમા થતાં વ્યાખ્યાનમાં શ્રી રિપામસૂત્ર અને શ્રી મલ યામુદરી ચરિત્ર વચ્ચાતુ હતુ શ્રી ૫ તાત્ત્વિક વાતોને પશુ સરન નીમા રણૂ કરતા હોઈ શ્રીતાજનોની સારી બીડ જામની હતી દર રવિવારે તેઓનીનાં કાન્દમય સંતિથી બહેર વ્યાખ્યાનો યોજાતાં હતા જેને નવશુ કરવા માટે એમરથી પશુ મોગી સખ્યામા જનમે ની ઉમળતી હતી. એક મુધારભાઈ તરફથી વ્યાખ્યાનહોનમાં શ્રી અષ્ટાપ છન' મદ્દાપૂજા ભજાવવામાં આવતાં, ૫ શ્રેએ પૂજનો ભારથ અને તીર્થનો મદિમા ખૂન વિમ્લત તેમજ શેચાંદૈસિથી સમજાવે દતો જનતા ભક્તિરસમાં ત નીન બનો મર્ષ હતી જમાના અભાવે કેપાયને પાછા જતુ પડ્યુ હતુ આ પ્રસંગ ચિરમરણીવ બની ગયો હતો નવકાર મળતો તપ તેમજ શ્રી પશુપથાપવનો આરાધના અપૂરે ઉત્તાસથી મર્ષ હતી સાધર્મિક ક્રમાં ૧૮૦૦-૧૮૦૦ જેટલી રકમ મર્ષ હતી અને તેનો તાત્કાલિક ઉદયોગ થયો હતો ધર્મી વખત બદલે પ્રજોતરી યોગવામાં આવતાં શુચનો અને શિશિનોની દાજરી ખાસ ખ્યાન બેચની હતી જનતાએ ખૂબજ રસથી લાભ લીધો હતો અને અનેકોની સમતું નિગસન થયુ હતુ પશુપથ પછી વાજતે-ગાજને અધેરી અને પાલોનાં જિનમલિસે અને ગુરુનાં દર્શન માટે ચેચપરિપાત્ર રખાઈ હતી ખૂબજ જનમેલની હતી, આ પ્રસંગ પશુ એવો

જાદ્યાર હતો સાહિત્યનો પ્રચાર છૂટે હાથે કરવામાં આવ્યો હતો
 ધાર્મિક પાઠશાળા માટે ૬૩ની જરૂરિયાત જણાતાં તેઓશ્રીની પ્રેરણાથી
 યોગેશ્વર વારમાં ૩ ૬૭૦૦ લગભગ ભરાયા હતા સઘના પ્રમુખ શ્રી
 િરાતાલભાઈએ ચાતુર્માસ પૂર્ણ થતાં પ્રાસંગિક વિવેચન કરતાં જણાવ્યું
 હતું કે મને અત્રે વસનાં બાવોસ વર્ષ થયાં પણ આ ચાતુર્માસમાં
 જે જનમેળની હું જોઈ રહ્યો છું તેવી મેળની કદી મારા જોવામાં આવી
 નથી નીસઘે આવના ચાતુર્માસ માટે પણ વિનંતિ કરી હતા કે
 સુ' ૧૫ ના શ્રી મકનજી ભૂદાભાઈ એરીસ્ટરનાં ધર્મપત્નીની વિનંતિ
 વીમરી તેઓશ્રીએ વાજતે ગાજતે તેમને ત્યાં ચાતુર્માસપરિવર્તન
 કર્યું હતું બીજા દિવસે શ્રી લક્ષ્મીગદ ગોવિંદજીને ત્યાં પધાર્યો હતા
 ૧૭ રથજે માનવમહેરામજી ઉમટયો હતો પ્રભાવનાઓ ધર્મ હતી
 તેમજ જૈનેતર વિદ્વાનોએ સારો બાળ વીધો હતો
 રકુંનોમા પ્રવચનો

તા ૮-૧૧-૬૦ વીનાંપાળી-સરલાસર્જનમા શ્રી રતીનાલ
 ાણાસદીની વિનંતિથી સેક્રેટરિયા-વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ વિદ્યાર્થી
 જીવન' એ વિષય ઉપર પ્રવચન આપી બાળકોને મુગ્ધ બનાવી દીધા
 હતા ખારની પીપ્પસ હાઈસ્કુલમાં ત્યાંના શ્રી-સીપાનેની વિનંતિ
 વીકારી એ દિવસ-૨૫૦૦ વિદ્યાર્થી અને વિદ્યાર્થીનીઓ સમક્ષ તેમજ
 પ્રવચન આપ્યું હતું વિદ્યાર્થીઓએ સ્કુલમાં જૈન મુનિશ્રીને પ્રવચન
 આપવા અર્થે આવતાં જોઈ શરૂઆતમા આશ્ચર્યના ઉત્તારો કાઢ્યા
 હતા પણ જ્યાં તેઓશ્રીને સંજ્ઞા આપીને સૌ આશ્ચર્યમુગ્ધ બની
 ગયા હતા, એટલું જ નહિ પણ વારવાર તાલીઓ પીગી મુનિશ્રીને
 આવકાર્યા હતા અને છેવટે ભાવમયો પ્રણામ કર્યો હતા અને
 ન પધારે એવી આશા વ્યક્ત કરી હતી. મુનિસિપાલ હાઈસ્કુલના
 દેડમારતર શ્રી પ્રાગજીભાઈની વિનંતિથી ત્યાં પધારી ગાલ-ગાતિકાઓ
 સમક્ષ પ્રવચન આપ્યું હતું ૫ શ્રીના સમાગમથી દેડમારતર પ્રાગજી-
 ભાઈ દેસાઈ, જૈનેતર દોવા છતાં નિત્ય નવકરમત્ર ખૂબ પ્રેમથી ગણે છે

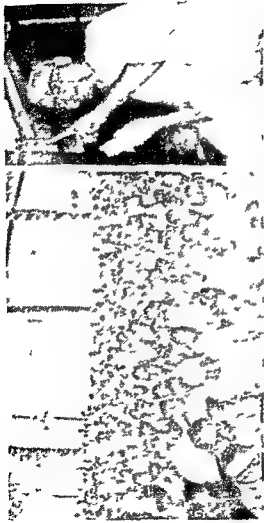
તા ૧૬-૧૧-૬૦ ના ૧૫૦૦ વિદ્યાર્થી-વિદ્યાર્થીનીઓ સમગ્ર પોર દાદરકુના પટ્ટાગણમાં સહારમાં શ્રી ભદ્રસાહેબની જૂનાપૂર શ્રી સોપાવની વિનતીથી પન્વાસરએ એક ક્વાર્ટર સરોત પ્રવચન આપી દિનકે તમા વિદ્યાર્થીગણને મુગ્ધ કરી દીધા હતા. શ્રીભદ્રસાહેબની જૂના પકન-પમાં જણાવ્યું હતું કે- મુનિશ્રીની અદ્ભુત શક્તિ અને જૈનસાધુની ધમ પ્રચારની તમન્ન કેની નવોખો છે, તેમજ શિક્ષકોએ-વિદ્યાર્થીઓને જેવી રીતે સમજાવવા જોઈએ તે વસ્તુ મુનિશ્રીના પ્રવચનથી જાણવા મળી છે. ફક્ત તે જ મિનિટમાં આ અભ્યાસકોને આપમાં સર્થ મુગ્ધ કરી દીધા એ અજેખર તેઓશ્રીની અદ્ભુત પ્રભાવશક્તિ દર્શાવે છે વારંવાર આપથી અત્રે પસરો અને આવો-સદ્દેશો સોને મળે તો રહે એવી આશા વ્યક્ત કરી હતી. ૫ મેના રજાએ વિદ્યાર્થીઓએ તેઓશ્રીનો-તામ લેતા ૫૬૨ સુગ્રાસ પ્રસરી રહી છે. ૭૬૨ને ૭૬૨ે શાંતાકુળના વિદ્યાર્થીઓમાં કળાવતીનું વ્યાખ્યાન થતા-લગભગ ૧૧૦૦-ઓ પુરોષોની હાજરી હતી. અદ્ભુત-શક્તિ અને વિપરીત સુદર અધ્યાવધી નરપુત્રોના ઉપરાત જૈનેતર વર્ગ ઉપર ધણો પ્રભાવ પડે છે. ૫ શ્રીના સમાગમમાં આ અતુલસર્થ કેળવ્યું જૈનેતરો, વિદ્વાનો, અને વેરાદ જોવા પણ નરકારમત્ર-મણતા થયા છે. વાગેતા જૈન સમના ઉત્ક્રમે ૧૩-૧૧ ૬૦ ના જાહેર વ્યાખ્યાન યોગ્યતા એક હાજર જૈન જૈનેતરો હતા, સૌએ વિવિધ પ્રતિજ્ઞાઓ લીધી હતી. મરમે ૬ કોલોનીમાં પણ જગી માનવ-મેહની વે તેઓશ્રીનું જાહેર પ્રવચન થયું હતું, જેમાં- ૭૦૦-૮૦૦ નો ક્રમ જૈનેતરોજ હતા. સૌ ઉપર ખૂબ જ પ્રભાવ પડે છે. આ રીતે તેઓશ્રીના અતુલસર્થો સુદર સુગ્રાસ પ્રસરી હતી અને અપૂર્વ શાસનોન્નતિ-ચત્ર પામી હતી.

(૧) અવધાનનો લાભ પ્રસંગ

ભારત કળાને ભગર છે રથાપનમ્બા, સિત્પકળા હસ્તકળા

વિ એના અંગે છે પાશ્વિમાત્મ દેશોએ જેમ શોધખોળ પાછળ પોતાની શક્તિ ધન અને સમનો બ્યવ કયો છે, તેમ ભારતનાં મ ન બેગ્ગઓએ આવી અતિથી કળાને દસ્તગત કરી ભાગ્યની ધરોગાધાને વધારી છે ફરક એટલોજ છે કે-એ દેશની કાંઈ કાંઈ શોધખોળો વિનાશને નોતરશે જ્યારે ભારત પ્રાચીન સર્જનને વગમી આત્માની અનંત શક્તિને સામીત કરશે.

તા ૨-૧૦-૬૦ ના ડેજ આવે જ એક અદ્ભુત અરધાન કળાનો પ્રયોગ મુખર્ષિ-આર-ત્રીગારૂ-શ્રીમીશનના વિચારો મડપમા દબારે જનોની મેળી સમક્ષ મેનાચાઈ ત્રીમદ વિજયવક્ત્રમણ્ય મૂરીશ જ મહારાજનાં અધ્યક્ષવાને કવિકુંતિતત્ક-પન્થાસપ્રવર શ્રી હીર્તિવિજયજી મણિવરે કયો દતો અનિધિરિશેર તરીકે મુખર્ષિના નગરપતિ શ્રીવિંધુપ્રસાદ દેસાઈએ ખાસ દાજરી આપી હતી અને તેમણે-આ પ્રસંગનું ઉદ્ધાટન કરતાં જણાવ્યું હતું કે-અરધાન મે ભારતની એક પ્રાચીન વિદ્યા છે, અને તે મનુષ્યમાં રહેલી અદ્ભુત અરધાવશ્યકિતનું સામર્થ્ય પ્રગટ કરે છે જુદા જુદા વિરોધે મ યુ કરવા, ધારણ કરવા અને કમલ કહી જવા એ સામાન્ય વાત નથી તેમા પણ અનેક કઠિન પ્રશ્નોના જવાબ આપના પનકારામાં આપી દ્યા એ ખરેખર ધણુ જ આશ્ચર્યકારક છે મન અને ભુદ્ધિની શક્તિ અને સિદ્ધિ કઈ રીતે કેટલી હદ-સુધી સાધી શકાય છે, તેના ભુદ્ધિમાન અને સિદ્ધિત વર્ગને રજૂદ ખ્યાલ આવે અને તે મુજમ તેઓ ાણુ પોતાની શક્તિઓ વિકસાવવા પ્રયત્નશીલ અને એ ઈચ્છનીય છે મેનાચાઈ શ્રીમ. વિજયવક્ત્રમણ્યમૂરીશરજી મહારાજના વિદ્યાન સિધ્ધ શ્રી હીર્તિવિજયજી મહારાજશ્રી આ વિદ્યામા પારંગત થઈ આપણા હોને ઉત્તમ બોધપાઠ આપી રહ્યા છે કે આત્મામા રહેલી અનંત શક્તિવાળો આત્મા પુરુષાર્થ કરે તો અદ્ભુત વિકાસ સારી શકે છે અને ચરમ સીમાએ પહેલ્લી શકે છે આવે ઉત્તમ પુરુષાર્થ કરનાર પન્થાસપ્રવરશ્રી આપણા સર્વનાં વદન, અભિનંદન અને અભિ

તા ૨-૧૦-૬૦ રવિવારે બપોરે ખાર-શ્રી રામકૃષ્ણ મીઠનના વિશાળ કુપાઉ-ડર્મા હજારોની જનમેલની
અમણ-જેનાચાઈ શ્રીમદ્ વિજયવદમણસૂરીચરણ મહારાજના આશ્રયધાને પન્નાસણ શ્રી ક્રિતિવિજયજી
મંજિતરે અવધાનનેા અદ્ભુત કાર્યક્રમ રજૂ કરી હતો તસવીરમા ઉમંગેની જનમેલની અને અવધાનકારની
વાસિકિર હળી નગરે પડે છે

વિ એના અગ્રો છે પાત્રિમાત્ર દેશોએ જેમ શોધખોળ પાછળ પોતાની શક્તિ, ધન અને સમયનો વ્યય કર્યો છે, તેમ ભારતના મહાન ભોમઓએ આવી અદિતીય કળાને હસ્તમત કરી ભારતની યશોગાથાને વધારી છે ફરક એટલોજ છે કે-એ દેશની કોઈ કોઈ શોધખોળો વિનાશને નોતરશે જ્યારે ભારત પ્રાચીન સંસ્કૃતિને વગચી આત્માની અનંત શક્તિને સાબીત કરશે

તા ૩-૧૦-૬૦ ના રોજ આવે જ એક અદ્ભુત અવધાન કળાનો પ્રયોગ મુખર્ષિ-ખાર-શ્રીગૃહસ્થાસનના વિદ્વાળ મહાપ્રભા દત્તજી જનોની મેદની સમક્ષ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયનન્દમણુ સૂરીશ્વરજી મહારાજના અધ્યક્ષસ્થાને કવિકુવંતિ-૬-૫-ન્યાસપ્રવર શ્રી કીર્તિવિજયજી મણિવરે કરી હતો અનિયંત્રિત તરીકે મુખર્ષિના નમરપતિ શ્રીવિજયપ્રસાદ દેસાઈએ ખાસ હાજરી આપી હતી અને તેમણે-આ પ્રસંગનું ઉદ્ઘાટન કરતાં જણાવ્યું હતું કે-અવધાન એ ભારતની એક પ્રાચીન વિદ્યા છે અને તે મનુષ્યમાં રહેલી અદ્ભુત અવધારણુશક્તિનું સામર્થ્ય પ્રગટ કરે છે જુદા જુદા રીતેને પ્રજા કરવા, કારણ કરવા અને કમલ કદી જના એ સામાન્ય વાત નથી તેમા પશુ અનેક કઠિન પ્રશ્નોના જવાબ આપના પવકારામાં આપી દેવા એ ખરેખર હજુ જ આશ્ચર્યકારક છે મન અને બુદ્ધિની શક્તિ અને સિદ્ધિ કઈ રીતે કેટલી હદ-સુધી સાધી શકાય છે, તેના બુદ્ધિમાન અને શિક્ષિત વર્ગને ૨૫૮ ખ્યાલ આવે અને તે મુજબ તેઓ પણ પોતાની શક્તિઓ નિકસાવવા પ્રયત્નશીલ અને એ ઈચ્છનીય છે જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયનન્દમણુસૂરીશ્વરજી મહારાજના વિદ્વાન શિષ્ય શ્રી કીર્તિવિજયજી મહારાજશ્રી આ વિદ્યામાં સારવત ચર્ચ આપણા ઝોને ઉત્તમ ભેદધાઈ આપી રજા છે ૬ આત્મામા રહેલી અનંત પ્રતિભાએ આત્મા પુરુષાર્થ કરે તો અદ્ભુત વિકાસ સાધી શકે છે અને ચરમ સીમાએ પહોંચી શકે ૬ આવે ઉત્તમ પુરુષાર્થ કરનાર ન્યાસપ્રવરશ્રી આપણા સર્વનાં વદન, અભિનંદન અને અભિ

ના ૨-૧૦-૬૦ રવિવારે બપોરે ખાર-શી રામકૃષ્ણ ગીરના વિશાળ કમ્પાઉન્ડમાં હજારોની જનમેલની
 મમતા-જેનાચારી શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસુરસીધરજી મહારાજના આશર્યાને પન્થાસજી શ્રી ક્રાંતિવિજયજી
 મગિરે આધાનનો અદ્ભુત પ્રાપ્તિમ રજૂ કરી હતો તરફીરમા ઉમટેની જનમેલની અંગે અવધાનકારની
 વાસિકિત જળી નગરે ખરે છે

नीवडीभा उगवायेव प्रतिष्ठाभरे लम

પુરાણી અવધાનકળાથી અપરિચિત જનનાએ અવધાનના પ્રોગો નેઈ આગાઈ સદિત મત્રમુખે બની વિદાય લીધી, પણ ૬૭એ એ પ્રયોગો જોનાગઓનાં નેચા કે મુખમાંથી આત્માની આ અપૂર્વ શક્તિને એ તાદૃશ્ય ચિતાર ખસતો નથી. સતાત્વાની પ ત્રી ધીરજ તાજ રોકશી શાદે આ પ્રયોગોની પૂર્વ તૈયારીમાં તથા વ્યવસ્થા કરવામાં થયો પરિશ્રમ હિંદુઓ દનો, તથા પ્રયોગોનું પ્રારબધી આ મર નુખી સદગી સચાનન કયું. ૧૭ સાનાકુલ શ્રીસધના આગેરાને ગેઠ લોસાનાબાઈ, શેકેના ૧૭બાઈ, ગેઠ ગ્નોવાન વાગેનાળા રો બાણુભાઈ, શ્રીયુત પ્રાણવનવાસ અધી વગેરેએ પૂરા જોગ આપી આ કાર્યકર્મો હીપારના અધાગ નખલ કર્યો દનો જૈનમિત્રમ જાની સેવા પણ નોખ પાત્ર ૧૮૦ આ કાર્યકર્મે અવત્ર સુદર સુરામ પાધરી દની

(૮) લીવડીમા ઉજનાયેવ

અભૂતપૂર્વ પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ

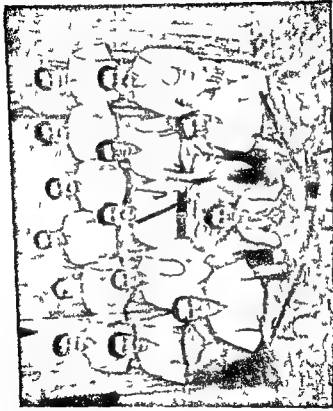
લીવડી નગર એ ઘાણાથી ૧૨ માઈલ દૂર જૈનોની સારી સખ્યા ધરાવતું અને વ્યાપારકલોગમાં આમળ પાતું એરેર છે તથા શ્રી જિનમહિર વપી પૂર્વે બનાવવામાં આ ચુ હતું અને પ્રખુલ્લ પણ કેટલાક સમયથી પરાણા દાખમજ નિરાશમાન હતા શ્રીસદે શ્રી જિનમહિરની પ્રતિષ્ઠા કાવરા માટે નિષ્ક્રય કર્યો અને તે પ્રસંગે સમારના માટે મુનઈ-નાવનાગમાં નિરાજતા પૂ મુરદેવ વ્યાખ્યાન-સચરપતિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ લખિસૂત્રીચરણ મહારાજને વિનંતિ કરી અને તેઓએ પોતાના પટ્ટેર પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ જિનમનદમણસૂત્રીચરણ મહારાજ પામે જવા સચન કયું, જેથી તેઓ પાસે આવ્યા અને ત્યા પ્રતિગાત્ર મુદ્દત નિશ્ચિત થયું, તેમજ તેમની વિનંતિને રસીકાર થો. જેથી શ્રીસચને અને આનંદ થયો પ્રતિષ્ઠાનું શુભ મુકુત માગસર વ. ૭ સનિવારનું હોઈ સરી-પરેએ ત્યાં જઈ નિકાર કર્યો અને માગસર સુ. ૬ના લીવડી

બીવડી (૭ ઘણા) નેનમસિના મૂળાવડ

શ્રીમુખાર્દનાથ સ્નામી

નેમને તા ૧૦ ૧૨-૬૦ ના મસા કિયમે ગાદીએ બિગજમાન ૧૫

શ્રીમદ્ધર્મનાથ જેન મેતામજી, બીડા (૭ યાજ્ઞ)

ધાયા શીમથે તેજો વિ બાવબીજી ચાનર રવચત ઠપું
કલ્યાણથી ખાસ પ્રસિદ્ધ મે - મજારવામાં આપુ દગુ રથને-રથને
મહુલીઓ થઈ દત્તી તેજ દિવમે નમરથી વગેરેની ઉઠામજીઓ
દર થઈ અને બારે મ જાગ્યો

મહોત્સવનો પ્રારભ

તા ૨-૧૦-૬૦ થી મહોત્સવનો મજા પ્રારંભ થતાં તે દિવસે
કુબરધાપના કવામાં આવી દત્તી ગૈજ મજારે મહેનો પ્રવર્તિત
માતા દત્તી અને ચોપ યાના મહુ ના ત્રિકાગી ૩૭ ઉના દત્તી
દેવદા પાય-નાન વિસ સરા મજ કલ્યાણનું નિમિદ્ધ મે : મધુર
સરોદીયો વાતાવરણને ભરી દેવ દગુ દળરો જનો મુમેથી મેસી શકે
ને માટે ગિતમરિના મદારના અવમા રાજમાર ઉપર વિશાગી-
કા : મ : નો કલ્યાણ આજો દત્તો જેને અત્યંત આકર્ષક રીતે
સજ્જારારો નો ગોમેર ધન-પત્રાકા-બોડી અને કમાનો વિ થી
ખૂબ જ દુઃખિત કરવામાં આપુ દગુ અને સવત્ર સંકટો રમ
બેરગી નામદો અમલી રહી હતી

પૂજા-ભાવના

પ્રતિનિ વિવિધ પૂજાઓ જાણવામાં આવતી દત્તી સ્તિવાગના
વિમે ખાસ શ્રી અટ્ટાદિની મદાપૂજા રાખવામાં આવી દત્તી સગીતકાર
નટનટાને અને મનાડના ઉત્સાહી શ્રીપાર્શ્વદીપક મડો, ખૂબ જ
રમ જમાવ્યો દત્તો ૫ વાસક શ્રી કોનિવિજયક મજીએ પૂજાનો
સ્તુતિ ભાગ્યે અને તથા મરીમા સુર રીને વજીવી જોતામનેને
મહિત્તસમા ત નીન જનારી દીધા દત્તો સનિવારે કાર્ત્તિક સાવના-
મડો આપુ દગુ બહેનોએ ખૂબ જ ભક્તિ, ભાવ અને C નાસથી
પૂજા જાણી હતી છે તા વિમેળા દેવેન્દ્રવિજય તથા શાંતિતાલ
શાદ આરવાથી પૂજાવાનામા વળી ઓર રમ જાગ્યો દત્તો ગાણ
માવાગા રતીમાઈ પણ હમેશ દાગર રહેતા હતા

પ્રતિદિ ૧૫ પાદ આચારીર શ્રીમદ વિજયભક્તમુખીપાદ
મહારાજના પ્રેરક પ્રજાપતિ પ્રાચીનો જના દર્શન મનાવવાની ૫ રીત,
એક કાળમય ભવિષ્ય વ્યાખ્યાન થતાં જીવ-જીવેતર જનનાની રી
તથી દર્શાવે

આકારીક માત્ર રચનાઓ

શ્રી જિવમહિરના પાતંગના જગમાં કુદરત કળાશીર દ્વારા કળામય
કામ અને અનિ આકાર સાન રચનાઓ રચનાર્થની જેમાં પૂર્ણ
અરી રચનાઓ દર્શનચક્ષુ કરવી દર્શાવે આમદેવ ભવચાન અને
ત્રેમાંસપ્રમારનુ દરમ ભવચાન અગાશેર જામીના પગમાં ચલોચિત્રમય
દસ દે ધ જમારે પરમાત્મા દુષ્કર્મ પ્રુષ્કર્મ ચલોચિત્રા એમ કહી
મીમાં વચને થો પ્રતિજોષ કરે છે એ દસ પરમ આત્મી મ જાને એક
અલોચિત્ર રચનો આરે છે તેનુ દુષ્કર્મ દસ, ભવચાન પાતંગના દર્શન
કમાં તાપમ પચમિ તપ કરે છે ત્યાં પમારે છે, કાપમા જગના નામને
ઉમારી લે છે અને નામર મત સજગારી તેને ઉદ્ધાર કરે છે એ દસ
ભવચાન અગાવીરેવના કાનમાં ગેરચામિયો ખીલા દેરે છે તેમજ
ચતુષ્કર્મ તીર્થ અને શ્રી મિરનાર તીર્થ એમ સાન રચનાઓ રચનાર્થ
દર્શાવે જીનારાઓ આ કામ દુષ્કર્મ જેઈ ધર્મીમર થતી જતાં દર્શન
ચક્ષુ કરવી આખે દુષ્કર્મ આ રચનાઓને નિદાગના આલુનાનુનાં મામદા રી
જનના અને જગરેલી સખ્યામાં જેનો અને જાગેનો દોરી આવન
દર્શાવે આ દુષ્કર્મ જેઈ જાગે આલેષ અનુભવના રતા એવું જ
દિ પજુ જેનોની ઉદ્ધારનાના અને ભક્તિઆરના ગુણુચાન કરતા
દર્શાવે જેન ધર્મની મુકાકે સૌ પ્રસન્ન-અનુભવના કરતા રતા
એ કામ્ય વરખોડા

મામચર વદ ૫ અને વદ ૬ એમ જ નેદિરમે જપેરે એ જાગે
વરખોડા કળામામરી સ્થામોસદિન ચાવવામાં આલેષ દર્શાવે
અને દાદરના પ્રસિદ્ધ બે બે ૩, ચાંદીના બેરથ દર્શન દીકરખાનુ
ધોમ્મો-મોદરો, વિક્ટોરીયાઓ વગેરેથી વગ્ધોની રીતો અનુપમ

હતી. પૂ. આચાર્યદેવાણિ મુનિમણ્વ અને દબંગેની સખ્યામાં સાગન
માગન હતું. સુ. દિક્કાં સુ. મુસલમાન 'વરધોગની શોભા અને સિસ્ત
નિદાગો બારે પ્રભાવિત થયા હતા. ૩ વર્ષનાં જૈનમિત્રમણ્વ અને
શ્રી મુખાર્ચનાથ જૈન મેરામડો સારી વ્યવસ્થા બન્યાં હતાં. પ્રતિનિ
તવકારસોનાં જમણુ જુદા જુદા ભાર્ષિઓ તરફથી થતા હતાં જુદા
જુદા ભાર્ષિઓ તરફથી પૂજાઓ. જાણીતાની હતી અને પ્રનુદને અવનવી
આવેલપાઠ અમરમનાઓ રમ્યા હતાં હતી વરધોગની ઉલ્લમખી પજ
મધી સારી ચર્ચ હતી

પ્રભુજીને ગાદીએ જિનાજમાન હતાં

વિ. સ. ૨૦૧૭ માગસર વ. ૧૭ તા. ૧૦-૧૨-૬૦ સનિયારે
જતામર વિજય મુર્તનાં શુભ સમયે ૩૬ પુષ્પાડદ ૩૬ પુષ્પાડદના
મામણિક-મધુર સુગંધો વચ્ચે મૂળનાર જમાન શ્રીમુખાર્ચનાથસ્વામી
શ્રી શાંતિનાથ સ્વામી અને શ્રી નેમિનાથ સ્વામી આદિ અમરતોની
સ્તિમાણ્યો તથા મળપતિગી વિ. મુર્તિઓને ગાદીનશીન કરવામાં
આવી હતી. ૬ આચાર્ય મારાજો સુરિમત્રમજિત વાસણે
નાખ્યો અને તેજ મમયે સિખ્ત પર ૧૨૪-૬ અને ૩૭૪ ચ.
વચમાં આપ્યો તે વખતે જનતાના આનંદની અરપિ ન દેતી
દાનરો જનો-દાનદા-જન્યાદા અને પ્રભુજી આવામાં તલ્લીન બની
મયા હતા મધુર વાણીના મગગ પ્વનિએ વાનાવરખૂમાં મુર
પૂરી દતો સૌનાં દેવા ૧૧૪ પુષ્પકિત બન્યાં હતાં પ્રતિભાની ઉપજ
સાચાં કરતાં મળી જ સારી ચર્ચ હતી, શ્રીમદે ખુન જ ઉત્સાસથી
ખૂન હાડે ઉદારતાથી ધાન્ય કથી હતો ક્રિયા કરાવવા માટે
લખીના શા મોદનવાલ મોળીવાલ ચોનુભાઈ દવમુખભાઈ વિ
આન્યા ૧૧૪, વ. ૮ ની મગગ પ્રભાતે દારોદધાન વિધિ પજુ ધામ
પૂમયાં કરાવાઈ હતી સ્તિ ધના દિવસે જપોરે સતિસ્નાત્રજાવાયુ હતું

માગસર વ. ૧૧ ની જપોરે શ્રી અ. દોડરી સ્નાત્ર અને નવકાન્દરી

થઈ હતી મુનઈમાળા રોક કાનિનાથ મજનનાજ ઝવેરી તરફથી-ધર
દીઠ મોકઈના પાંચક અને શ્રીફળની પ્રજાનાથ થઈ હતી રમણીકનાથ
રાધનપુરનાથએ છેલ્લા મે વિષ પ્રમુખની અત્યંત-આવેશપાદક
અગત્યના કરી હતી પ્રનિયાના મજા દિવસે મ્હતખાનાં અધે રણા
હનાં તેમજ સેકડો મિશુકોને મિષ્ટભોજન આપવામાં આવ્યું હતું

હજારોની મેદની

આ શુભ પ્રસંગે મુનઈ તેમજ દૂર-શુરૂથી દગ્ગરોની સખ્યામાં
ભારિયા આવી ચલા દત્તા બદારથી આનંદ જનતા અત્રેનું ભાવ
વાતાવરણ નિદાણી ખૂબ જ દરિત થતી હતી તપ્પરી મુનિરાજ આ
વિનયિત્રવ્યથાએ ૧૦ મી વધમાન તપત્રી ઓળી-ઉપર પાંચ
ઉપવાસ અને છે ને અઠમની તપવરો કરી હતી કસાણ મિત્રમડગ
શ્રી મુપાર્થનાથ સ્વામી જન મડગ મુજરાતી સમાજ તેમજ શ્રી
સથે આ પ્રસંગે દીપાવસ બારે જહેમન ઉપત્રી હતી મટોત્સવ
ખૂબ જ નિવિધનપદ્યે અનેરા ઉત્સાર્થ પૂર્ણ થતા જનશાસનનો જ્ય
જ્યકાર થોડો હતો

પ્રતિષ્ઠા-પ્રસંગે લાભ લેનાર જાનિકોની મુજારક નામાનની

મૂળનાથક શ્રી સુપાર્થનાથ સ્વામી પધરાવનાર શા હજારીમનજી
રાખાજી-૬૨૨૭

શ્રી કાનિનાથ સ્વામી-શા હકમચંદ દેવચંદ અડપોતરા

શ્રી નેમિનાથજી-શા પનાજી પગાજી (અમરસર)

તોરણ બાવનાર-શા મેધરાજજી તોવાજી-મેગનોર

૬૩ નાનાનાર-શા રૂપચંદ વીરચંદ-મુનઈ

ચણ-શા પ્રતાપજી હોગાલાલજી-પૂના

ચદિણી-શા કુતચંદ પ્રાગજી-શીરડી

શ્રી પાંચચણ-શા લાલચંદ ન્હાનચંદ-સાદડી

મેખમ્ ૬૧ ડાગાવાસ ડવામજી-આદોર
 માગી વમા નાર-સા ૩ મરમમજી હીસાજી-મુમર્
 શ્રી મજિમ્મજી-સા સમમમ-૧ બુમગ ૧-અમરમદો
 મમારો ઉના નાર-સા દુકમાજી ફુમાજી-આદોર
 મતીમજી બનનાર-સા સમૃજી મુ ૧જી-ગોળ
 તમમ પૂન-સા મુનનાનજી ૧૨૧૧મજી-મમગેર
 માગસર-૧૬ ૧૪-સા નનસાજી મન્નાજી આદોર શ્રી ૧૨૩૪૫૬
 પૂનર્

, મુ ૧૫-મુમરાતી માર્મ મો ૧ ૬૫૦ નવકારમી તથા ૬૫૦
 આદિ

વક ૧-૨૧ ડીચદજી વન્નાજી-આદોર નવકારમી તથા
 પૂન-આદિ

વક ૨-સા દેવીજી-૬૫૦જી અમતસર નવકારમી તથા
 પૂન-આદિ

, વક ૩-સા અમનાજી ખૂમાજી-અનોર નવકારમી તથા
 પૂન-આદિ

વક ૪-સા બનાજી ભેરાજી-માલવા ૬ નવકારમી તથા
 પૂન-આદિ

વક ૫-સા કરનૂરજી ૧૨ ૧જી-ગોમ્લસર નવકારમી તથા
 પૂન-આદિ

વક ૬-સા કૈામતજી લખમાજી-આદોર નવકારમી તથા પૂન
 માગસર વક ૭-સા નરસોગજી સવાજી મોગી નવકારમી તથા પૂન

, વક ૮-સા રાખજી માવાજી જાહના-અમચારી નવકારમી
 તથા શાનિરનાન

, વક ૧૧-મુમરાતીમાર્મ મો તરફથી નવકારમી તથા અ ગેનરો
 ખાન ચક્રવર્તી-સા દુકમાજી ફુમાજી-આદોર

માગ-સા ગીખમાજી દેવીચદ-આદોર

શુભ્ય તીર્થની ન્યના-શા અમૃતવાત મુત્યદશ જાનેર
શ્રી સુપાર્શ્વનાથ રામી મેવામળને તેમજે બીલસા પણ અપલ
કયો દના

ગિરનારતીર્થ-શા સમગ્રાનંત ગોકળશ-માટેર
ઈવાચીકુમાર-શા બાણલાલ વ નાંત આદેર

(૧૦) પરાઓમા પ્રસાસ

બીરડીનો પ્રતિષ્ઠાપ્રદેશર નિરિદન પૂજી ધર્તા પૂજ્યપાદ
આચાર્ય-એવાંએ ત્યાગી રિતાર કયો જનો ત્યાથી કમસ દાણા
પધાયો હતા ત્યાં મુખર્ષ અને ઉપનમરના મેરડે ભારિકો દશનાથે
આબા દતા ત્યાંથી મુલુકથી સધની રિનતિ સ્વીકારી મુનુ-
પધાયો હતા ત્યાંની ૧૦ દિવસની સ્થિરતામાં રાજ સવારે પૂ ગુરુદેવના
તાત્ત્વિક પ્રવચનો તેમજ પ શ્રી કોનિરિમ્બજના જાહેર બ્યાખ્યાનો
ગોકરાયાં દત્તા બ્યાખ્યાનો અવશ્ય કરવા નાના બાળકોથી લઈ વૃદ્ધો-
અને જનેતરે પણ મોટી સખ્યામાં રાજર થતા દતા ૧૦ દિવસના
બ્યાખ્યાનોથી જનતામાં અપૂર્વ ધર્મપ્રમારના પ્રસરવા પામી દત્તા
જનતાની વધુ સ્થિરતા અને આત્મીસ માટે ખૂબ વિનતિ હતી પૂ
ગુરુદેવની પ્રેરણાથી પોપ-મુ. ૧૦ થી વર્ષમાનતપના પાયા નાંખ
વામાં આવતા ૩૩ આપુરમાએ પાયો નાખ્યો દત્તા આ નિમિત્ત
દીપ પણ સારી થઈ હતી ત્યાંથી લાંડુ પધાયો ત્યાંની આમ્રજીવરી
વિનતિ હોઈ ૪ દિવસ સ્થિરતા થઈ દત્તા રતિવારે પીપરમોટ ચાલના-
વિશાળ મોઝાનમાં પ આંખે જાહેર બ્યાખ્યાન આપ્યું હતું આજનો
માનરમે ની નિદાણી સો ચમ્પિ થઈ ગયા દતા કે જાડુપમાં આટની
મે ની ! ત્યાંથી તેઓશ્રી ઘાટકોપર ત્રીસધની વિનતિ સ્વીકારી પાંચ
પર પધાયો ત્યાં ૮ દિવસની સ્થિરતા થતા પૂ સ્થિરજના પ્રમાવક
પ્રવચનોનો લાભ જનતાએ સારી રીતે લીધો અનેકોની જાડુ
નિરસન થયું હતું અને જાણે કઈ અદ્ભૂત અવશ્ય કરી રવા છીએ

એવો જનતાને બાસ થયો હતો તા ૮-૧-૬૧ ના રવિવારે બપોરે
૫ થી કોનિવિજયજીએ ગજરાજેશ્વરી છવનગાથા' એ વિરા
હિપર કાવ્યમય રૈનિથી પ્રવચન આપ્યું હતું વિશાળ દોન ખીચો
મીચ ભસવા ઉસાન જાગના ભાગમા સો ઉમા ઉમા સાંભળના
હતા રિધરતા માં અત્યત-આમ્રદ-વારવાર થયો હતો ત્યથી પુન
તેઓથી બોનાપાનો શાતાકુઝ પધારો હતા

(૧૧) શાતાકુઝમા-અવધાન

તા ૧૧-૧-૬૧ રવિવારે સવારે ૫ ગુરુદેવના અધ્યક્ષસ્થાન
પ થી કોનિવિજયજી મંજિરે શાતાકુઝના જુલુ રોડ પર આવેના
શેઠ મોનનાન ડી મહેતાનાં નિવાસસ્થાને નેમના અત્યત આમ્રદથી
અવધાનનો કાવ્યમ જૂ કયો હતા મેઠ્રીએ એક આનોશાન લખ્ય
મડપ લેમા કયો હતો અંત આવનાર મહેમાનોની લારે આગતા-
આગતા ખરી હતી આ પ્રસંગે ધોનના મદાગલ ત્રિદેવી ત્રિદ મુઓ
અધિમગઓ અને વિદ્વાનોની દાજરી ખાસ ઉ નેખનીય હતી મદા-
ગ્રીઓએ થોડા પથ્થુ સુર અવધાનો જૂ કરી સોને આશ્ચર્યમુગ્ધ
નનાવી દીધા હતા સનારધાની પતિ શ્રી ધીરજીવાન ટોકરથી સાહે
સુદર સચાલન કયુ હતુ છે ને ૬ ગુરુદેવનું નભાવણી પ્રવચન થયુ
હતુ આ પ્રસંગ પથ્થુ અત્યત ચિરમરણીય બ થો હતો શ્રી સવના
પ્રમુખ શ્રી દીગખાઈએ અને શેઠ શ્રીએ આ પ્રસંગને દીપાવવા બાદે
જ હેમન લીલી હતી

(૧૨) મુબર્કમા વ્યાખ્યાનો

ત્યાથી પૂ ગુરુદેવના દર્શનાર્થે વચખલા પધારો હતા અને ત્યાંથી
૬ પાદગુરુદેવની સાથે જુનેશ્વર લાલચાવ પધારો હતા દમેલા પૂ
ગુરુદેવના પ્રવચનો થતા કીરિવાસની જેમ જનસમૂહ ઉમરાતો હતો
તા ૨૬-૧-૬૧ના વધોટદ ગુરુદેવની અધ્યક્ષતામાં પૂ આચાર્યશ્રીએ

“વિમલશાંતિ” એ વિવિધ ઉપર જાહેર વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું ૧ ત
પરમ ગુરુદેવે ઉપસહારમાં યાનાગનોને ડોલાવી મૂક્યા હતા તો
૨૬-૧-૬૧ નિવારે જાણેર વોજદ ૫૨મ ગુરુદેવની અધ્યક્ષતાના
પન્થાસજી શ્રોત્રીતિવિશ્વજી ગણિતરે આદર્ય હામા ’ એ વિવિધ
ઉપર જાહેર વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું પરમગુરુદેવે ઉપસહાર કયો દતો
આ પ્રવચન નરજી કરવા ચોમેરેથી જનના ઉત્તરી પરી દતી સમગ્ર
૨૦૦૦ સ્ત્રીપુરોની હાજરી દતી બીજી પ્રવચન તો ૫-૩-૬૨
તા ‘ધર્મનો અગ્રમ પ્રનાવ એ વિવિધ ઉપર થયું હતું

(૧૩) શાતાકુઝમા-મહોત્સવ

પૂ આચાર્યદેવાદિ ત્યાંથી વિજાર કરી દાદર વિ થઈ શાતાકુઝ
ત્રીસ ધની સિનિધી શાતાકુઝ પધાવો દતો નેઓળીની નિશામાં ૧
પરમસ્થાજી મહોત્સવ જિનમંદિરી સાલગીરી નિમત્ત આરે ધામધુમથી
ઉજવાયો દતો તો ૨૬-૩-૬૧ શા રમજીવાપ દીરાતાલ તગરથી
અતરાપની કર્મની પૂજન-પ્રભાવનાઈ કાયો થયા દતો મવાડના શ્રો
પાશ્વેદી૧૩ મડે ભારે ઉ નાસથી પૂજન લજાવી દતી ૫ શ્રોએ પૂજનને
ભાવાઈ સમગ્રજો દતો બે જાહેર વ્યાખ્યાનો થતા ભારે બીડ જનમાં
હતી જિનમંદિરી ૥ કામ અગે રકમ લી જરૂરીયાત જજાતાં પૂ ગુરુ
દેવની પ્રેરણાથી દીપ ચાર થતા ૨ ૧૫ ૧ દર દગર શરાર્થ મયા જે
૧જી દીપ ચાલુ છે

अथिहप्रभाषशास्त्री
त्रिकावमलिभाषत
सम्बद्धादशाभोपनिषद्भूत

श्री नमस्कार महामत्र

— • —

नमा अरिहताण ।
नमो सिद्धाण ।
नमो आयरियाण ।
नमो उवज्झायाण ।
नमो लोण सब्बसाहूण ॥
एसो पच्च — नमुक्कारो,
सब्ब — पावप्पणासणो ।
मगलाण च सव्वेसिं,
पढम हवइ मगल ॥

શ્રી નમસ્કાં પદ-સ પદા-અક્ષરમાન યત્ર

પદ	પદનો ક્રમાંક	સંખ્યાનો ક્રમાંક	વર્ણુસંખ્યા	લઘુ વર્ણુ	ગુરુ વર્ણુ
નમો અરિહતાળ	૧	૧	૭	૭	
નમો સિદ્ધાળ	૨	૨	૪	૪	૧
નમો આચરિયાળ	૩	૩	૭	૭	
નમો હરનાથાળ	૪	૪	૭	૬	૧
નમો રૂપ સત્ત્વસાદુળ	૫	૫	૯	૮	૧
દલો દલ-નમુદારો	૬	૬	૮	૭	૧
સત્ત્વ-પાત્તપણાસળો	૭	૭	૮	૬	૨
મગનાળ ન ચત્વેરિ	૮	૮	૮	૭	૧
પદમ દલ મગડ	૯	"	૮	૯	
			૬૮	૬૬	■

॥ ૧મો જિજ્ઞાસ ॥

નમસ્કાર-મહિમા

— • —
વ્યાખ્યાન પહેલું

નમસ્કારનું મહામત્રત્વ

[મમજાચરણ મ્માં પાત્રે પૂજ્ય શુરેશ્વરમાનુ ૧-]

મહાનુભાવો !

ભગ્ય છો. પર ઉપકારની અનંત વર્ષા કરનાર શાસ્ત્ર
કાર ભગવતો કહે છે કે—

જિજ્ઞાસનસ્ય સારો, ચત્વર્યપુલ્વાણ જો મનુદ્ધારો ।

જસ મળે નવકારો, સસારો તસમ કિં તુણદ્ ? ॥

શ્રી જિનેશ્વર દેવોએ જગદિતાર્થ પ્રવર્તાવેલું જે
મદ્દામજલધારી શાગન તે જિનશાસન તેને જિનપ્રવચન
પણ કહેવાય અને જૈન શાસ્ત્રો પણ કહેવાય તેનો માર
એટલે સત્ત્વભૂત વસ્તુ, તેનવકાર

જે મૂળ વસ્તુ મીઠી હોય તો તેની સારભૂત વસ્તુ
વધારે મીઠી હોય જે મૂળ વસ્તુ સાત્ત્વિક હોય તો તે ॥
સારભૂત વસ્તુ વધારે સાત્ત્વિક હોય જે મૂળ વસ્તુ મુગધ
વાળી હોય તો તેની સારભૂત વસ્તુ વધારે મુગધવાળી હોય
ચેરડી મીઠી છે, તો માકર વધારે મીઠી છે, દૂધ સાત્ત્વિક

છે, તો ધી વધારે સાત્ત્વિક છે, શુવાળ મુગધી છે, તો તેનું અત્તર વધારે મુગધી છે

આજકાલ નબળા જાધાના લોકોને ડોક્ટરો વીટામીનની ટીકડીઓ ખાવાની સલાહ આપે છે આ વીટામીન શું છે ? અનાજનું સત્ત્વ કે ણીચું કઈ ? એક માણસને પચીસ રોટલી ખાવાની કહી દોય તો તે ખાઈ શકે નહિ ઉલટો ડોક્ટરને કહે કે સાહેબ ! વધારે માદો પાડવો છે કે શું ? પરંતુ વીટામીનની ટીકડી સહેવાઈવી ખાઈ જાય તેમા આનાકાની કરે નહિ આવી વીટામીનની એક ટીકડીમા પચીસપચાસ રોટલી કરતાં પણ વધારે નરવ હોય છે, અને તેથી જ વીટામીનની ટીકડીઓ ખાનારમા ઝડપી શક્તિ આવે છે નવકાર એ જિનશાસનનું વિટામીન છે

નવકારનો વિશેષ પરિચય આપતા શાસ્ત્રકાર ભગવત કહે છે કે તે ચીદૂર્વેના સમ્યક્ ઉદ્ધાર છે આનો અર્થ સમજ્યા ? જો સમજ્યા હો તો જ હા પાડજો, નહિ તો વિષય આગળ ચાલશે અને સમજવાનું રહી જશે જેઓ ઉપાશ્રયે નિયમિત આવનારા છે અને સાધુ-મહાત્માઓનું વ્યાખ્યાન સાંભળનારા છે, તેમણે પૂર્વેનું નામ સાંભળ્યું હશે અને તેનું થોડું સ્વરૂપ પણ જાણ્યું હશે પરંતુ અહીં છેલ્લાઓમાના કટલાક તો નવા જ આવનારા છે, એટલે આ વસ્તુ અહીં સ્પષ્ટ સમજાવીશું

તીર્થંકર ભગવતે અર્થથી પ્રરૂપેલા અને ગણધર ભગવતોએ શબ્દથી શુચેલા એવા જે દ્વાદશ (બાર) અંગ

સૂત્રો (અગો) તે દ્વાદશાંગી કહેવાય તેમા બારમું અંગ દષ્ટિવાદ, તે ઘણું વિશાળ અને ઘણું ગહન તેના પાંચ ભાગો તે—(૧) પરિકર્મ, (૨) સૂત્ર, (૩) પૂર્વગત, (૪) અનુરોગ અને (૫) ચૂલિકા x તેમા પરિકર્મ સાત પ્રકારનું, સૂત્ર બાવીશ પ્રકારના, પૂર્વ ચૌદ પ્રકારના, અનુરોગ બે પ્રકારનો અને ચૂલિકાઓ પ્રથમના ચાર પૂર્વ પરની આ બારમું અંગ હાલ વિચ્છેદ છે, એ/વે અગોની સખ્યા અગિયારની ગણાય છે

ચૌદ પૂર્વેમા પહેલું ઉત્પાદ, બીજું આશાયણી, ત્રીજું વીર્યપ્રવાહ, ચોથું અસ્તિપ્રવાહ, પાંચમું જ્ઞાનપ્રવાહ, છઠ્ઠું સત્યપ્રવાહ, સાતમું આત્મપ્રવાહ, આઠમું કર્મપ્રવાહ, નવમું પ્રત્યાખ્યાનપ્રવાહ, દશમું વિદ્યાપ્રવાહ, અગિયારમું અવધ્ય (ક-યાણપ્રવાહ), બારમું પ્રાણાવાય, તેરમું ક્રિયાવિશાલ અને ચૌદમું લોકભિદ્ધસાર

આ દરેક પૂર્વમા એક એક વિષયનું અગાધ જ્ઞાન ભરેલું હતું આજની ઈન્સાયકલોપીડિયા કે આજના વિશ્વ કોશો તેની આગળ કોઈ હિસાબમા નહિ દશમા વિદ્યા પ્રવાહપૂર્વમા વિદ્યા અને મત્રોનો મોટો સમ્રહ હતો અને તે દરેકની આમ્નાયો પણ તેમા બતાવેલી હતી જે વિદ્યા કે મત્ર આમ્નાયસહિત હોય તેજ ઉપયોગી થાય અને તેનું જ શાસ્ત્રોક્ત ફલ મળે આમ્નાય વિના બંધુ નકામું કુચી ન હોય તો તાણું શું કામ લાગે ?

x દિગમ્બર-પરપરામાં ત્રીજો ભાગ પ્રથમાનુષંગ અને ચોથો ભાગ પૂર્વગત મનાય છે સ

આ અપૂર્વ શાસ્ત્રોનુ મથન કરીને જ્ઞાનીઓએ તેમાથી જે તત્ત્વ કાઢ્યુ, તેનુ નામ નવકાર આવેા નવકાર જેના મનમા વચ્ચો હોય, એટલે કે જે મનથી તેનુ અમરણુ-ચિંતન કરતો હોય, તેને સ સાર કંઈ પણ કરી શકતો નથી જિદરને જેમ બિલાડનો લય છે, ઝકરીને જેમ વાધનો લય છે, તેમ આત્માને સમાગ્નો લય છે સ સાર એટલે સ સરણ, એક ગતિમાથી જીજી ગતિમા જવાની ક્રિયા ગતિ કેટલી ? ચાર-દેવ, મનુષ્ય, તિર્યચ અને નરક તેમા ઉત્પન્ન થવાના સ્થાનોના પ્રકાર એટલે જીવ્યોનિ કેટલી ? ચારામી લાખ જ્યાં મુધી આત્માને આ ચાર ગતિ અને ચારાશી લાખ જીવ્યોનિમા પરિવ્રમણ કરવું પડે છે, ત્યાં મુધી તેને વિવિધ પ્રકારના દુષ્ટો ભોગવના પડે છે, વિવિધ પ્રકારની યાતનાઓ સહન કરવી પડે છે, પરંતુ નવકારને મનમા ધારણ કર્યો, એટલે આ જીવણ, બધાનક કે બયકર સ સાર તેને કંઈ પણ કરી શકતો નથી, અર્થાત્ તેને દૂર હઠી જવું પડે છે અને મુક્તિ મોક્ષ કે નિર્વાણ માટેનો માર્ગ મોકળો કરી આપવો પડે છે

આ નવકારનો મહિમા કેવો છે ? તેનુ અવસ્થ કેવું છે ? તેની ગાપુનાનો શો વિધિ છે ? તેનાથી કેવા લાભો થાય છે ? વગેરે જાણતો તમને મમન્તવવી છે, જેથી તમે એનુ અમરણુ-ચિંતન-ધ્યાન ખરાબર કરી શકો અને મનુષ્ય-લવનુ મહાકૃણ પામી શકો શાસ્ત્રકાર લગવતોએ મનુષ્ય-જન્મના આઠ મોટા કૃણો બતાવ્યા છે, તે સાબળો

પૂજ્યપૂજા દર્ દાન, તીર્થયાત્રા જપતપ ।

શ્રુત પરોપકારઘ્ય, મત્યજ્ઞમપન્નાઞ્કમ ॥

‘ પૂજ્યોની પૂજા કરવી, દયા પાળવી, દાન દેવું, તીર્થયાત્રાએ જવું, નવકારનો જપ કરવો, તપનું આચરવું કરવું, શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવો અને પરોપકારપરાયણ થવું, એ આઠ મનુષ્યજન્મના મોટા ફળો છે ’

દેવતાઓ લોગવિવારમા મસ્ત રોય છે, એટલે તેઓ નવકારનો જપ કરી શક્તા નથી, તિર્થ ઓ જીવિની વિશ્વતાને લાધે નવકારનો જપ કરી શક્તા નથી, અને નારકીના છુરો સતત યાતના બોલી રહેલા હોય છે, એવે ત્યાં નવકારનો જપ કરવા જેવી ચિત્તની શાંતિ હોતી નથી બાકી રહી મનુષ્યગતિ માત્ર તેમા જ નવકારનો જપ તારી રાતે થઈ શકે છે, અને તેથી જ શશ્વકાર ભાવતોએ તેને મનુષ્યજન્મનું મહાફળ કહેવું છે

નમસ્કારના મહિમાનું અમે વર્ણન કરીએ, તે પહેલા તમને એના પરાયો એટલે અપરનામો કેટલા છે ? તે જણાવી દઈએ, જેવી તેને ઓગળવામા ભૂલ ન થાય શાસ્ત્રોમા તેને માટે નમુદ્રાર, નમોદાર, પચનમુદ્રાર, પચનમોદ્ધાર, નમસ્કાર, પચનમસ્કાર, પચનમસ્કૃતિ, પરમેષ્ઠિનમસ્કાર, પચ પરમેષ્ઠિનમસ્કાર, પચમ ૧૧, પચમગવમહાશ્વતસ્ક ૫, પચ ગુન્નમસ્કાર, નમસ્કાર મ ૪, નમસ્કાર મહામત્ર, પરમેષ્ઠિ મત્ર, પચપરમેષ્ઠિમ ૪, સિદ્ધમત્ર, શાશ્વતમ ૪, પરમમત્ર, મહામત્ર વગેરે નામો વપનયેવા છે x કાર્ષ્કિ ત્યજે તેને

x દિગ્ગમરો નવકારને સુમોકાર કે સુમોક્કાર તરીકે ઓળખે છે

અધમર્પણુ એટલે પાપનો નાશ કરનાર પણ કહેવામા આવ્યો છે

કેટલાક કહે છે કે ‘ નવકાર તો સાદા ચરણ શબ્દોની રચના છે, તેને મત્ર શી રીતે કહેવાય ? ’ પરંતુ મનના અક્ષરો કિલ્લટ કે ફૂટ જ હોવા જોઈએ, એવો કોઈ નિયમ નથી વિધરચક્રવિગ મત્રમા નમિત્તળ પાસ વિસહર વસહ જિણુલિંગ ’ એ અઠાર અક્ષરો આવે છે આ પણ સાદા અને સરળ શબ્દોની જ રચના છે તેમાં કિલ્લટ કે ફૂટ અક્ષરો નથી વળી અન્ય દર્શનીઓમા ‘ સમ ’ એવા બે સાદા અક્ષરોને જ મન માનવામા આવ્યો છે અને તેનું અચિત્ય ફલ બતાવેલું છે, એટલે નમો ધરિદ્રતાળ વગેરે સાદા અક્ષરોની રચના પણ મત્ર હોઈ શકે છે ’

કેટલાક કહે છે કે ‘ નવકારને તીર્થ કરોએ અર્ધધી પ્રજ્ઞો છે અને ાણુધરભગવતોએ શબ્દો શુદ્ધો છે, એટલે તેને સૂત્ર કહેવાય, પણ મત્ર શી રીતે કહેવાય ? ’ પરંતુ આમ કહેનારાઓને એ ખ્યાલ નથી કે કોઈ પણ સૂત્ર મત્રરૂપ હોઈ શકે છે ‘ મનનાત્ પ્રાયતે રૂતિ મન્ત્ર — એ મનન કરવાથી તારે તે મત્ર ’ મત્રની આ સીધી અને સાદી વ્યાખ્યા ॥ નવકારનું મનન સસારસાગરમાથી તારનાર છે, એ વાત તો અમે આ વ્યાખ્યાનના આરંભે જ દહી ગયા છીએ, એટલે નવકારને મન માનવામા કોઈ વિમગતિ નથી ’

કેટલાક કહે છે કે ‘ નવકારને આપણા આગમોમા કોઈ ત્યજે મત્ર કહ્યો હોય તો બતાવો ’ તેનું સમાધાન

પણ કરવું જોઈએ શ્રી મહાનિશીથમૂર્તિમા નીચેના પાઠ આવે છે ' નમો અરિહતાણ સત્ત્વસ્વરપરિમાણ અણતગમપ ક્ષવત્થપમાદ્ય સઠ્ઠમહામત્ર-પરવિજ્ઞાણ પરમવીરમૂર્તિ- નમો અરિહતાણુ એ (પ્રથમ અધ્યયન) સાત અક્ષરના પરિણામવાળું, અનંત ગમ, પર્વત અને અર્થના પ્રકર્ષને સાધનારું તથા સર્વ મહામત્રો અને સર્વ પ્રવર વિદ્યાઓનું ખીજ છે ' મહામત્રોનું ખીજ તે ક્વય મહામત્ર ખરે છે નહિ ?

નમસ્કારનું મત્રત્વ દેખાડતી એક પ્રાચીન ગાથા નીચે મુજબ છે

પણ્ણ-હરિયા-રિહા, હ્મ મત્તહ ચીઆણિ સપ્પહાયાણિ ।

સઠ્ઠેસિં સેસિં મૂલો, હ્મો નવકારવરમતો ॥

‘ પ્રપુષ્ણ એન્દ્રે હૈં, હ્રૌં તથા હ્રૌં વગેરે પ્રભાવશાળી ખીજો છે, તે સર્વેનું મૂળ એક નવકારમત્ર છે ’

આમ નવકારનું મત્રત્વ સિદ્ધ છે, તેથી જ શાસ્ત્રોમા તેને નમસ્કારમત્ર, નમસ્કારમહામત્ર, પ-મેષ્ઠિમત્ર, પથ પરમેષ્ઠિમત્ર, મિદ્ધમત્ર, શાશ્વતમત્ર, પરમમત્ર, મહામત્ર વગેરે કહેલ છે

કેન્દ્રાક ઠહે છે કે ‘ નવકારને મ । ઠહો એ તો ઠીક છે, પણ તેને સિદ્ધ, શાશ્વત, પરમ, મહા એવા વિશેષણો શા માટે લગાડે છે ? ’ આના ઉત્તરમા અમારે કહેવું જોઈએ કે ડારણ વિના કાર્ય જનતું નથી, એટલે કે નવકારરૂપી મત્રને આ વિશેષણો લગાડવામા પણ ચોક્કસ

કારણો રહેવા છે નવકાર એ સિદ્ધ પુરુષોનો કહેલો મત્ર છે અથવા કદી નિષ્ફળ જતો નથી, એમ જતાવવા માટે તેને સિદ્ધમત્ર કહેવામાં આવે છે બીજા મત્રો એક કાળે હોય છે, અન્ય કાળે હોતા નથી, જ્યારે નવકારમત્ર તે ત્રણે કાળ તકવાવાળો છે, માટે તેને શાશ્વત મત્ર કહેવામાં આવે છે, અને નવકાર જેવો ઉત્તમ અન્ય કોઈ મત્ર નથી, તેથી તેને પરમ કે મહામત્ર કહેવામાં આવે છે ઉપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી મહારાજ પરમેષ્ઠિ-ગીતામાં કહે છે

શ્રી નવકાર સર્વો જગિ, મત્ર નયત્ર ન અન્ય,
વિદ્યા નવિ ઔષધ નવિ, એહ જપે તે ધન્ય

દુનિયાના અન્ય મત્રો એક એક કાર્યને સિદ્ધ કરનારા છે, ત્યારે નવકારમત્ર મર્વ કાર્યોને સિદ્ધ કરનારો છે, તેથી તે ઉત્તમ, શ્રેષ્ઠ, પરમ કે મહા કહેવાય છે શ્રીવૃદ્ધનમ સ્કારિકા સ્તોત્રમાં કહ્યું છે કે-

વસિયરણુચ્ચાઢળબોમણેસુ સુહરોમયમણાદસુ ।
વસુચ્ચિય વત્રલ્લો તદા વક્તો ગુપ્તારો ॥૧૧॥
મતનરપારદાહ જાહ વજ્જાહ તાહ સ્વવાહ વસમેહ
તાળ ચિય નિયમુમરણપુન્જારદ્વાળ સિદ્ધિવરો ॥૫૨॥

‘ વસીકરણ, ઉચ્ચાટન, શોભણ, પ્રસૂતિ, શોભા અને સ્થળન આદિ કાર્યોને વિષે વિધિપૂર્વક પ્રયુક્ત થયેલો નવ કાર જ સમર્થ છે

અન્ય મત્રોથી પ્રારભેલા જે કાર્યો સિદ્ધ થતા નથી,

તે સર્વ પશુ નવકારના સ્મરણપૂર્વક પ્રાર્થના હોય તો શીઘ્ર સિદ્ધ થાય છે '.

નવકાર મંત્ર ઉત્તમ, શ્રેષ્ઠ, પરમ કે મહા ટોવા છતાં તેની બિદ્ધિ અન્ય મંત્રો કરતા જલ્દી થાય છે, તે એની મોળામા મોળી ખૂબી ■ આ વસ્તુ શિવકુમારની વધા દ્વારા વધારે સ્પષ્ટ સમજાશે.

શિવકુમારની કથા

યશોભદ્ર નામે એક શેઠ હતા, જે ઉત્તમ શ્રાવક ગણાતા તેમને એક પુત્ર હતો, તેનું નામ શિવકુમાર આ પુત્ર મોટો થતા જુગારના છંદે ચડ્યો અને વિવરણપટ બન્યો. સુધરવા માટે પિતાએ ઘણી યિજ્ઞામણ આપી, પણ તે માન્યો નહિ. પાંચર પર ગમે તેટલું પાણી રેડીએ, તો પણ એ કયા ભાજાય છે? અથવા ઝૂતરાની પૂછડીને છ મહિના લોનમા રાખીએ તો પણ એ સીધી થતી નથી બ્યસની-દુષ્ટ માણસોની હાલત પણ આવી જ હોય છે તેઓ કોઈનું માનતા નથી, કોઈની વાત ધ્યાનમા લેતા નથી કાળજડાની ઠેર જેવો એમનો એક પુત્ર અને તેની આ હાલત, તેથી યશોભદ્ર શેઠના મનમા ઘણું દુઃખ રહેતું હવે પોતાનો અતઃ ગમય નજીક આવ્યો, ત્યારે આ શેઠે પોતાના પુત્રને પાને બેસાડીને કહ્યું ' તે અત્યાર સુધી મારી ઢોઈ વાત માની નથી અને તેનું મને ઘણું દુઃખ છે, પરંતુ જતા પહેલા તારા હિતની એક વાત કહું છું, તે બરાબર ધ્યાનમા રાખજે કદી તારા પર કોઈ આક્રમણ આવી પડે,

તો નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરજે એથી તારી આશ્વત્થ દ્વર થશે ' શિવકુમારે પિતાની આ છે-હી પાત અમીકાર કરી

પિતા મરણ પામ્યા અને શિવકુમારે બુઝારી-દારૂડિયા વગેરેની સોળતો ચડી બધી માલમત્તા શુભાવી દીધી પાસે કંઈ પણ રહ્યું નહિ અને ખાવાના પણ આસા પડવા લાગ્યા માણસ પાસે પૈસો હોય છે, ત્યારે તેને એક પ્રકારનું જોર રહે છે, કેફ ગહે છે અને તે કેફને લીધે તે આગળ-પાછળનું બહુ વિચારી શકતો નથી પરંતુ પાનેથી પૈસો ખલાસ થાય છે અને ખાવાના પણ વાધા પડે છે, ત્યારે તેની સાન કેકાણે આવી જાય છે પરંતુ એ રાડયા પછીનું ડહાપણ છે, એટલે શા કામનું ?

શિવકુમારને માથે દેવુ થયું, એટલે તેણે પોતાનું ગામ છોડી બીજે જવાનો વિચાર કર્યો અને એક દિવસ પોતાનું ગામ છોડ્યું રસ્તામાં ત્રિહડી મળ્યો તેણે શિવકુમારને નિમ્તેજ એઈને પૂછ્યું 'કેમ બાઈ ! શું ફીકરમાં પડ્યા છો ?' ત્યારે શિવકુમારે પોતાની કથની કહી

ત્રિહડીએ કહ્યું 'હું મનજાલુ છું તું ઉત્તરસાધક બની જા તેનાથી મોનાનો પુરુષ થશે તે મત્રાધિષ્ઠિત હોવાથી તેના હાથ પગ કાપી લેતા બીજા દિવસે નવા આવી જશે આ રીતે તને પુષ્કળ ધન મળી જશે પછી આ જીવંતીમાં કેઈ વાર ધનની ચિંતા કરવાની રહેશે નહિ પરંતુ આ મત્રની સાધના કાળી ચૌશની રાત્રે કરવી પડે છે '

શિવકુમારને લાગ્યું કે ‘ આ તો ઘણું સારું ’ તેથી ત્રિહડીની વાત તેણે કબૂલ રાખી અને કાળી ચૌશ ક્યારે આવે ? તેની રાહ જોવા લાગ્યો. એમ કરતા કાળી ચૌશ આવી, ત્યારે ત્રિહડીએ કહ્યું ‘ શિવકુમાર ! તું એક અક્ષત મહદુ શોધી લાવ અને પૂજની સામગ્રી લઈને અમુક સ્મશાનમાં આવ ત્યાં આપણું કામ ચાલુ થશે ’

કામ કઠણ હતું પણ શિવકુમારને લક્ષ્મીની લાલચ જાગી હતી, એટલે તેણે કોઈપણ પ્રકારે એક મહદુ મેળવ્યું અને તે પૂજની સામગ્રી લઈને ગામથી કેટલેક દૂર આવેલ એક સ્મશાનમાં હાજર થયો. ત્યાં ત્રિહડીએ એક માહતુ બનાવ્યું અને તેમાં પેલા મળને જોડવી તેના એક હાથમાં તીક્ષ્ણ ધારવાળી તલવાર આપી. પછી શિવકુમારને કહ્યું કે ‘ તું આ મહદાના પગે તેલ ઘસવા માડ હું મંત્રનો જપ કરું છું ’ આમ કહી ત્રિહડી મંત્રનો જપ કરવા બેસી ગયો.

પરંતુ શિવકુમારને આ બધું દર્ય જોઈ બીક લાગવા માડી મંત્રબળથી મહદુ કદાચ સજીવન થાય અને પોતાના શિર પર તનવારનો પ્રહાર કરે તો ? તેના મનમાં ભાજગડ થવા લાગી અને પોતે આ ત્રિહડીનો વિશ્વાસ કરવામાં ભૂલ ખાધી છે, એમ લાગવા માહતુ પણ રાત્રિનો ઘોર અધકાર ચારે બાજુ વ્યાપેલો હતો, વળી એકાંત સ્મશાન ભૂમિ હતી, એટલે નામી જવું પણ શી રીતે ? આ વખતે પુણ્યોદયે તેને પિતાની હિતશિક્ષા યાદ આવી, એટલે તે એકાંત ચિને નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો.

આ બાબુ ત્રિદીની મત્રજપથી શબ ઊભુ થઈને શિવકુમારનો વધ કરવા બાંધ છે, ત્યાં હાથમાની તલવાર નીચે પડી અને તે પણ ધબક કરતું નીચે પડ્યું શિવકુમારનો ખત્યાવ થયો. આ પ્રભાવ કોનો ? નવકાર મત્રના જપનો થોડીવાર તેનું જોડાઈ ચિત્તે સ્મરણ કર્યું, તેમાં આટલું ફળ મળ્યું.

ત્રિદી વિચાર કરે છે કે આમ કેમ બન્યું ? મત્રમાં કંઈક ભૂલ થઈ હશે, જોઈએ તેણે મડદાના હાથમાં તલવાર આપી ફરીવાર મત્રની ગણના ચાલુ કરી મત્ર પૂરો થતા રાખે ઊભુ થયું, પણ તે આવવા બંધ છે, ત્યાં જ તેના હાથમાંથી તલવાર હેડી પડી અને તે પણ ધબક કરતું નીચે પડ્યું આથી ત્રિદીને શકા ભાગી અને તે પૂછવા લાગ્યો કે ‘ભાઈ ! તું કાંઈ મત્ર જાણે છે ?’ શિવકુમારને ખબર નથી કે પોતે ગણી રહેલા મત્રના પ્રભાવથી જ ત્રિદીનો મત્ર અને પરિશ્રમ નિષ્ફળ બંધ છે જોઈએ તે કહે છે કે ‘તું કાંઈ મત્ર જાણતો નથી, જો જાણતો હોત તો અહીં આવત ગા માટે ?’

આથી ત્રિદીએ પોતાની બધી ક્રિયાવિધિ તપાસી, બધું ઠીક ઠીક કરી, ફરી મત્ર જપવા માડ્યો. ત્રિદી પોતાના મત્રજાળથી પેલા મડદામાં વૈતાલને અધિષ્ઠિત કરતો હતો, પણ નવકાર મત્રના જાળ આગળ તેનું કંઈ આવતું ન હતું હવે ત્રીજી વારના મત્રજપથી મડદું ઊભુ થયું, પણ તેણે પોતાના હાથમાની તલવાર ઉત્તરસાધક પર ચલાવવાને બદલે ત્રિદી પર ચલાવી અને તેનું મસ્તક ધડથી

છટ્ટ પડી ગયું ત્યાં એ મસ્તક માડવામાં ફરેલી યજ્ઞ
વેદિકામાં પડ્યું, ત્યાં સુવર્ણપુરુષ ઉત્પન્ન થયો.

શિવકુમાર સમજી ગયો કે આ જાણી પ્રતાપ એ
અણેતા નવગાર મત્રનો જ છે ને આજે એ નવગાર મત્રને
શ્રમથી ન હોત તો જે હાલ આ ત્રિંદીના થયા, તે મારા
થયા હોત માટે હવેથી આ નવગાર મત્રની નિત્ય વારવાર
રચના કરવી.

પછી તે પેલા સુવર્ણપુરુષને પોતાના સ્થાને સ્થાવર કરી ગયો.
અને તેના પ્રભાવથી મોડા જ વખતમાં શ્રીમત્ત જની ગયો.
તેણે પોતાને મળેલા અજ્ઞાનને ઉપયોગી કરી શ્રીમત્ત ત્રિંદી
અધાવવામાં, તેમજ દીનઅનાથનો ઉદ્ધાર કરવામાં કાર્યો અને
તેથી તેને યજ્ઞ પૃથ્વીમાં વિશ્વના પામ્યો. તે સર્વ વાતે સુખી
થયો અને છેવટે પોતાનું જીવન પાળી સુધારી રાખ્યો.

આમ નવગાર મત્ર જીવત કોઈ પણ મત્ર કરતા જલ્દી
સાધ થાય છે, તે અમિત્ય કાર્યો કરે છે અને અનેકના
જીવન સુધારી નાખે છે તેના પ્રભાવ વગેરેનું વર્ણન અવ
સર કરાયે.

વ્યાખ્યાન બીજી નમસ્કારનો અચિત્ત્ય પ્રભાવ

[મગનામણ્ય કેરા પછી પૂજ્ય ગુરુજી દેશનાનું કે-]

મહાનુભાવો !

નવકાર એ જિનશાસનનો સાર છે, ચૌદ પૂર્વનો મમ્યગ્
ઉદ્ધાર છે અને લાવથી ગણનારને સ સાગ્સાગરમાથી તાર
નાર છે, એ વસ્તુ તમને કહી ગયા વગી તેના કેન્દ્રના નામે
છે અને તેને મહામત્ર ગા માટે કહેનામા આવે છે, તે પણ
જણાવી ગયા સાથે એ વસ્તુ પણ તમાગ ધ્યાનમા લાવવામા
આવી કે નવકારની ગણના નીધ ફલતાથી થાય છે અને તે
અગે શિવકુમારની કથા સલાગાવવામા આવી અમારા આ
વક્તવ્ય પર તમે કઈ ચિતન-મનન કર્યું ખરું ?

પણ પછી મનન અને મનન પછી નિદિધ્યાસન એ
જ્ઞાનપ્રાપ્તિનો સુવિહિત ક્રમ છે, એટલે અહીં ને વ્યાખ્યાન
અપાય, તે એકાગ્ર ચિત્ત સાલખ્યા પછી તેના પર ચિતન-
મનન કરવું જરૂરી છે

નવકાર મત્રનો પ્રભાવ અચિત્ત્ય છે અચિત્ત્ય એટલે
આપણે ન કંટપી શકીએ તેવો શાસ્ત્રકાર ભગવતો કહે છે કે-

વાદિજલજ્જલણત્વરહરિકરિમગામવિસહરમયાદ્ ।

નાસતિ સ્વરૂપેણ જિણનવકારણમાવેર્ણ ॥

‘વાદિ એટલે વ્યાધિ, ગેગ, આતક તેનો ભય નવકાર

મત્રની ગણના કરવાથી નાશ પામે છે વર્તમાનકાળે પણ એવા દાખલાઓ જોવામા આવે છે કે જે રોગ મળાડવામા વૈદ્ય-હકીમો-ડોક્ટરો નિષ્ફળ ગયા હોય, તે રોગ માત્ર નવકારની નિયમિત ગણના કરવાથી જ મટ્યો હોય

જલ્લ એટલે પાણી તેનો ભય પણ નવકાર મત્રની ગણના કરવાથી નાશ પામે છે પાણીનું પૂર આવ્યું હોય કે ત્યારે બાજુ જળબાકાર થઈ ગયું હોય તે વખતે અતરના શુદ્ધ ભાવથી નવકાર મત્રનું અમરણ કરવામા આવે તો તેનું રક્ષણ થાય છે

જલ્લ એટલે અગ્નિ તેનો ભય ઉત્પન્ન થયો હોય, ત્યારે આ નવકાર મત્ર મેઘવૃષ્ટિ જેવું કાર્ય કરે છે નગરમા આગ લાગી હોય, તે ફૂદકે અને ભૂમકે આગળ વધી રહી હોય, સર્વ લોકો ત્રામ પામીને લાગતા હોય, ત્યારે નવકાર મત્રનું આરાધન કરનારના હવેલી-હાટ આળાદ બચી ગયા હોય, એવા દાખલાઓ શાસ્ત્રમા નોંધાયેલા છે

તક્કર એટલે તમ્કર, ચોર, લૂટાડ, ધાડપાડું તેનો ભય પણ નવકાર મત્રના પ્રભાવથી નાશ પામે છે મારવાડના એક ગામમા ધાડ પડી, ધાડપાડુંઓની નજર ખાસ કરીને એક નૈન શ્રીમતના ઘર પર હતી આ શ્રીમતને ખમર પડી કે ગામમા ધાડપાડું આવ્યા છે અને તે હમણા જ અહીં આવી પહોચશે એટલે તે કંઈ પણ બીજું કાર્ય મિવાય નવકાર મત્ર ગણવા બેસી ગયા થોડી વારે ધાડપાડું ત્યાં આવી પહોચ્યા, પણ તેમને આ શેઠના ઘરમા કંઈ મિલકતે, જ

દેખાય નહિ આડાઅવળા ક્ષણ માગી તેઓ હનર-બે હનરનો માથ લઈ ગયા, પણ આ વખતે શેકની તીજેરીમા ૭૦૦૦૦ રૂ નુ તો માત્ર સોનુ જ હતુ ! એ તીજેરી તેમના જોવામાજ આવી નહિ રસ્તે જતા ચોર મળે ત્યા મળુ નવકાર મત્ર ગણવાથી અચાવ થાય છે

હરિ શબ્દના અનેક અર્થો થાય છે, પણ અદી હરિ શબ્દથી મિહ સમજવાનો છે મિહનો ભય એટલે મહાભય તેના પાજમાથી મનુષ્ય છટકી ગઈ નહિ પરતુ નવકાર મત્રની ગણના કરવાથી એ ભય પપુ દૂર થઈ જાય છે

જરિ એટલે હાથી તે પણ મસ્ત બીને સામે આવતો હોય તો અનેક મનુષ્યોને અગદી નાખે છે કે સૂઢવતી પગ ડીને ચીરી નાખે કે અગવા તો દડાની જેમ હામા ઉઠાળી નીચે પટકે છે અને મારી નામે છે એ ભયનુ નિવારણુ પણ નવકાર મત્રની ગણનાથી થાય છે

સગામ એટલે મગ્રામ, યુદ્ધ, લડાઈ તે ક્ષાટી નીકળતા અનેક મનુષ્યોના જાનની ખુવાની થાય છે અને તેમના ધરનાર નાશ પામે છે પરતુ આવા વખતે નવકાર મત્રની અત્યંત મને ગણના કરી હોય તો આળાદ રક્ષણુ થાય છે

વિસહર એટલે વિવધર, સાપ તેનો ભય પણ સામાન્ય મનુષ્યોને ધણો ઘરથરાવે છે, કારણુ કે તેનો દશ થતા જ શરીરમાં ઝેર ચડવા લાગે છે અને થોડી વારમા મૃત્યુ નીપજે છે પરતુ આવા વખતે નવકાર મત્રની ગણના કરવાથી જેને સર્પદશ થયો હોય, તેના પર નવકાર મત્ર લખીને

પાણી છાટવામા આવે તો ઝેર ઉતરી બાય છે અને મનુષ્યનો બચાવ ઘાય છે પણ આ નવકાર અનન્ય શ્રદ્ધાથી લઘુાયેલો હોયો જેઈએ બીજા યજ્ઞદોમા કટીએ તો જેઓ નવકાર મંત્રની નિત્ય શુદ્ધ ભાવે ગણના કરે છે, તેનાથી આવું પરિપુષ્ઠ આવે છે

નવકાર મંત્રની ગણના કરવાથી આ પ્રકારના બીજા ભયો પણ નાશ પામે છે અને જ્યાં બચાવની કોઈ ખારી ન હોય ત્યાં બચાવનો માર્ગ ખુલ્લો થઈ જાય છે

શાસ્ત્રકાર ભગવતો કહે છે કે જેણે ઘણું પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય કર્યું હોય તેને જ નવકાર મંત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે અને તેનાથી નરક તથા તિર્યચની ગતિ અવશ્ય રોકાય છે એટલું જ નહિ પણ જન્માતરમા તેને ઉત્તમ કુલ, રૂપ, આરોગ્ય તથા સંપત્તિની પ્રાપ્તિ થાય છે x રાજકુમારી સુદર્શનાની કથા તમને આ વાતની ખાતરી કરાવશે

રાજકુમારી સુદર્શનાની કથા

એક સમયે આકાશમા ઉડતી હતી તેને કોઈ કથા બાજુ શિખરીએ તીર આશ્રુ એ તીરથી ધવાઈ તે નીચે પડી અને તરફડવા લાગી તેની બાબુમા એક મુનિ ધ્યાનમા

xત્રિજેય નમુકારો પતો પુન્નાણુવધિપુનેષ ।

નરયતિરિયગદ્ભો તસ્થાયસ્સ નિષ્ક્રામો ॥ ૫૫ ॥

હુતિ મહુદ્ધારપમાવમ્ભો ય જમ્મતરેડ્ધિ કિર તસ્સ ।

આશુલ્લહારમ્મસપવામ્ભો પહાણાજો ॥ ૫૬ ॥

—શ્રીવૃદ્ધનમસ્કારકથાસ્તોત્ર

ઊભા હતા તેમણે જોયું કે આ સમડી સખ્ત ઘાયલ થઈ છે અને ઘોડી વારમા જ તેના પ્રાણ નીકળી જશે, એટલે તેને નવકાર મંત્ર સલાગાવ્યો.

મૃત્યુ સમયે મનુષ્ય, પશુ કે પક્ષી કોઈને પણ નવકાર મંત્ર સલાગાવવામા આવે અને તેનું ચિત્ત એમા ચોટે તો તેની ગતિ સુધરે છે જો મનુષ્ય મમકિતદષ્ટિ હોય અને તે અત સમયે નવકાર સાલજે તો અધ્યવસાયેની શુદ્ધિને લીધે તે દેવલોકમા ઉત્પન્ન થાય છે, માટે મૃત્યુસમયે નવકાર અવશ્ય સલાગાવવો જોઈએ.

આજે તો છેલા આસોઋત્રવાસ ચાલતા હોય, ધરડિયો બોલતો હોય અને પ્રાણ જનાનાં તૈયારી હોય, ત્યારે પણ દેવા કે ઇન્દ્રેશ્વરોનો ભાર ચાલતો હોય છે જીવનની આ કેવી તૃષ્ણા ! જીવનનો આ કેવો મોહ ! આવી હાલતમા મનુષ્યનું મરણ કેવી રીતે સુધરે ? જો માણસ બેહોશ થઈ જાય તો અતક્રિયા જેવા કોઈ વૈદને બોલાવી હિમગર્ભની માત્રા આપવામા આવે છે, જેથી તે હોશમા આવે * પણ તેને હોશમા લાવીને કરવાનું શું ? વીલમા સહી કરાવી

* ભાનનગરના વૈદ મનનાન ગમે તેવા બેહોશ માણસોને અમુક દવા આપી હોશમાં લાવતા પણ તે માટે રૂ ૫૦૦ ની ફી લેતા આથી માણસો અત સમયે જ્યારે બીજો કોઈ ઈલાજ ન હોય, ત્યાર તેમને બોનાવના અને તેઓ એ માણસને હોશમાં લાવી દેતા એ વખતે જો કોઈને કંઈ પૂછવું હોય કે સહી કરાવવો હોય તો કરાવી લેતા આ વૈદ અતક્રિયા બોલાવતા જેવા હોવાથી તેમનું નામ અતક્રિયાયે મ પુ હવે

લેવાની, એ જ કે બીજી કઈ ? પણ એ વિચાર નથી આવતો કે 'બાપાજી ચાલ્યા, માટે લાગે તેમને નવમરની માત્રા આપીએ, જેથી તેમની વદ્ધગતિ થાય '

ત્યારે એમ લાગે કે આ મળુસ જાયવાનો નથી, ત્યારે જાણવડાઈ કે સ્નેહીઓ નવકાર મત્ર સંજાવવા માટે છે એ કઈક ઢીક દોષ ને સંજાવવા માટે તો મારો માણુમ કહે છે કે 'જુ હું મરવા પડ્યો છું કે મને નવકાર સંજાવે છે ?' પણ એને ખગર નથી કે નવકાર મારનારી નહિ પણ તારનારી વસ્તુ છે જેદોશીમા નવકાર સંજાવે તો એ શી રીતે સારળે ? તેનાથી કઈ અર્થ મરે નહિ એટલે બિમારી મબીર લાગતી દોષ તો તેને પ્રથમથી જ નવકાર મત્ર સંજાવવો જોઈએ

મૃત્યુ-સમય નજીક લાગે ત્યારે આવકે પોતાના સમગ્ર પાપોની આલોચના કરી લેવી જોઈએ, યોગશી લાખ હવા થોનિના છોને ખમતખામખા કરી લેવા જોઈએ અને અરિહત, સિદ્ધ, સાધુ તથા દેવલીપ્રસાદ પર્મનુ શરણ અગીકાર કરી પથપરમેષ્ઠિના સ્મરણમા જ મનને લગા કરું જોઈએ

શાસ્ત્રનાર બનવતો કહે છે કે—

પદ્મિયત્વો ગુણિયત્વો સુણિયત્વો મમણુપેદિયત્વો ય ।

દસઽપ્રયા વિ નિષ્વ દિમગ યુગ મગ્નકાલમ્મિ ॥

‘ અન્ય કાળે પણ આ નવકાર નિત્ય બાળવા લાયક, મણુવા લાયક, સાંજાવા લાયક અને સારી રીતે અનુપ્રેક્ષા—

ચિતવન કરવા લાયક છે, તો પગી મરણકાળ માટે તો પૂછવું જ શું ?

સમર્થ બ્રુતધરો પણ મરણમય નહીંક આવતા દાદ શાગ મુતને છોડી મા । નવકાર મનુ જ સ્મરુ કરે છે મલ્લધારીય ગી ઉમચન્દ્રસૂરિદ્ , ઉપદેગમાલામા કહ્યું છે કે-

જલગાદ ભવ સેસ મોતુ દુષ્ટિ જહ મહારયણ ।

ધિવ્વજ સગામે વા, અમોહસત્ય જહ સહેજ ॥

મોતુવિ ચારાગ મ નવ મરણમિ કીરણ જમ્હા ।

અરહ્ તનમોણારો, તમ્હા સો ચારમગત્યો ॥

‘ અગ્નિ વગેરેના બધા આવી પડે ત્યારે બાકીની બધી વસ્તુઓ છોડીને એક મહારત્નને ગ્રહણ કરાય છે, (કાનજી કે તેમ કરવાથી પલાયન આદિ ક્રિયા સુખપૂર્વક થઈ શકે છે) અથવા સમામની અદર (લાકડી, તલવાર, ભાલા વગેરે શસ્ત્રો છોડીને) અમોઘ એવા બાણ કે શક્તિને ગ્રહણ કરવામા આવે છે, તેમ ગાહી પણ મરણ આવી પડે ત્યારે તે અવસ્થામા સ્મરણ કરવ ને અશક્ય એવા દાદશાગને સ્થાને જે કરાય, તેને દાદશાગનો અર્થ માનવો જોઈએ ’

મરણ સમયે નવકાર કેવી રીતે ગણવો જોઈએ ? તેનો શાસ્ત્રકાર બગવતોએ વિધિ બતાવ્યો છે તેઓ ફરમાવે ॥ કે અત સમય નહીંક આવતા સવિગ્ન મન વડે, અસ્થ લિત, સ્પષ્ટ અને મધુર સ્વર વડે તથા કરબદ્ધ યોગમુદ્રાથી સુકળ પદ્માસને બેઠેલી કાયા વડે, સમ્યક્ પ્રકારે, સ્વયં નવ કારનો સંપૂર્ણ ઉચ્ચાર કરવો જો બળ ઘટવાથી તેમ કરવાનું

શક્ય ન હોય તો પચપરમેષ્ઠિના નામને અનુસરનારા 'જ સિ જા જ સા' એવા પાંચ અક્ષરોનું સમ્યક્ પ્રકારે મનમાં સ્મરણ કરવું અને એટલી પણ શક્તિ ન હોય તો માત્ર ઓમ્ એવા અક્ષરનું જ ધ્યાન કરવું, કારણ કે ઓમ્ અક્ષર વડે અરિહત, અશરીરી (સિદ્ધ), આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સર્વ મુનિઓ (સાધુઓ) સંપ્રદિત થયેલા છે અહીં કોઈ પ્રમાણની ઇચ્છા રાખતું હોય તો અમે જરાવીએ, છીએ કે આર્ષવિદ્યાનુશાસનના પ્રથમ સમુદેશમાં નીચેની ગાથા કહેલી છે -

બ્રહ્મા જસરીરા આયરિયા ડગ્ગાયા તદ્વા મુણિણો ।

પદમસ્પરનિવળ્ણો જાંકારો પચપરમિટ્ટી ।

આ ગાથાનું તાત્પર્ય એ છે કે અરિહતનો પ્રથમાક્ષર જ લઈએ, અશરીરી (સિદ્ધ) નો પ્રથમાક્ષર જ લઈએ, આચાર્યનો પ્રથમાક્ષર જા લઈએ, ઉપાધ્યાયનો પ્રથમાક્ષર ણ લઈએ અને મુનિ (સાધુ) નો પ્રથમાક્ષર મ્ લઈ તેની સધિ કરીએ તો ઓમ્ બને છે જ + જ = જા જા + જા = જા જા + ણ = ઓ ઓ + મ્ = ઓમ્

જે ઓમ્ એવા એક અક્ષરનું ધ્યાન કરવાને પણ અમ્મ મર્થ છે, તે પામે રહેલા કયાળુમિત્રોના સમુદાય પાસેથી અમૃતતુલ્ય નવકાર મંત્રને માણજે અને તે માણજતી વખતે હૈયામાં આ પ્રમાણે ભાવના કરે

‘આ નવકાર એ સારની ગાઠડી છે, કોઈ દુર્લભ વસ્તુની પ્રાપ્તિ છે, ઈષ્ટનો સમાગમ છે અને પરમ તત્ત્વ ॥

‘ અહોહો ! આજે હું ભવસમુદ્રના તટને પામ્યો છું
અન્યથા કયા હું ? કયા આ ? અને કયા મારો તેની સાથેનો
સમાગમ ?

‘ હું ધન્ય છું, કૃતપુણ્ય છું કે જેથી અનંત ભવસ
મુદ્રમાં જમણું કરતા અચિત્ય ચિતામણિ એવો નવકાર
મત્ર પામ્યો. ’

લાશ્વનાર ભગવતો કહે છે કે—

જેનેસ નમુષારો સરિજો ભાવેણ અતકાલમ્મિ ।

તેણાદ્ય મુક્ત દુક્કરસ્સ જલજ્જલ દિત્તો ॥

‘ અતકાળે જેણે આ નવકારને ભાવપૂર્વક રમ્યો છે,
તેણે મુખને આમચ્ચુ છે અને હું ખને તિવાજ્ઞિ આપી છે ’

મુનિરાજે સમઠાને મન સભળાવતા તેનું દિવ નવકાર
મત્ર ઉપર ચોટ્યું, તેના મનમાં શુભ ભાવનો ઉદય થયો.
અને એ અવસ્થામાં મરણ પામતા તે સિદ્ધલદ્રીપના રાજાને
ત્યાં મુદ્ધર્થના નામની કુવરી રૂપે જન્મી

સમઠી એટલે અતિ હિંસક પક્ષી તે પ્રાય નરકમાથી
જ આવે અને પ્રાય નરકમાં જ જાય તે અંગે બૃહત્
સમ્રાજીના કહ્યું છે કે—

વાલા દાહી પવરી, જલયર નરયાડગયાઠ બહુરા ।

જતિ પુણો નરયેમુ, માહુલ્લેણ ન વ્ઞ નિયમો ॥

‘ બ્યાલ એટલે સર્પાદિ, દાહવાળા તે વાધ-સિદ્ધાદિ,
પક્ષી એટલે ગીધ-સમઠી આદિ, જલયર એટલે મગરમચ્છ
વગેરે પણા લાગે નરકમાથી આવેલ હોય અને અતિ દુર

પરિણામવાળા હોવાને લીધે પ્રાય નરકમા જ જાય આ વસ્તુ નિયમા નહિ, પણ બાહ્યુત્થથી જાણવી '

સમડીએ આખી જીવગી પાપમા વીતાવી હતી, કેઈ શુભ કાર્ય કર્યું ન હતું, પરંતુ અત સમયે નવખરને પામી અને તેનું દિલ તેમા ચોખ્યું તેના પ્રભાવે તે મનુષ્યનો ઉત્તમ જન્મ પામી, એટલું જ નહિ પણ રાજકુળમા જન્મી કે જ્યાં દરેક જાતની મુખભોગની સામગ્રી ભરપૂર હતી આ નવકાર મનનો કેવો અજ્ઞ પ્રભાવ !

અત સમયે નવકાર મન સાબળવાથી અને દિલ ચોટવાથી પશુ-પક્ષીઓ પણ દેવની ગતિ પામે છે, તો મનુષ્યનું કહેવું જ શું ?

વર્તમાન ચોવીશીના તેવીશમા તીર્થંકર શ્રીપાર્શ્વનાથ જાગવાન અને તેમના પૂર્વજવના વરી કમઠ યોગીની વાત તો તમે જાણતા જ હશે. વારાણસીમા ગંગાતટીના કિનારે કમઠ યોગી હંકયોગના પ્રયોગરૂપ પચાગ્નિ તપ કરી રહ્યો હતો. તે વખતે કુમાર-અવસ્થામા રહેલા શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું ત્યાં જવાનું થયું ત્યાં ધમસબધી વાર્તાલાપ થયો. વધારે સ્પષ્ટ દેહીએ તો વાદ થયો. શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુએ કહ્યું ' ધમનુ મૂળ દયા છે જેઓ જીવદયા જાણતા નથી, તેમનો યોગ અને તેમના જપ-તપની બધી ક્રિયા ફ્રાગટ છે ' કમઠે કહ્યું ' અમે દયા જરાજર પાળીએ છીએ તેમા જે મૂલ થતી હોય તે જતાવો '

તે જ વખતે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુએ પ્રચંડ અગ્નિમા અગ્ની રહેવું એક લાકડું બહાર કઢાવ્યું અને તેને સેવકો

પામે ચીગળ્યુ, તો તેમાથી અર્ધપ્રજ્વલિત કાયાવાળો એક નાગ બહાર નીકળી પડ્યો. આ જોઈ કમઠ લોઠો પડ્યો. અને તેના અજ્ઞાન તપની હાસી થઈ આ જાત્રુ જીવનના છેલ્લા શ્વાસ લઈ રહેલા નાગને નવકારમત્ર સંભળાવવામા આ યો તે નાળે બરાબર સાંભળ્યો * અને તેનું દિલ તેમા ચોળ્યુ, આથી મરણ પામીને તે ધરણેદ્ર નામનો અપૂર્વ કલ્પિવાળો દેવ થયો.

કમલ અને સમલ નામના બે બળદો પણ અત સમયે નવકાર પામતા કમલ અને મળલ નામના દેવ થયાનું પ્રસિદ્ધ છે.

આ રીતે બીજા પણ અનેક દષ્ટાંતો છે, એટલે અત સમયે નવકાર મત્ર શ્રમવાથી કે સાંભળવાથી પ્રાણીની સદ્ગતિ થાય છે, એ નિશ્ચિત છે.

મુશનાં મોટી થતા તેને પૂર્વજીવે સાંભળેલો નમસ્કાર કેવી રીતે યાદ આવે છે? પછી તેના જીવનમા કેવો પલટો થાય છે? તે પોતાના પૂર્વજીવના મૃત્યુસ્થાને આવી કેવા કેવા ધાર્મિક કાર્યો કરે છે? વગેરે અધિકાર જ્ઞાની ભગવતોએ દીઠકું હશે, તો હવે પત્રી કહેવાશે.

* નવકારમના છદ્મા કથું છે કે—

સંભળાળો શ્રી નવકાર સ્વપ્ન મુખ ઈન્દુનન અવતાર
સો ભવિર્ધા ભતો ચોક્કમે ચિત્ત નિત્ય જપિયે નવકાર
અને શ્રી વીરપ્રજ્વલ મહારાજે પચક વાણકપૂર્વમા કથું છે કે—
સેવકમુખ નવકારસો, ધરણેદ્ર બનાયા

આ પરથી શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુએ અથવા તો તેમના મેરદે નાગને નવકાર મત્ર સંભળાવો એ નિશ્ચિત છે.

વ્યાખ્યાન ત્રીજું નમસ્કારનો અર્થિત્ય પ્રભાવ [૨]

[મગનાચત્વરુ કની પછી પૂન્ય ગુરુદેવે હરમા કુ કે—]

મહાનુભાવો !

નમસ્કાર મત્રના અર્થિત્ય પ્રભાવ વિષે ગત વ્યાખ્યાનમા કેટલુક કહેવાયુ છે અને બીજુ આજે કહેવાનુ છે, તે તમે એકાગ્ર ચિત્તે શ્રવણ કરો કાયા અહીં અને મન બીજે એ સ્થિતિમા શાસ્ત્રશ્રવણ સફળ થઈ શકતુ નથી

શાસ્ત્રકાર ભગવતો કહે છે કે—

નમસ્કારસમો મન્ત્ર , શત્રુઙ્ગયસમો ગિરિ ।

વીતરાગસમો દેવો, ન મૃતો ન મવિન્યતિ ॥

‘ નમસ્કાર જેવો મત્ર, શત્રુઙ્ગય જેવો ગિરિ અને વીતરાગ જેવો દેવ અન્ય કોઈ હોતો પણ નહિ અને ઘણે પણ નહિ ’ તાત્પર્ય કે આ ત્રણ વસ્તુઓ પેતપોતાના દોષમા અજોડ છે, અનન્ય છે, અપૂર્વ છે અપૂર્વ વસ્તુનો મહિમા અપૂર્વ હોય, પ્રભાવ અનિત્ય હોય એમા આશ્ચર્ય શું ?

નવકાર મત્રનો અર્થિત્ય પ્રભાવ દર્શાવતા શાસ્ત્રકાર ભગવતો કહે છે કે—

તાવ ન જાયદ્ ચિત્તેણ, ચિત્તિય પત્યિય ચ વાયાદ ।

કાણ પારદ્ધ, જાવ ન સરિઆ નમુક્કારો ॥

‘ ચિત્તથી ચિત્તવેણુ, વચનથી પ્રાર્થેણુ અને કાયાથી પ્રારભેણુ કાર્ય ત્યાં મુખી જ થતું નથી કે જ્યાં મુખી આ નવકારને સ્મરવામાં આવ્યો નથી ’ તાત્પર્ય કે નવકાર મંત્રના પ્રભાવથી સર્વ કાર્યોની સત્વર સિદ્ધિ થાય છે

તા સચ્ચાઓ સિદ્ધિઓ, મંગલાઈ ચ બહિષ્સતેણ ।

સઘ્વત્થ સચ્ચા સમ્મ, ચિંતેયવ્વો નમુક્કારો ॥

‘ તે કારણ માટે સકલ સિદ્ધિઓ અને મંગલને ઇચ્છતા આત્માએ સર્વત્ર, સદા, સમ્યક્ પ્રકારે નવકારને ચિંતવવો જોઈએ ’

સિદ્ધિ અને મંગલની તમે બધા ઇચ્છા રાખો છો, પણ દિવસમાં નવકારમંત્રની ગણના ક્યારે અને કેટલી કરો છો ? આવકતું પ્રથમ કર્તવ્ય નિદ્રામાંથી જાગતા થતા જ નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરવાનું છે ‘ નવકારેણ વિનોહો ’ એ પદથી શાસ્ત્રકાર બગવતોએ આ વસ્તુ સ્પષ્ટ કરી છે પરંતુ આજે તો આ કર્તવ્યપાલનમાં યે શિથિલતા દેખાય છે કેટલાક પથારીમાંથી ઉઠતાવેત આ દેવીનું સ્મરણ કરે છે મુખરેલા લોકો તેને બેઠ-ટી કહે છે બેઠ-ટી એટલે પથારીમાંથી આ, પથારીમાંથી ઉઠતા વેત પીવાની આ ઉઠીને પહેલું કામ પરમેષ્ઠિને સ્મરવાનું હોય કે મુખમાં આ પદારાવવાનું હોય ! આ અનાય સંસ્કાર છે, જીવનને પાયમાલ કરનાર છે ત્યાર પછી આવકે ઉઠતા, બેસતા, લોજન વેળાએ, બહાર જતા, રાત્રે સૂતી વખતે, એમ અનેક વાર નવકાર ગણવાનો હોય છે

કેટલાક કહે છે કે ‘આ રીતે વારવાર નવકાર ગણવાનું પ્રયોજન શું ?’ પણ પ્રયોજન વિના તો શાસ્ત્રકારો એવો આદેશ આપે જ નહિ તેઓ એમ ઇચ્છે છે કે સસાર વ્યવહારના કાર્યો તમે ભલે કરો, પણ તમારું મન તો નવકારમંત્રમા જ રાખો, જેથી તમારી વૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિ બંનેમાં ધરખમ સુધારો થશે અને તમે સદ્ગતિના ભાગી થશો. આ કારણે તેમણે વારવાર નવકારમંત્રનું સ્મરણ કરવાનો આદેશ આપેલો છે.

હવે આપણે સુદર્શનનાં યાદ કરીએ તે ધીમે ધીમે મોટી થાય છે અને સીઓને યોગ્ય સર્વ જ્ઞાઓ શિખી લે છે. માનસરોવરમાં હસણીની જેમ તે રાજમહેલમાં સુખ ચેતથી રહે છે અને સર્વે તેને ખમ્મા ખમ્મા કરે છે.

હવે એક દિવસ એ સુદર્શના રાજસભામાં બેઠી છે, ત્યાં એક શ્રાવક આવ્યો તેનું નામ કપલદત્ત હતું આગળ નામો પણ કેવા સુદર પડતા ? એ નામ સાંભળના પ્રભુનું સ્મરણ થતું અને મન પવિત્ર બનતું પરંતુ લોકોની મનોવૃત્તિ ફરી, તેમ નામો પણ ફર્યા અને આજે તો તેમાં નહિ ધારેલું એવું પરિવર્તન થઈ ગયું છે.

કપલદત્ત નવકારમંત્રનો પ્રેમી હતો, એટલે દિવસમાં અનેક વાર નવકારમંત્રની ગણના કરતો અને જ્યારે બગાસું કે છીંક આવે, ત્યારે ‘નમો અરિહતાણુ’ એવા પ્રકટ શબ્દો બોલતો. યોગાનુયોગથી સભામાં તેને છીંક આવી, એટલે તે ‘નમો અરિહતાણુ’ એવા શબ્દો બોલ્યો.

તે રાજકુમારી સુદર્શનાએ બરાબર સાલજ્યા એ શબ્દો માલગતા જ તેને એમ લાગ્યું કે આવા શબ્દો મેં કયાક માલજ્યા છે ખરા એ પર વધારે વિચાર કરતા તેને મૂઝાઈ આવી ગઈ

રાત્ર તથા સભાજનો વિચારમા પડી ગયા કે એકાએક આ શુ થયું ? બધાની નજર ‘ નમો અરિહંતાણુ ’ પદ બોલનાર પેલા શ્રાવક પર પડી પણ તેના મુખ પર કોઈ જાતનો ગભરાટ ન હતો એવકોએ પાંચ વડે પવન નાખ્યો અને ઠકુ જળ છાટ્યું, એટલે રાજકુમારીની મૂઝાઈ વળી અને તેને પૂર્ણભવનું સ્મરણ થયું તેથી તે કહેવા લાગી કે ‘ પૂવ ભવમા હુ સમઠા હતી અને એક વાર આકાશમા ઉડાં રહી હતી, ત્યારે એક શિકારીએ મને બાણ માર્યું, તેનાથી ઘવાઈને હું નીચે પડી તે વખતે મારી આખર વેળા જાણીને પાસે ઊભેલા એક સાધુ-મહાત્માએ મને ‘ નમો અરિહંતાણુ ’ વગેરે નવકારમંત્રના પદો સભળાવ્યા તેના પ્રભાવથી હું અહાં રાજકુમારી તરીકે ઉત્પન્ન થઈ ’ આ સાંભળી બધા ચકિત થયા અને નવકારમંત્રનો પ્રભાવ વખાણવા લાગ્યા

સુદર્શનાએ આ મંત્ર પેલા શ્રાવક પાસેથી બરાબર શિખી લીધો અને તે વારવાર એનું રટણ કરવા લાગી નવકારમંત્રમા અજળ ખૂબી એ છે કે જેમ જેમ તેનું સ્મરણ કરવામા આવે, તેમ તેમ ધર્મ પ્રત્યે અનુરાગ પ્રકટ થતો જાય અને છેવટે મનુષ્ય ધર્મપરાયણ બની જાય શાસ્ત્રકાર

ભગવતોએ તે ત્યાં સુધી કહ્યું છે કે 'જેઓ આજ સુધીમા પરમપત્ને પામ્યા, પામે છે અને પામશે તે બધા આ નવકારમંત્રનો પ્રભાવ જાણવો' વળી તેમણે એમ પણ કહ્યું છે કે 'ચતુરંગ મેનાની અદર જેમ મેનાની મુખ્ય હોય છે, તેમ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપની આગધનામા શાવનમંકાર મુખ્ય છે'

આ રીતે નવકારની નિત્ય નિયમિત ગણનાથી મુશ્કેલીના ધર્મપરાયણ બની અને તે અવસર પામીને પોતાના પૂર્વ જીવના મૃત્યુસ્થાને આવી આ સ્થાન ભક્તિની પામે આવેલ ઠેર ટવનમા હાનું ત્યાં તેને એક મુદ્દર જિનમંદિર બધાંબધુ અને તેમા વીથમા તીર્થકર શ્રી મુનિમુવતગ્ધામીની લબ્ધ પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી આ જિનમંદિર સમગ્રવિદ્યાગ્ના નામથી જગતમા પ્રસિદ્ધ થયું

પણ મુર્ગના પોતાના દેશમા પાછી ન ફરતા ત્યજ રહી અને તેણે આખું જીવન બ્રહ્મચારિણી તરીકે વ્યતીત કર્યું તેણે સાધર્મિક તથા સાધુઓની ભક્તિ કરવામા ઘણું દ્રવ્ય વાપર્યું અને જિવામા ઠીક આવકપણુ પાળીને અતે અણુસણુ કરવાપૂવક દેવગતિ પ્રાપ્ત કરી

નવકારમંત્રના પ્રભાવથી અગ્નિ શાત થઈ જાય છે, સિંહ શિયાળવા જેવો બની જાય છે, વનહસ્તી મૃગના બંધાનુ અનુકરણ કરે છે અને ભયકર સર્પ ફૂલની માળા બની જાય છે શ્રીમતીની કથા સાંભળો, એટલે તમને આ વાતની પ્રતીતિ થશે

શ્રીમતીની કથા

પોતાનપુર નગરમા સુવ્રત નામનો આવક હતો તે આવકના આચારમા ઘણો નિપુણ હતો તેની પુત્રી શ્રીમતી પણ ધર્મના સારા સંસ્કારો પામીને આવકના આચારમા નિપુણ બની હતી આવકના આચારનું પહેલું પગથિયું નવકારમંત્રની ગણના છે, એ હમણા જ અમે કહી ગયા. શ્રીમતી આવકના આચારમા નિપુણ હોઈને સૂતા, ઉઠતા, ઘેસતા નવકારની ગણના કરતી હતી

હવે ઉમર લાયક થતા તેના રૂપથી મોહ પામીને એક મિથ્યાદષ્ટિ શ્રેષ્ઠિપુત્રે તેના હાથની માગણી કરી અને સુવ્રત શેઠને (ઉપરથી આવક બનીને) કોઈ પણ પ્રકારે મમજાવીને તેની માથે તેણે ધામધૂમથી લગ્ન કર્યા શ્રીમતા આસરે ગઈ

શ્રીમતી ઘરનું બધું કામકાજ બરાબર કરે છે અને પોતાનો ધર્મ પણ માથવે છે પરંતુ સાસુ અને નણદ ધર્મદિવને લીધે બધો વખત તેનું વાકુ બોલે છે અને તેના પતિના કાન બલેરે છે આખરે તેનો પતિ તેનાથી વિમુખ થાય છે અને બીજી સ્ત્રી પરણવાનો વિચાર કરે છે પણ શ્રીમતી જેઠી હોય ત્યાં સુધી બીજીને પરણવાનું શક્ય નથી, એટલે તે એનું કાસળ કાઢવાનો વિચાર કરે છે વિષયમા અધ બનેલો માનવી આ જગતમા કયું અકૃત્ય નથી કરતો ?

શ્રીમતીનો પતિ એક ગારુડિક થાસે સર્પ મગાવે છે,

તેને ઘડામા પૂરે છે, તેના પર હાકલુ દઈ દે છે અને એ ઘટો અદરના અંધારા જોરડામા એક સ્થળે જોડવી દે છે આ કામ એટલુ સીકતથી કરવામા આવે છે કે શ્રીમતીને તેની કઈ પણ ખબર પડતી નથી પછી પતિ શ્રીમતીને હુકમ કરે છે કે 'અદરના જોરડામા ઘડો પડેલો છે, તેમાથી મારા માટે પુષ્પો લઈ આવ'.

પતિને હુકમ થતા શ્રીમતી અદરના જોરડામા જાય છે, પણ એ વખતે નવકારમત્રનુ રજુ ચાલુ છે જ્યાં નવકારમત્રના પદો અનન્ય જાવથી રગતા હોય, ત્યાં કોઈ પણ કષ્ટ કે આકૃત આવી શકતા નથી.

શ્રીમતી જોરડામા દાખલ થઈ, તેણે હાથ ફેરવીને ઘડાને ચોધી કાઢ્યો અને તેનુ ઢાંલું ઠધારી અદર હાથ નાખ્યો. ઘડામા પૂરાયેલા સાપને મનુષ્યની મઠલ આગળાંજો અડે તો તેનુ કેલું પરિજામ આવે, તે તમે બધા કટપી શકો છો. પણ અહીં પરિણામ જુદુજ આવ્યુ નવમર મત્રની મનત ગણનાથી તુષ્ટ થયેલી શાસનદેવીએ એ ઘડામાથી મપને ઉઠાવી લીધો હતો અને તેની જગાએ એક પુષ્પમાળ તથા કેટલાક મુંબર તાલ પુષ્પો મૂકી દીધા હતા. શ્રીમતીના હાથમા એ તાલ પુષ્પો આવ્યા અને તે એને ગ્રહણ કરીને બહાર લાવી.

પતિને ખાતરી હતી કે હમણા શ્રીમતી ચીસ પાડશે અને હોયબેગી થઈ જશે, પણ શ્રીમતી તો હસતા વદને બહાર આવી અને તેણે પતિની આગળ તાલ પુષ્પો ધ્યા આ પુષ્પોમાથી અજબ મુગધ પ્રકટી રહી હતી અને તે

સારાયે વાતાવરણને મધમધાવી રહી હતી પુષ્પોની આવી મુગધ તેના પતિએ જીવનમાં આ પહેલી જ વાર અનુભવી હતી

પતિ અભયળી પામ્યો કે આમ કેમ બન્યું ? એટલે તપાસ કરવા અદર ગયો ત્યાં પ્રકાશ ડરીને જોયું તો ઘડો એ જ હતો, પણ તેની અદર લય કર માપને બદલે મુગધી પુષ્પની એક માળા પડેલી હતી આથી તે બધી વાત સમજી ગયો અને શ્રીમતીના ચરણે પડી વારવાર પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગવા લાગ્યો

શ્રીમતીને તો હવે જ ખબર પડી કે આ તો મને મારી નાખવા માટે કાવતરું રચાયું હતું, પણ નવકારમત્રના પ્રભાવથી મારો બચાવ થયો છે આથી તે ધર્મ પ્રત્યે વધારે અનુરાગવાળી થઈ અને પતિને ટરેવા લાગી કે ‘ ગઈ ગુજરી બૂની જાઓ અને હજી પણ કલ્યાણનો માર્ગ અહંણુ કરો ’

કુટુંબીઓએ આ વાત જાણી, ત્યારે તેમના આશ્ચર્યને અવધિ ન રહી તેઓ પણ નમી પડ્યા અને પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગવા લાગ્યા શ્રીમતીએ એ બધાને ધર્મના માર્ગે ચડાવી પોતાનું કલબ્ય અઢા કર્યું

કેઈ એમ માનતું હોય કે નવકારમત્રના સ્મરણથી ભૂતકાળમાં આવા પરિણામો આવ્યા હશે, પણ આજે તો કઈ જોવામાં આવતું નથી, તો એ બૂલ છે આજે પણ નવનરનો એ અચિત્ત પ્રભાવ બરાબર જોવામાં આવે છે

ચોક્કસ વખત પહેલાં જ્યારે અમારું જોમાસુ બેગલોરમાં

હતું, ત્યારે મદ્રાસની સાડય ઇડિયન ફ્લોર મીટમવાળા શેઠ
પુત્રમથલ રૂપચલ અમારી પાતે પર્યુષણ પર્વ કરવા આંખ્યા
પર્યુષણ પછી તેઓ બેગલોરના એક ભાઈ સાથે મૈસુર
જવા મોટરમા નીકળ્યા સ્તામા એ મોટરને અકસ્માત
થયો એ જ વખતે એમના મુખમાથી 'નમો અરિહતાણુ'
એ બે શબ્દો નીકળી પડ્યા જેમને નવકારમા શ્રદ્ધા દોષ,
જે નવકારની રાજ જણના કરતા દોષ તેના મુખમાથી જ
અણીના વખતે આવા શબ્દો નીકળે

પછી શુ થયું ? તેની તેમને ખબર ન પડી જ્યારે
આખો ખોની ત્યારે તેઓ મોટરની બહાર ડિસેલા હતા
અને તેમને કંઈ પણ ઇલા શર્ધ ન હતી માત્ર બેગલોરવાળા
ભાઈને પગે જગા ઉઝરડો થયો હતો જાણુમા તૂટેલી મોટર
પડી હતી તેનો દગ્વાને ક્યારે શુ થો ? કેમ ખુન્યો ? ફરી
પાછો બધ કેન શર્ધ ગયો ? તે વિષે કોઈ કંઈ પણ જાણુતું
ન હતું એટલે આ અમત્સારિક બચાવ નવકારમત્રની
ગણનાથી જ થયો હતો, એ નિશ્ચિત હતું

આધુનિક યુગમા નવકારમત્રની ગણના કરવાથી કેવા
અજબ બનાવો બન્યા છે, તંની ટેટવીક હરીકતો મુનિ
કીર્તિવિજયજીએ (હાલના પંચાસ શ્રી કીર્તિવિજયજી
ગણિવરે) સરખારની ચીઝી નામના પુસ્તકમા આપી છે, તે
ધ્યાનથી વાચજો, એવે આ વિષયમા બોઈને કંઈ શકા
રહેતી હોય તેનું નિવારણ થઈ જશે

નવકારમત્ર વિષે હજી ઘણી અગત્યની વસ્તુઓ કહેવાની
છે, તે અવગરે કહેવાશે

વ્યાખ્યા : ચોથું

નમસ્કાર અનાદિ કાનો છે

[મનનાચરણ કવો પત્રી પૂજ્ય ગુરુદેવે કરમંડુ ૬-]

મહાતુભાવો !

શાસ્ત્ર એ હીપક છે, તેના પ્રકાશથી આપણે વસ્તુને બરાબર જોઈ શકીએ છીએ અથવા શાસ્ત્ર એ ભોમિયો છે, તે આપણને વસ્તુના વિવિધ સ્વરૂપનો પરિચય કરાવે છે અથવા શાસ્ત્ર એ પ્રમા છે-પગ છે કે જે આપણી નિજા સારૂપી તૃપાને સારી રીતે હીપાવે છે

આ શાસ્ત્રોના આધારે જ આપણે નમસ્કારનું મહા મત્રત્વ જાણી શકીએ તથા તેના અચિત્ય પ્રભાવથી પરિચિત થયા અને હજી જે ઠઈ વિશેષ જાણવું છે, તે પત્ર તેના આધારે જ જાણી શકીશું શ્રી પ્રવચનસારોદ્ધારવૃત્તિમા કહ્યું છે કે ‘સયમન્ત્રરતનાનામુત્પદ્યાઠ્ઠસ્ય, પ્રયમસ્ય, કલ્પિતપદાર્થ કરણૈઠ્ઠરૂપદ્રુમસ્ય, વિષપિષધરશાકિની હાકિનીયાકિન્યાદિનિમ્ન નિરવમ્નહસ્વભાવમ્ય, સકલનગદ્ગોચરણાકૃષ્ટયદ્યયભિચારીપ્રૌઢ પ્રભાવસ્ય, ચતુર્દર્શપૂર્ણા સારભૂતસ્ય પદ્મપરમેષ્ઠિનમસ્કારસ્ય મહિમાઽત્યદ્મુત ધરિવતતે ત્રિજગત્યામાન્યમેતિ નિષ્પ્રતિપક્ષમેતત્ સર્વસમયનિદામ્ ।’

અહીં પદ્મપરમેષ્ઠિનમસ્કારસ્ય એ પદ્મ વિશેષ્ય છે અને તેની આગળના બધા પદો વિશેષણ છે જે વસ્તુની વિશેષતા બતાવે તે વિશેષણ કહેવાય સંસ્કૃત ભાષાનું એ

ધોરણ છે કે વિશેષ્યને લાગતી વિમકિત વિશેષ્યને પણ લાગે આ પરથી આપણે બહુી શકીએ છીએ કે અહીં પદ્યપરમેષ્ઠિનમસ્કારને છ વિશેષણો લગાડવામા આવ્યા છે તે શી વિશેષતા બતાવે છે ? તે જોઈએ

સર્વમન્ત્રરત્નનામુત્પત્ત્યાકરસ્ય એ વિશેષણથી એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે જે સર્વ મન્ત્રથી રત્નોને ઉત્પન્ન થવા માટે આકર એટલે આણ સમાન છે એમ મત્તિ, હીરા, માણેક વગેરે રત્નો રાહણાયત્વ આદિ પરતોની ખાણોમાથી ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ બધા મન્ત્રો નવકાર મન્ત્રથી ઉત્પન્ન થાય છે

પ્રથમસ્ય એ વિશેષણથી એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે નવકાર એ પ્રથમ છે અર્થાત્ અનાદિ છે, મૂળ છે

કલ્પિતપદ્માયકરણૈકકલ્પદ્રુમસ્ય એ વિશેષણથી એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે જે મનોવાછિત સર્વ પાદોની પૂર્ણ કરવા માટે અદ્વિતીય કલ્પદ્રુમ છે અહીં પ્રસંગવશાત્ એ પણ જણાવી દઈએ કે કેન્દ્રાક દેવન મહર્ષિઓએ તો નવ કારને કલ્પદ્રુમથી પણ અધિક કહ્યો છે એમ કે—

હિં ણસ મહારયણ ? કિં વા ચિંતામણિ ઇવ નવકારો ? ।

કિં કલ્પદુમસરિસો ? ન હુ ન હુ તાણવિ અહિયયરો ॥

ચિંતામણિરયણાઙ્ગ કલ્પતરુ રુક્મજગમસુદ્દેક ।

નવકારો પુણ્ય પવરો સમ્પાડપવગ્ગણ લાયારો ॥

‘શુ આ નવકાર એ મહારત્ન છે ? અથવા ચિંતા મણિ સમાન છે ? કે કલ્પદ્રુમ સમાન છે ? નહિ, નહિ એ તો તેનાથી પણ અધિકતર છે ચિંતામણિ રત્ન વગેરે તો

માત્ર એક જન્મમા મુખનું કારણ છે, જ્યારે ગ્રેહ એવો નવકાર તો સ્વર્ગ અને અપવર્ગ એટલે મોક્ષને આપનારો છે.

વિષવિષગ્રસ્તાવિનીહાકિનીયાવિયાદિનિમ્મહનિરવપ્રહસ્યમાવસ્ય એ વિશેષજુથી એમ કહેવામા આવ્યું છે કે જે વિષ, વિષધર, શાકિની, કાકિની, યાકિની આદિનો નિષ્ક્રમ અને નિરવગ્રહ કરવાના સ્વભાવવાળો છે અહીં વિષ શબ્દથી સોમલ, વછનાગ, અક્રીણ, મણુચીલ, હંરતલ વગેરે સ્થાવર વિષો સમજવાના છે ગાકિની, કાકિની, યાકિની એ મનુષ્યને વળગનારી જૂની વ્હાની જાતની વ્યતંગીઓ છે આદિ શબ્દથી અહીં મનુષ્યને વળગીને પીડા ઉપજાવનાર ભૂત, પ્રેત વગેરે બીજા પણ સમજવાના છે તેનો નિષ્ક્રમ કરવો એટલે પરાભવ કરવો અને તેનો નિરવગ્રહ કરવો એટલે તેની અસરમાથી મુક્ત થવું આ બંને શબ્દો લગભગ સમાન અર્થવાળા જ છે, પણ વસ્તુસ્થિતિને વધારે સ્પષ્ટ કરવા માટે અહીં એ પ્રકારે ચોંતવેલા છે.

સપ્તઋગદ્વિજરણાદૃષ્ટ્યાદ્યભિચારિપ્રૌઢપ્રભાવસ્ય એ વિશેષજુથી એમ કહેવામા આવ્યું છે કે જે સકલ જગતનું વશીકરણ તથા આકર્ષણાદિ કરવામા અવ્યભિચારી અને પ્રૌઢ પ્રભાવવાળો છે અવ્યભિચારી એટલે જરૂર કાર્યસાધક, કદી પણ નિષ્ફળ નહિ જનારો અને પ્રૌઢ પ્રભાવવાળો એટલે અત્યંત પ્રભાવશાળી તાત્પર્ય કે નવકાર મન આખા જગતનું વશીકરણ અને આકર્ષણાદિ કરવામા સફળ થનારો છે તથા અત્યંત પ્રભાવ દેખાડનારો છે.

ચતુર્દાતૂર્વાણા સારમૂલત્ય એ વિશેષણથી એમ કહેવામા આવ્યું છે કે જે ચૌ. પૂર્વનો સાર છે

આવો જે પચ્ચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર તેનો મહિમાકવ્યદ્ મુત વરિયત્તે-મહિમા અતિ અદ્ભુત ॥ અહીં પ્રેક્ષાકારીને પ્રશ્ન થાય કે નવકારનો આવો મહિમા અહીં જ દેખાય છે કે બીજે પણ દેખાય છે? તેના સમાધાન માટે વૃત્તિ રે ત્રિજગતિ શબ્દ મૂકેલો છે ત્રિજગતિ એન્ને ત્રણ જગતમા, ત્રણ લોકમા, સ્વર્ગ, મર્ત્ય અને પાતાળમા તાત્પર્ય કે નમસ્કારનો પ્રભાવ માત્ર મર્ત્ય લોકમાં જ નહિ પણ સ્વર્ગ અને પાતાળમા પણ દેખાય છે અહીં પ્રેક્ષાકારીને કદાચ બીજો પ્રશ્ન એવો ઉઠે કે નમસ્કારનો આવો પ્રભાવ ક્યારથી વર્તે છે? તેના સમાધાનમા વૃત્તિમારે બ્રાહ્મણ એવું પદ મૂક્યું છે બ્રાહ્મણ એન્ને જગતથી કાજ સર થયો ત્યારથી, તાત્પર્ય કે અનાદિ કાલથી

અહીં ઠાઠ એમ સમજે કે આ મત-અભિપ્રાય એમનો એટલે વૃત્તિકારનો પોતાનો હશે, એન્ને તેઓ ખુલાસો કરે છે કે નિવૃત્તિવક્ત્રમેતન્ સવનમયવિદામ્-આ વસ્તુ મર્વ શાસ્ત્ર વેત્તાએ ને-શાસ્ત્રનોને ઢોઈ પણ બાતના પ્રતિપક્ષ એટલે વિવાદ નિવાય મમૂર છે '

આ પૃથ્વી એટલું સિદ્ધ થાય છે કે નવકારમાત્ર અનાદિ કાળથી ચાલ્યો આવે છે તેણે પોતાનો અચિત્ત્ય પ્રભાવ ભૂતકાળમા દેખાડ્યો હતો, હાલ પણ દેખાડે છે અને બાવિધ્યમા પણ દેખાડશે

શ્રી નમસ્કારકૃતપ્રકરણમા કહ્યું છે કે-

અમો ળળાફકાલો, ળળાફજીવો ળળાફજિજ્ઞાસમો ।

તદ્યા વિ તે પદતા, ફર્માચ્ચય જિજ્ઞાસુજ્ઞાસમો ॥

‘આ કાળ આદિ છે, આ ળવ આદિ ॥ અને આ જૈન ધર્મ પણ આદિ છે જ્યારથી જો છે, ત્યારથી આ જિનનમસ્કાર અર્થાત્ નમસ્કાર મત્ર લખ્ય ળવે પડે લખાય છે ’

અહીં થોડા શબ્દોમા ઘણુ કહેવાયુ છે અને તે તમારે ભરામર લક્ષમા રાખવા જેવુ છે, જેથી કાર્ધના ઉદાગ પટાગ લખાણે વાચીને જામમા પડવાનો વખત આવે નહિ

કાળ અમુક વખતે ગરૂ થયો, જોમ કોઈ કહી શકશે ખરુ ? કોઈ જોમ કહેતું હોય કે તે અમુક વખતે શરૂ થયો, તો તે પહેલા શુ હતું ? જો પ્રશ્ન ળભો થાય છે ઉત્તરમા જોમ કહેવામા આવે કે તે વખતે મર્વ સૂન્ય હતું, તો સર્વ સૂન્યનો ખ્યાલ પણ કાલ સિવાય આની શકતો નથી દરેક વસ્તુની વર્તનાનો ખ્યાલ કાલથી જ આવે છે, એટલે યુક્તિથી પણ કાલને આદિ જ માનવો પડે છે

ળવ વિષે જૈન ધર્મમા વદ્ધ્યાનની પ્રરૂપણ થયેલી છે તે આ પ્રમાણે -

અતિ જિજ્ઞો સો નિચ્ચો, કત્તા યોક્તા ય પુનરાગાળ ।

અરિષ્ઠુર નિવ્વજાળ, તદુવાઆ અતિ છટ્ટાળે ॥

(૧) ળવ છે, (૨) તે નિત્ય છે, (૩) તે શુભાશુભ કર્મનો કર્તા છે, (૪) તે શુભાશુભ કર્મના ફળો લોગવનારો છે, (૫) તે સકળ ધર્મમાયા સુખ થઈ નિર્વાણ-મોક્ષ પામી શકે છે, (૬) અને તે મોક્ષનો ઉપાય વિધમાન છે ’

નિત્ય એટલે શાશ્વત, ત્રણે કાલ રહેનારો જે વસ્તુ ત્રણે કાલ રહેનારી હોય તેની ઉત્પત્તિ કેમ થાય ? જો ઉત્પત્તિ માનવામાં આવે તો એ વસ્તુ પહેલાં ન હતી, એમ સિદ્ધ થાય અને તેને ત્રણે કાલ રહેનારી ગણી શકાય નહિ તાત્પર્ય કે એક વસ્તુને નિત્ય કહેવાનો અર્થ જ એ છે કે તે આદિ અને અત રહિત છે-અનાદિ-અનત છે અહીં જીભ સ્થાનમાં 'તે નિત્ય છે' એમ કહ્યું છે, એટલે આત્માને અનાદિ-અનત સમજવાનો છે

ભગવદ્ગીતાના જીભ અધ્યાયમાં પણ આવી જ માન્યતા પ્રકટ કરવામાં આવી છે

ન જાયતે મ્રિયતે વા કદાચિ-
ન્નાય મૃત્વા મરિતા ન મૃય ।
અજો નિત્ય જ્ઞાશ્વનોઽય પુરાણો,
ન હન્યતે હયમાન ફરીર ॥ ૨૦ ॥

‘આ આત્મા કદી જન્મતો કે મરતો નથી અથવા પૂરે નહિ હોઈ ફરી નહિ હોય એમ પણ નથી એ અજ, નિત્ય, શાશ્વત અને પુરાતન છે, તેથી શરીર હણાય છે, છતાં તે હણાતો નથી’

અપેક્ષાવિશેષથી આત્માને નિત્યાનિત્ય કહી શકાય, પણ બૌદ્ધો તેને એકાત અનિત્ય અથવા ક્ષણિક માને છે, તે શુક્લિયુત નથી તેઓ જહે ॥ કે દરેક ક્ષણે નવો આત્મા ઉત્પન્ન થાય ॥ જ્યારે તે ઉત્પન્ન થતો બંધ થાય ત્યારે તેનું નિર્વાણ થયું કહેવાય તાત્પર્ય કે પછી તેનું અસ્તિત્વ જ

રહેતું નથી, એટલે તેને સુખદુઃખ ભોગવવાનો પ્રશ્ન જ ઉડતો નથી પરંતુ આવી માન્યતા ધરાવતા કર્મબંધન અન્યને થાય અને મોક્ષ પણ અન્યનો થાય એવી સ્થિતિ પેદા થાય છે, કારણ કે જે આત્માએ સારુ કે ખોટું કર્મ કર્યું અને તેનો બંધ પડ્યો, તે આત્મા બીજી જગ્યાએ તે હોતો જ નથી આ તો હવા ખાય એક અને તેનો લાલ થાય બીજાને, અથવા ખોદે બીજર અને ભોગવે ભોરિંગ એના જેવો ઘાટ છે, એટલે તે સિદ્ધાંત અસત્ય છે અને તેથી પુદ્ગિમાન મનુષ્યો વડે તેનો સ્વીકાર થઈ શકે એમ નથી

બાહ્યાવસ્થામાં થયેલો અનુભવ સુવાવસ્થામાં સ્મૃતિમાં રહેલો ભોવાય છે અને સુવાવસ્થામાં થયેલો અનુભવ વૃદ્ધાવસ્થામાં સ્મૃતિમાં રહેલો ભોવાય છે જે આત્મા નિત્ય ન હોય તો એ કેમ બની શકે? એટલે આત્મા નિત્ય છે, શાશ્વત છે અને તેથી તેને કર્મબંધન અને મોક્ષ સંભવે છે, એમ માનવું જ સુકિતસુકત અને સાચું છે

જેમ કાવ અનાદિ છે, જીવ અનાદિ છે, તેમ જૈન ધર્મ પણ અનાદિ છે તેની શરૂઆત અમુક વખતે થઈ એવું નથી આ વસ્તુ અમે પ્રવાહની અપેક્ષાએ કહી રહ્યા છીએ છાકી અમુક કાલ પરત્વે તેની આદિ સંભવે છે અને તેથી જ તીર્થઠરોને જાદગગણ અર્થાત્ ધર્મની આદિ કરનારા કહેવામાં આવે છે શ્રી રૂપબદેવ ભગવાનને આપણે આદિ નાથ, આદિદેવ, સુગાદિદેવ વગેરે શબ્દોથી જાહેર કરીએ, તેમાં આદિ શબ્દ અમુક કાલની અપેક્ષાએ જ સમજવાનો

આજે તો ઇતિહાસ અને પુરાતત્ત્વના વિદ્વાનો પણ એ વાત કબૂલ કરવા લાગ્યા છે કે જૈન ધર્મ અનાદિ છે મેજર જનરલ ફર્લાંગ કહે છે કે 'જૈન ધર્મના પ્રારબને જાણવો અસંભવિત છે ' પ્રો વિરૂપાક્ષ જોમ એ વેદનીયે એવા શબ્દો ઉચ્ચાર્યા છે કે 'જૈન ધર્મ નિમગ્ન પ્રાચીન કાગથી છે, કારણ કે 'અહં દ્વ દયસે વિશ્વમયમ્' એવા વાક્યો વેદમા આવે છે 'લોકમાન્ય ટિગક, મુંબઈ હાઈકોર્ટના ન્યાયમૂર્તિ રાગણેકર વગેરેએ પણ આવો જ અભિપ્રાય ઉચ્ચારેલો છે કેટલાક વર્ષો પહેલા 'જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા' કે એવા જ કોઈ નામે એક પુસ્તક લખાયું હતું, તેમા આ બાબતના ઘણા પ્રમાણો આપેલા હતા હમણા અગરેશમા 'જૈનીશ્વર-ધી ઓ'ડ રિસિન્જિયન ઓફ ધી વર્લ્ડ' નામનું પુસ્તક નીકળ્યું છે, તેમા પણ આ બાબતના ઘણા પ્રમાણોના સમાવે છે ' એટલે જૈન ધર્મ અનાદિ છે, એ બાબતમા કોઈએ કશી શકા રાખવા જેવું નથી

હવે આગળ વધીએ અને વિનાર કરીએ કે જો જૈન ધર્મ અનાદિ છે, તો અરિહતો અનાદિ ખરા કે નહિ ? જો અરિહતો ન હોય તો ધર્મનું પ્રવર્તન ન થાય, માટે તેમને પણ અનાદિ જ માનવા પડે હવે અરિહતો નિર્વાણ પામ્યા પછી અવશ્ય સિદ્ધ થાય છે, તેમજ જે જીવો પોતાના સકલ કર્મ ખપાવે છે તે પણ મિદ્ધ થાય છે, એટલે સિદ્ધોને પણ અનાદિ જ માનવા પડે આ વાત તમારા અંતરમા લખી રાખો કે સિદ્ધગિલાની ઓપનીંગ સેરીમની એટલે ઉદ્ઘાટન ક્રિયા કેઈના હાથે થઈ નથી એ સ્થાન

તો અનાદિકાળથી ત્યા જ છે અને મુક્ત જીવોને પોતાના અશ્વભાગે સ્થાન આપી રહેલ છે ત્યા ગમે તેટલા જીવો રોગા થાય તો પણ સકડાશ પડે જોમ નથી, કારણ કે જીવ સ્વભાવે અરૂપી છે, જોડે એક સ્થાનમા ગમે તેટલી સંખ્યામા રહી શકે છે

અરિહંતો નિયમા ધર્મતીર્થને સ્થાપનારા હોય છે, એટલે સાધુ, સાધ્વી, શાવક, શાવિકા વગેરેને પણ અનાદિકાળના જ માનવા પડે હવે વિચાર કરો કે જ્યાં સાધુ-સાધ્વીનો વિશાળ સમુદાય હોય, ત્યાં આચાર્ય અને ઉપાધ્યાય હોય કે નહિ ? જો આચાર્ય ન હોય તો ગરુડને સાથે કેણુ અને સાધુઓની મારણા-વારણા-ચોયણા-પડિચોયણા કરે કેણુ ? વળી ઉપાધ્યાય ન હોય તો સાધુઓને દ્વાદશાગ્રીનું જ્ઞાનાત્મક અને ક્રિયાત્મક સ્વરૂપ સમજાવે કેણુ ? તાત્પર્ય કે સાધુઓને અનાદિ માનીએ, તેની સાથે આચાર્ય તથા ઉપાધ્યાયને પણ અનાદિ જ માનવા પડે આ રીતે જૈન ધર્મને અનાદિ માનતા પચપરમેષ્ઠિને પણ અનાદિ માનવા જ પડે હવે પચપરમેષ્ઠિ હોય ત્યાં તેમને નમસ્કાર કરવાની ક્રિયા હોય કે નહિ ? તેનો વિચાર કરો જો એવી ક્રિયા ન હોય તો અહંદ્રલક્ષિત, સિદ્ધલક્ષિત, આચાર્યલક્ષિત, ઉપાધ્યાયલક્ષિત, સાધુલક્ષિત આદિ તીર્થંકર નામકર્મને બંધાવનારા સ્થાનો શી રીતે હોય ? આ સ્થાનોને એક અથવા વધારે પ્રમાણમા સ્પર્શ્યા વિના કોઈ આત્મા તીર્થંકર નામકર્મ બાધનો નથી એટલે પચપરમેષ્ઠિની બગિતરૂપ

નમસ્કાર મંત્રને પણ અનાદિ માનવો જ પડે આથી પ્રસ્તુત
ગાથામાં કહ્યું છે કે 'ન્યારથી જૈન ધર્મ' છે, ત્યારથી આ
નવકાર મંત્ર સર્વ્ય છવો વડે સમુપાય છે

ઉપાધ્યાય શ્રી લાલકુશળજી મહારાજ નવકાર મંત્રના
છંદમાં જણાવે છે કે—

આગે ચોવીશી દુર્ધ અનતી, હોયે વાર અનત,
નવકાર તણી કોઈ આદિ ન જાણે, ધંમ ભાષે ભગવત
એટલે નમસ્કાર મંત્ર અનાદિકાવનો છે, એમ આપણે
ખાતરીથી માનવું જોઈએ

આ વિષયમાં હજી કેટલુંક વજનવ્ય જાણી છે, તે
અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન પાઠ્યમુ નમસ્કાર નિત્ય છે

[મગધાયરણ કથા પછી પૂજ્ય ગુરુદેવે દરમાબ્ધુ ૩-]

અહાનુભાવો!

શાસ્ત્રગાર ભગવતોએ નવકારને-નમસ્કારને જિનશાસનનો સાર કહ્યો છે, એનો અર્થ એમ પણ સમજવાનો કે નવકાર એ જિનશાસનની ચોભા છે, જિનશામનનું બૂવણ છે અથવા તો જિનશાસનનો પ્રાણ છે તેના વિના જિનશાસનની કલ્પના જ થઈ શકે નહિ

અરિહંત અને મિદ્ધ એ બે દેવ છે, તથા આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ એ ત્રણ ગુરુ છે આ દેવ અને ગુરુ પ્રત્યેના નમસ્કાર-વિનય-ભક્તિને જિનશાસનમાથી ખાદ કરીએ તો ખાદી શું રહે? દેવ-ગુરુ પ્રત્યેના નમસ્કાર-વિનય-ભક્તિ વિના સમ્યક્ત્વ હોય ખરૂં? શાસ્ત્રોમા કહ્યું કે-

ધર્માસ હોદ્ મૂલ, સમ્મત સવ્યદોસપરિમુક્ત ।

॥ પુણ વિમુદ્ધદેવાદ્-સવસદ્દહણપરિણામો ॥

‘ સર્વ દોષોથી વિમુક્ત એવું સમ્યક્ત્વ ધર્મનું મૂળ છે અને તે વિશુદ્ધ દેવ, વિશુદ્ધ ગુરુ અને વિશુદ્ધ તત્ત્વોની પરમ શ્રદ્ધારૂપ છે ’

એટલે દેવ-ગુરુ પ્રત્યેના નમસ્કાર-વિનય-ભક્તિ વિના સમ્યક્ત્વ હોય નહિ, એ સ્પષ્ટ છે એ સમ્યક્ત્વ ન હોય

તો સમ્યગ્જ્ઞાન કે સમ્યક્ચારિત્ર હોય ખરા ? શાસ્ત્રોમા કહ્યું છે કે—

નાદસખિસ્સ નાણ, નાણેણ વિના ન દુતિ ચરણગુણા ।

‘ જેને સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત થયું નથી, તેને સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી, અને જેને સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું નથી, તેને સમ્યક્ચારિત્ર પ્રકટ થતું નથી ’

તાત્પર્ય કે મમ્યકત્વના અભાવે સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર પણ સંભવતા નથી આ રીતે દેવ-શુર પ્રત્યેના નમસ્કાર-વિનય-ભક્તિ વિના મમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્રમાંથી કંઈ પણ સંભવતું નથી હવે વિચાર કરો કે સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર વિના જિનશાસન હોય ખરું ?

દાન, શીલ તપ, ભાવ એ બધું શ્રી અરિહત દેવ અને નિર્ઐશ્ય શુરુઓની નિશ્ચયે જ પ્રવર્તે છે, તેથી જિનશાસન અને નવકાર એ બેને આપણે અભિન્ન જ માનવા જોઈએ

શાસ્ત્રકાર ભગવતોએ કહ્યું છે કે ‘ જેમ તલમા તેન, કમલમા મકરદ અને સર્વ લોકમા પચાસ્તિકાય રહેલ છે, તેમ સકલ આગમોમા પચમગલમહાશુનસ્કથ અતર્ગત રહેલ છે ’ તેનો વાસ્તવિક અર્થ એ જ છે કે જિનશાસનનો પ્રાણ નવકાર છે તેના અભાવે જિનશાસનની કલ્પના થઈ શકે જ નહિ

ઠેટલાક કહે છે કે જૈન ધર્મ અનાદિ ખરો, પણ નવકાર તેમા પાછાથી આવ્યો આ કથન શરીર પહેલા ઘડાયું અને લોહી તેમા પછીથી આવ્યું, એના જેવું છે

અહીં વિચારવાનું એ છે કે લેહી પિના માસ, મેઠ, અસ્થિ, મલ્લ કે વીર્ય બની જ ચી રીતે શકે? એટલે આ મતવ્ય કેઈ બુદ્ધિમાન મનુષ્યને સ્વીકાર્ય થઈ શકે એવું નથી જે આત્મા સમકિતી છે, શ્રદ્ધાળુ છે, શાસ્ત્રવચનને પ્રમાણભૂત માનનારો છે, તે તો કદી પણ નવકાર પછીથી રચાયો એવું માને જ નહિ.

આજે કેટલાક વિદ્વાનો જે ધર્મશ્રદ્ધાથી રહિત છે અથવા તો ધર્મશ્રદ્ધામાં અત્યંત ઢીલા છે, તેઓ એવું માનવા મનાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે કે નવકારમ ૪ પાછળથી રચાયો તે માટે તેઓ શાસ્ત્રની કેટલીક પકિતઓ દેખાડે છે, પણ તેમાં ચાલનાં છે શાસ્ત્રપકિતઓ જે હેતુથી લખાઈ હોય તે હેતુને બાળુએ રાખવો અને તેમાંથી લગના જ અનુ માનો તારવવા એ વિદ્વાનનું લક્ષણ નથી આમ છતાં આવાઓ વિદ્વાનમાં ખરે છે અને સમાજમાં તેમની વિદ્વત્તાના વખાણુ થાય છે, એ કાલની બલિહારી છે.

એક દિગ્ગંજ વિદ્વને ‘સુમોકાર મત્ર કે આદિ કૃતાં’ એ નામનો એક લેખ લખ્યો છે^x અને તેમાં શ્રી મહાવીર સ્વામી પછી આશરે છસો વર્ષે ચયેવા છદ્મ જાગમ-

^x આ લેખ શ્રીમન્ત સેક સિતાનરાય લક્ષ્મીચંદ્ર જૈન સાદિત્યો દ્વારા ૧૬-કાળોત્પ-અમરાવતી દ્વારા પ્રસિદ્ધ થયેલ પદ્મજાગમના પ્રથમ ખડના પ્રથમ ભાગના બીજા પુસ્તક છત્રસ્થાન-સત્પ્રપચ્ચાની પ્રસ્તાવનામાં ૬૬ ૩૩ પર પ્રમ્ત થયેલો છે લખનાર પ્રથમપાદક હીરાલાલ જૈન એમ એ, એલ્ એલ બી છે.

પદ્મ ડાગમના કર્તા (આચાર્ય ધરસેનના શિષ્ય) આચાર્ય પુષ્પદત્તને નવકાર મંત્રના આદિકર્તા ઠરાવ્યા છે આ આખોયે લેખ અનેક પ્રકારની વિગતો આપી શકેલા છે અને કટે વાતા વિદ્વાનો કેવી જામળાણ રચે છે, તેના એક નમૂના રૂપ છે તેથી જ અમે અહીં તેની સરોપથી આલોચના કરવા ઇચ્છીએ છીએ

આ લેખના બે વિભાગો છે તેમાં પ્રથમ વિભાગની શરૂઆત કરતા જણાવ્યું છે કે—

જો સ્વાતિ ઔર પ્રચાર હિન્દુઓમાં ગાયત્રી મંત્રકા હૈ તથા બૌદ્ધોમાં ત્રિસરણ મંત્રકા હૈ, વહી જૈનિયામાં જમોકાર મંત્રકા હૈ। ધાર્મિક તથા સામાજિક સમી કૃત્યો ધ વિધાનોં કે આરમ્ભમાં જૈની હસ મંત્રકા સંચારણ કરતે હૈ। યહી વનકા દૈનિક જવમંત્ર હૈ। હસકી પ્રખ્યાતિકા એક પદ નિમ્ન પ્રકાર હૈ, જો નિત્ય પૂનન વિધાનર્મ સંચારણરિયા જાતા હૈ—

મસો પદ-જમોયારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો।

મગ્ગણ ધ સંવેસિં, વદમ હોદ મગલ ॥

અર્થાત્ મહ પવનમસ્કાર મંત્ર સન પાપોંકા નાશ કરનેવાલા હૈ ઔર સબ મગલોંમાં પ્રથમ (થેન્ટ) મગલ હૈ।

લેખનો આ આરભ કીક છે પણ તેમાં હોદ પાઠ આંખેા છે, તે જરાજર નથી, કારણ કે દિગંબર અથ મૂળાચારના પદાવશ્યકાધિકારમાં ‘વદમ હવદિ મગલ’ એવો પાઠ છે

પછી તે લખે છે કે ‘હસ મંત્રકા પ્રચાર ત્રીનોં સમ્પ્રદાયોં—

દિગમ્બર, શ્વેનામ્બર ઓર સ્થાનકવામિયોર્મ સમાનરૂપસે પાયા જાતા હૈ । તીનો સમ્પ્રદાયકે પ્રાચીનતમ સાહિત્યમ મી હસકા વલ્લેસ મિલતા હૈ । કિન્તુ જમી તક યહ નિશ્ચય નહીં હુઆ કિ દસ મત્રકે આદિકર્તા કૌન હૈ । યધાર્થત યહ પ્રશ્ન હી જમી સર કિસીને નહીં જઠાયા ઓર હસ કારણ હસ મત્રકો અનાદિનિધન જસા પદ પ્રાપ્ત હો ગયા હૈ ।’

સ પ્રદાયોની ગણના કરાવતા તેણે દિગમ્બર નામ પહેલુ મૂક્યુ છે અને શ્વેનામ્બર નામ પછી મૂક્યુ છે, તે એનો દિગમ્બર સ પ્રદાય તરકનો પક્ષપાત બતાવે છે, કારણ કે દિગમ્બર સ પ્રદાય તો ઘણો પાછળથી નીકળેલો છે પરંતુ એ ચર્ચા અત્યારે અહીં નહિ કરીએ

તે જણાવે છે કે ‘ત્રણે સ પ્રદાયના પ્રાચીનતમ સાહિત્યમા પણ એનો ઉલ્લેખ મળે છે, પરંતુ હજી સુધી એ નિશ્ચય થયો નથી-કે એ મત્રના આદિકર્તા કોણ ? વાસ્તવમા આ પ્રશ્ન આજ સુધી કોઈએ ઉઠાવ્યો નથી અને તેથી આ મત્રને અનાદિનિધન જેવું સ્થાન પ્રાપ્ત થઈ ગયું છે’ આ આખું એ વિધાન જાત છે પ્રથમ તો ત્રણ ફીરકા પાસે પ્રાચીનતમ સાહિત્ય નથી સ્થાનકવાસીઓ તો માત્ર ચારસો વર્ષ પહેલા જ નીકળ્યા, તેમની પાસે પ્રાચીનતમ સાહિત્ય કયાથી હોય ? દિગમ્બર સમાજ પાસે પણ પ્રાચીનતમ સાહિત્ય નથી, તેણે મૂળ શાખામાંથી જૂદા પડ્યા પછી કેટલાક ગ્રંથો બનાવ્યા છે તેને પ્રાચીનતમ ગી રીતે કહી શકાય ? દિગમ્બરોએ પોતાના મતની પુષ્ટિ માટે નવી ગ્રંથરચનાઓ કરી એટલે ‘મૂળ આગમો નહ પામ્યા છે, શ્વેતામ્બરોના આગમો બનાવટી

છે ' વગેરે વસ્તુનો પ્રચાર કર્યો અને તે હજી પણ ચાલુ છે પરંતુ એ સૂર્યના સામે ધૂળ ઉડાડવા જેવું છે । એથી શ્વેતામ્બર અર્વાચીન અને દ્વિગમ્બર પ્રાચીન એવું સિદ્ધ થઈ શકતું નથી આજે જૈનોના તમામ ફીરકાઓમા પ્રાચીન સાહિત્ય માત્ર શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજકો પાસે જ છે અને એ વાત વિદેશી તટસ્થ વિદ્વાનોએ પણ કબૂલ રાખી ॥

શ્વેતામ્બરોના પ્રાચીન સાહિત્યમા એ વસ્તુ સ્પષ્ટ દર્શાવામા આવી છે કે અર્થની પ્રજ્ઞા તીવ્ર કરો દ્વારા અને સૂત્રની રચના ગણધરો દ્વારા વાચ્ય છે, એટલે પથમગલ-મહાશ્વેતસ્કધરૂપ નવકારની પ્રજ્ઞા પણ અર્થથી તીવ્ર કર દ્વારા અને સૂત્રની રચના ગણધર દ્વારા થયેલી છે આ વસ્તુ લેખકે આગળ જતા શ્વેતામ્બર માન્યતાના ઉલ્લેખમા શ્રીમહાનિશીધસૂત્રનું જે પ્રમાણ આપ્યું છે, તેમા જ સ્પષ્ટ કરાયેલી છે, પરંતુ લેખકને તો નમસ્કાર મત્ર અન્યનો બનાવેલો સિદ્ધ કરવો છે અને હજી સુધી કોઈએ તેની રચનાનો પ્રશ્ન ન ઉઠાવ્યો, એ ઉઠાવીને પોતાની અસાધારણતા બતાવવી છે, એટલે તેના પર લક્ષ શા માટે આપે ?

આવશ્યકચૂષિમા સ્પષ્ટ કહ્યું છે કે 'જહા પચ અત્થિકાયા નિચ્ચા ઇય જસુકારો વિ—જેમ ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય અને જીવાસ્તિકાય એ પાચ અસ્તિકાય નિત્ય છે, તેમ નમસ્કાર મત્ર પણ નિત્ય છે પછી કોઈ પણ સમકિતી કે શ્રદ્ધાળુ આત્મા તેનો આદિકર્તા કોણ છે, એવો પ્રશ્ન શા માટે ઉઠાવે ?

વળી યુક્તિથી પણ જિનશાસન અને નવકારની અલોદતા સિદ્ધ થાય છે, એટલે બુદ્ધિમાન મનુષ્યે તો તેને અનાદિ કાલનો માનવો એ જ યોગ્ય છે પરંતુ જોયું હોય કે જોયા પછી તેના પર તટસ્થતાથી વિચાર કર્યો હોય તો જ માન્ય સમજાય ને ? શાસ્ત્રોને બાબુએ મૂકવા અને ચોતાની બુદ્ધિ લડાવવી એ ખરેખર ! ઘણું જોડું છે એથી મનુષ્ય સત્યની પ્રાપ્તિ કરી શકતો નથી કયા સૂર્ય અને કયા આગિયો ! કયા સમુદ્ર અને કયા બાબોચિયુ ? સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી મહાપુરુષો બાગળ એક સામાન્ય હ્રસ્વ અત્માની ગુણ યશ કેટલી ? પણ મિથ્યાત્વ કે અભિમાનના આવેશમા આ વાત સમજાવી નથી અને ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણનો દોષ વહેારી સસારને વધારી મૂકવામા આવે છે

તે આગળ લખે છે ‘કિંતુ પદ્મહાગમ ઓર હસકી ટીકા ઘવલાયે અવલોકનસે હમ જમોકાર મન્ત્રયે કર્તૃત્વકે સમ્બન્ધમે કુછ પ્રકાશ પદતા હૈ, ઓર હસીકા યહાં પરિચય કરાયા જાતા હૈ ।

પદ્મહાગમકા પ્રથમ રાખ્ડ જીવદ્વાજ હૈ ઓર હમ રાહ કે પ્રારમ્ભમેં યહી મુપસિદ્ધ મન્ત્ર પાયા જાતા હૈ । ટીકાકાર વીરસેનાચાર્યકે અનુમાર યહી હવ પ્રચકા સૂત્રારવૃત્ત મગલા-ચરણ હૈ ।

પછી તે મગલ કરવાનો હેતુ મગલના નિબદ્ધ અને અનિબદ્ધ એવા બે પ્રકારે, તેમા અવશ્યપુરુ નિબદ્ધ મગલપદ્ધતિ વગેરે જણાવી નિબદ્ધ મગલ બીજાનુ જનાવેલુ મગ-

સાચરણ જોડવાથી થતુ નથી, પણ પોતાનુ જનાવેનુ જોડવાથી જ થાય છે, એમ જણાવી આ નવકારરૂપી મગવ શ્રી પુષ્પતાચાર્યનુ જનાવેનુ છે એવો ધવલાકાર શ્રી વીરમેના આચનો મત હોવાનુ જણાવી લેખનો પ્રથમ ભાગ પૂરો કરે છે પરંતુ આમા પ્રમાણુ કરતા અનુમાનનો આધાર વિશેષ લેવાયો છે ધવલાકાર શ્રી વીરમેનાચાર્ય નવકાર મંત્ર શ્રી પુષ્પતાચાર્યનો જનાવેવો છે, એવું સ્પષ્ટ શબ્દોમા કહેતા જ નથી, છતાં ઘડી બર માની લઈએ કે તેમનો મત એવો છે, તો નમસ્કારના આદિ કર્તાનો નિર્ણય કરવા માટે શું એની હકીકત જ પૂરતી છે ? શું તેના પહેલાના કાઈ દિગમ્બર શાસ્ત્રમા નવકારનો ઉલ્લેખ નથી ? જો એવો ઉલ્લેખ ન હોય તો દિગમ્બરો પરપરાએ નવકાર મંત્ર જોવતા હતા કે નહિ ? ન જોલતા હોય તો એના સ્થાને શું જોલતા હતા ? તેમા અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુનો સ્પષ્ટ નિર્દેશ આવતો કે નહિ ? વગેરે અનેક પ્રશ્નો વિચારણીય બને છે

બીજી બાજુ જૈનોનુ પ્રાચીન સાહિત્ય તથા જૈનોની પ્રાચીન પરપરા સાચવી રાખનારો શ્વેતામ્બર સંપ્રદાય વિદ્યમાન છે તેની માન્યતા પણ ધ્યાનમા લેવાની જરૂર હતી જો નવકાર એ આચાર્ય પુષ્પદતની કૃતિ હોય તો શ્રી ભગવતીસૂત્ર તથા શ્રી કંપસૂત્રના પ્રારભમા કેમ નજરે પડે છે ? તેનો ખુલાસો કરવાની જરૂર હતી લેખનો બીજો ભાગ કે જેની હવે પછી અમે આલોચના કરવાના છીએ, તેના અંત ભાગમા તેણે શ્રી ભગવતીસૂત્રમાં આ નવકારના

પાત્ર પદો આવે છે, એમ કહીને વાત છોડી દીધી છે, પણ તેનું કોઈ સમાધાન આપ્યું નથી ઉપરાંત ઓરિસાની હાથી શુકામા મહામેઘવાન રાજા ખારવેલે કોતરાવેલ નવકાર મંત્રના બે પદો નજરે પડે છે અને તેનો સમય આચાર્ય પુષ્પકલ કરતા ઘણો આગળનો છે, તેનું સમાધાન પણ તેણે આપ્યું નથી, એટલે આ લેખ પ્રામાણિક નથી, પણ નવકારમંત્ર વિષે એક જાતનો શ્રમ જિલો કરી તોફાને આપ રસ્તે દોરવાનો છે કોઈ પણ સુસ, સમજી કે સ્વનિય માણસ આવા અધકચરા કે અર્ધ સત્ય હકીકતથી ભરપૂર લેખનો આદર કેમ કરી શકે ? દિગ્ગંજરોમા પણ મોટો ભાગ નવકાર મંત્રને અનાદિ તેમજ નિત્ય માનનારો છે, પરંતુ આવા આવા લેખકો તેમની એ શ્રદ્ધા તોડવાનો કે હોળવાનો પ્રયત્ન કરે છે કે જે ઘણું ખેડજનક છે

જાની ભગવતોએ દીકરું હશે તો આ લેખના ઊભા ભાગની માલોચના હવે પછીના વ્યાખ્યાનમા કરીશું

વ્યાખ્યાન છું

નમસ્કાર નિત્ય છે

[૨]

[મહત્તાચરણ ક્ષો ૫૭૧ પૂજ્ય ગુરુદેવ શરમાયું કે—]

મહાનુભાવો ।

નમસ્કારમત્ર નિત્ય છે, શાશ્વત છે, એમ કહેવાનો આશય એવો છે કે તેનો આ જગતમાથી કંઈ વિન્દેદ થતો નથી જ્યારે તે ભરત અને ઐરવત ક્ષેત્રમાથી વિન્દેદ પામે છે, ત્યારે પણ મહાવિન્દેદ ક્ષેત્રમા તો વિદ્યમાન હોય ॥ જ તે માટે આવશ્યક શૂર્ણના આ વચનો પ્રમાણરૂપ છે ‘જદા દિ મરદ્દેરવર્ણિં વુચ્છિન્નજિવિ તથા વિ મહાવિન્દેદે જ્વુચ્છિન્નો-જ્યારે તે ભરત અને ઐરવત ક્ષેત્રોમાથી વિન્દેદ પામે છે, ત્યારે પણ મહાવિન્દેદમા અવિન્નિહન્ન હોય છે ’

નમસ્કારફલપ્રકરણમા કહ્યું છે કે—

સદ્વિસય વિજયાણ, પવરાણ જત્ય સાસજો ફાલો ।

વત્ય વિ નિજનમકારો, રૂય વસ પદિજનદ્ નિચ્ચ ॥

‘ પાત્ર મહાવિન્દેદ ક્ષેત્રની ૧૬૦ વિચ્ચો કે જ્યા શાશ્વત કાળ છે, ત્યા પણ આ જિનનમસ્કાર નિત્ય એટલે સદાકાળ બણાય ॥ ’

નમસ્કાર નિત્ય-શાશ્વત હોવાથી જિનશાસનમા તેની પ્રતિષ્ઠા ઘણી છે આરાધક આત્માઓ તેના આરાધનથી

સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્રની પુષ્ટિ કરી મગલમય મોક્ષની સાધના કરી શકે છે આ નમસ્કારમંત્ર પરની શ્રદ્ધા જોઈ ત્યાં એવું કંઈ પણ કરવું એ મહાપાપ છે તેથી સસાર અનેક ગણો વધી જાય છે અને ભવાતરમા વિવિધ દુષ્ટોનો અનુભવ કરવો પડે છે આમ છતાં કેટલાક નમસ્કારમંત્રની આથે ચેડા કરે છે અને તેના વિષે ગમે તેવા મતભેદો પ્રકટ કરી લોકોની શ્રદ્ધા જોઈ કરવાનું મહાપાતક વહોરી લે છે, તેની તો આપણે દયા જ ચિંતવવાની રહી

હવે પેલા લેખ પર આવીએ તેના બીજા ભાગમા તે લખે છે કે-નમોકાર મંત્ર કે સમ્યગ્ધર્મે શ્વેતામ્બર સમ્પ્રદાયકી કયા માન્યતા છે અને હવે પૂર્વાર્ક મત્તે કહ્યું તક સામન્તસ્ય ચા વૈપ્રલ્ય છે, હવે પર મી ચહાં કુઠ વિચાર રિયા જાતા છે । શ્વેતામ્બર ભાગમકે અતર્ગત છદ્દ છેદસૂત્રોમેસે દ્વિતીય સૂત્ર ‘મહાનિશીથ’ નામકા છે । હવે સૂત્રમે નમોકાર મંત્રકે વિષયમે નિમ્ન વાર્તા પાઈ જાતી છે—

‘एयं तु ज पचमगलमहासुयन्तधस्त वक्त्राण त मह यापयधेण अणतगमपञ्चवेहिं सुत्तस्त य पियभूयाहिं^१ णिज्जुत्ति-भास-चुनीहिं जहेव अणत-नाण-दसणघरेहिं तित्थयरेहिं वक्त्राणिय तहेव समासओ वक्त्राणिज्ज त आमि । अहउत्तया फालपरिहाणिसेण ताओ णिज्जुत्ति-भास-चुनीओ चुन्नि न्नाओ । इओ ॥ वन्चतेण फालेण समण मदिहिं पत्ते पयाणु सारी यइस्सामी नाम दुवालसगमुअहरे^२ समुप-न । तेण य पच

૧ અહીં પિદ્ધ-મૂયાદ એવું પાઠ્યતર છે તેનો અર્થ પૃથક્કરૂં થાય છે

૨ અહીં પુનઃદસવસુદ્ધયરે એવું પાઠ્યતર છે અને તે વધારે ઠીક લાગે

મગલ-મહાસુયમ્સાધરસ ઉદારો મૂલમુત્તમ મગ્ગો લિહિઓ ।
મૂલમુત્ત પુણ મુત્તાપ ગણહેરેહિ અત્થલાપ અરિહેહેહિ મગરતેહિ
ધમ્મતિત્થયરેહિ તિલોગમહિણ્ણિ વીરજિણ્ણિદ્દહિ પન્નવિય તિ
વસ વુદ્ધમપયાઓ ।

(મહાનિશીથસૂત્ર, અધ્યાય ૫)

इसका अर्थ यह है कि पचमगल महाश्रुतस्फुटका व्याख्यान महान प्रबंधसे अनन्त गम और वयायों सहित, सूत्र की प्रियभूत नियुक्ति, भाष्य और चूर्णियों द्वारा जैसा अनन्त ज्ञान-दर्शनके धारक तीर्थकराने किया था उसी प्रकार संक्षेपमें व्याख्यान करने योग्य था । परन्तु आगे कालपरिहानि के दोषसे वे नियुक्ति, भाष्य और चूर्णियाँ विच्छिन्न हो गई । फिर कुछ काल जाने पर वयासमय महाश्रुद्धिको प्राप्त पदानुसारी बइरसामी (बैरस्वामी या वयस्वामी) नामके द्वादशांग भुवके धारक उपन्न हुए । उन्होंने पचमगल महाश्रुतस्फुटका उद्धार मूलमूत्रने मध्य लिखा । यह मूलमूत्र सूत्रत्व की अपेक्षा गणधरों द्वारा तथा अथर्वी अपेक्षासे अरहत भगवान, धर्मतीर्थकर त्रिलोकमहित वीरजिनेन्द्रके द्वारा प्रहापित है, ऐसा पृष्ठसम्प्रदाय है ॥

મહાનિશીથસૂત્રનો પાઠ અને અર્થ આખ્યા પછી તેણે એમાંથી કેવો સાર તારવ્યો છે, તે જુઓ તે કહે છે

❖ મારણ કે શ્રી વજ્રસ્વામી દ્વારા પૂર્વના ભણુધાર હતા, સમસ્ત દર્શિવાના ભણુધાર ન હતા

‘યદપિ મહાનિશીથસૂત્રની રચના શ્વેતામ્બર સમ્પ્રદાયમે ઘટુત શુઠ પીઝેરી અનુમાન કી જાતી છે, તથાપિ સસકે રચયિતાને ઇક પ્રાચીન માન્યતા કા સલ્લેખ કિયા છે જિસકા અભિપ્રાય યહ છે કિ હમ પચમગલ શ્રુતસ્કન્ધકે અર્થકર્તા મગરાન્ મહારીર હૈ ઓર સૂત્રરૂપ પ્રયકર્તા ગૌતમાદિ ગણધર હૈ । હમકા તીર્થંકર કથિત જો વ્યાર્યાન થા યહ કાલશેપસે વિચ્છિન્ન હો ગયા । તથ દ્વાદશાગધતથારી યદ્વરસ્વામીને હસ શ્રુતસ્કન્ધકા સદ્ધાર કરવે સસે મૂલસૂત્રકે મધ્યમે લિખ દિયા । શ્વેતામ્બર આગમ મે ચાર મૂલસૂત્ર માને ગયે હૈ— આવશ્યક, વર્ણકાલિક, સત્તરાધ્યયન ઓર પિંઢનિર્યુક્તિ ॥ હનમેસે કોઈ મી સૂત્ર ઘનસૂત્રકે નામસે સમ્બદ્ધ નહીં છે । હનરી ધૂર્ણિયાં મદ્રમાહુષ્ટન મહી જાતી છે । હન મૂલ સૂત્રો મે પ્રથમ સૂત્ર આવશ્યક કે મધ્યમે ણમોકાર મન્ત્ર પાયા જાતા છે । અતઃપ્થ સક માન્યતા કે અનુમાર સમ્ભવત યહી યહ મૂલ સૂત્ર હૈ જિસમે વઝસૂત્રિને ન્કત મન્ત્ર પ્રક્ષિપ્ત કિયા ।’

મહાનિશીથસૂત્ર પાઠજથી સ્વાયુ એવી માન્યતા શ્વેતામ્બરોની નથી, એ માન્યતા અન્ય વિદ્વાનોની છે અને એમ માનવામા તેમણે ભૂલ ખાધી છે, કારણકે મહાનિશીથ સૂત્રનો જે પાઠ ઉપર આપવામા આવ્યો, તેની આગળ એમ લખ્યું છે કે ‘મૂલસૂત્રમા ન્યા સૂત્રાલાપકા એક પદની સાથે બીજા પદને અનુલગ્ન ન મળે ત્યાં જોડું લખ્યું છે, એવો દોષ શ્રુતધરોએ ન દેવો, કેમકે મયુરા નગરીમા સુપાર્શ્વનાથ સ્વામીના સ્થુભ-સ્તૂપ આગળ પદર ઉપવાસ કરવાથી પ્રસન્ન થયેલ શાસનદેવતાએ, ઉપેક્ષી આદિ વડે

ખડ ખડ ઘેરી અને સહી ગયેલા પત્તાવાળી પૂર્વપ્રતને જેવી આપી તેવી ગ્રંથલુ કઠી અને આચાર્ય હવિભદ્રમૂર્તિએ અચિન્ત્યચિન્તામણિમ્લય આ શ્રી મહાનિશીય શ્રુતસ્કધને સમસ્ત પ્રવચનના સારભૂત, પરમ તત્ત્વભૂત અને અતિશયવાળા અન્યત મહાન અર્થોના અમુચાવવાળું બાણીને, પ્રવચન-વત્સલતાથી તથા ભગ્ય સત્ત્વોના ઉપકારની શુદ્ધિથી આત્મ હિન અર્થે જેવું તે પ્રતમા ભોયુ, તેવું સર્વ સ્વમનિધી શોધીને લખ્યું છે તેવું બીજા પક્ષ શ્રી સિદ્ધમેન, વૃદ્ધવાદી, પક્ષમેન, દેવગુપ્ત, ધરોવર્ધનસમાધ્યમલગિધ્ય રવિગુપ્ત, મેમિથદ્ર, જિનદામ તિ હમશ્ચમલ્લ, સત્યથી વગેરે યુગપ્રધાન શ્રુતધરાએ ખુમાન કરેલું છે '

આ પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે શ્રી હરિભદ્રસૂરિએ આ સૂત્રનું સરોધન કર્યું છે, પણ તેની સ્વતંત્ર રચના કરેલી નથી એની રચના તો અતિ પ્રાચીન છે, એટલે તેને ઘણી પાઠગની માની લેવી એ ભૂવ છે પરંતુ દિગમ્બર વિદ્વાન્ આ વસ્તુને એવા માટે આગળ કરે છે કે તેનો સંપ્રદાય જ્ઞેતામ્બનેના બધા આગમે પાઠગથી રચાય છે, મૂલ નથી, એવી માન્યતાનો આશ્રય લેતે છે, તે આથી ખુશ રહે અહીં વિચારવાનું એ છે કે એ મહાનિશીયસૂત્ર ઘણું પાઠગતુ છે, તો તેનું પ્રમાણ સ્વીકારવાની જ રીત જરૂર હતી ? અને એ એ પ્રમાણ સ્વીકાર્યું તો એની બધી વસ્તુનો સ્વીકાર કરવો હતો તેમા એ વસ્તુ સ્પષ્ટ જણાવી છે કે પચમગલમહાશ્રુતસ્કધના અર્વકર્તા શ્રી મહાવીર

છે અને સૂત્રકર્તા ગૌતમાદિગણધર જે પછી તેના આદિકર્તા પુષ્પદતને ઠરાવવા મથવું એ તો વધ્યાને પુત્ર હતો, એમ સાબીત કરવા જેવું જ ગણાય ને ?

વળી એ ઉલ્લેખમા સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે કે તેના પર નિયુક્તિ, ભાષ્ય અને ચૂર્ણોઆ હતી હવે વિચાર કરો કે કોઈ પણ સૂત્ર પર નિયુક્તિ, ભાષ્ય અને ચૂર્ણો વગેરેની રચના કયારે થાય ? તેની પરપરા ચાલુ હોય તો જ ને ? પરંતુ જેને મારી-મચડીને પોતાની વાતને સિદ્ધ કરવી છે, તે આ બધાનો વિચાર શા માટે કરે ? નવકારમત્ર પરની નિયુક્તિ, ભાષ્ય અને ચૂર્ણોઆ કાલદોષથી વિનિષ્ક્રિય થઈ, એનો અર્થ એ નથી કે નવકારમત્ર પણ વિનિષ્ક્રિય ગયો એ તો સમસ્ત જૈનસંઘના હૃદયમા ધબકતો હતો અને તેની દિવસમા અનેક વાર ગણના થતી હતી, તે વિનિષ્ક્રિય શી રીતે બાય ? દ્વાદશાગ્ન્યુતધર પદ્માસારી લઘિધવાળા શ્રીવજ્ર સ્વામીએ પચ્ચમગલ મહાશ્વેતસ્કંધનો ઉદ્ધાર મૂલસૂત્રમા લખ્યો, એનો અર્થ તો એટલો જ થાય કે તેમણે વિનિષ્ક્રિય ગયેલ નિયુક્તિ, ભાષ્ય, ચૂર્ણો વગેરેનો સાર જ્ઞાનમગ્ધી બાણીને મૂલસૂત્રમા લખ્યો.

દ્વિગબ્ધર લેખક કહે છે કે ‘આવશ્યક, દર્શનકાલિક, ઉત્તરાધ્યયન અને પિંડનિયુક્તિ એમથી કોઈ પણ સૂત્ર વજ્રસૂરિના નામ સાથે સંબધ ધરાવતું નથી એની ચૂર્ણોઆ લદ્રબાહુકૃત કહેવામા આવે છે’ એને એ પણ ખબર નથી કે નિયુક્તિ, ભાષ્ય અને ચૂર્ણો એ ત્રણે જુદી જુદી વસ્તુઓ

છે અને શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીએ ચૂર્ણીઓ નહિ, પણ આ સૂત્ર પર નિયુક્તિઓ રચેલી છે

શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામીએ આવશ્યક સૂત્ર પર નિયુક્તિ રચી, તેમા પ્રથમ રચના નમસ્કારનિયુક્તિની કરી છે, એ વાત લેખકના લક્ષમા હોય એમ લાગતું નથી અને લક્ષમા હોય તો તેણે એ વસ્તુ પર કેમ પગમર્શ ન કર્યો ? એ એક પ્રશ્ન છે અને આવશ્યકમા નમસ્કાર ન હોય તો તેના પર નિયુક્તિની રચના ઘાય શી રીતે ? અને આવશ્યકની રચના તો ગણુધર ભગવતોએ કરી છે, એ સિદ્ધ છે

આ લેખમા તેણે વજ્રસ્વામીના સમય અંગે ઠેક-નીક અર્થા દરી છે, પરંતુ તે ઉદાગપદાગ છે અને તેની સાથે પ્રત્યુત વિષયને વિશેષ સબધ નથી છેવટે તેણે ભગવતી સૂત્રને યાદ કર્યું છે, પણ તેમા પાચમુ પં. 'નમો હોષ સવસાટૂણ' ને બદલે 'નમો ધમીષ લિવીળ' આપ્યું છે, એવું કહીને એમ બતાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે કે મૂળ આગમમા નવકાર જાતનો મળે છે અથવા તો તેના પાચમા પદમા ફેર છે પરંતુ આ વસ્તુ સત્ય નથી શ્રી ભગવતી સૂત્રમા પણ પાચમુ પદ નમો હોષ સવસાટૂણ જ છે શ્રી અભયદેવ સૂરિ જેવા નવાગી વૃત્તિકારે તેના પર ટીકા રચેલી છે નમો ધમીળ લિવીળ એ ત્યાર પછીનું પદ છે

ઉપરાત લેખના અતમા તેણે જણાવ્યું છે કે 'ચહી-સાકી હાયા ગુફામેં જો કલિંગનરેસ સારવેલકા શિકાહેસ

પાયા જાતા હૈં ઔર જિસકા સમય ઈસ્વી પૂર્વ અનુમાન ક્રિયા જાતા હૈં, ઉત્તમ આદિ મગ્ન હસ પ્રકાર પાયા જાતા હૈં-

નમો અરહતાળ । નમો સર્વસિદ્ધાં ।

યે પાઠમેદ પ્રાસંગિક હૈં યા કિસી પરિપાટીનો લિયે હુપ હૈં, યહ વિષય વિચારણીય હૈં ।’

આ લેખનો સમયનિર્ણય તટસ્થ ઐતિહાસિક વિદ્વાનોએ ઈ સ પૂર્વેનો કરેલો છે, અને તેમા કોઈ વિવાદ નથી, એટલે નવકાર મંત્ર આચાર્ય પુષ્પદત્ત પટેલા પણ આ દેશમા પ્રચલિત હતો, એ વાત સિદ્ધ થાય છે

બીજી મધુરાના શિવાયેજો કે જે જે ઇનિગ્દામે સ્પષ્ટિત કરી આકર્યોલોજિકલ સર્વે બોક્ષ ઇરિયાના વીશમા વોલ્યુમમા નં ૧૧ અને નં ૧૩ની પ્લેટમા પ્રસિદ્ધ કર્યા છે, તેમા પણ નમો અરહતાળ અને નમો સિદ્ધાં એ બે પદ જોવામા આવે છે તે લેખમા ચતુર્વિધ સધનો પણ ઉલ્લેખ છે અને તે વિ સ ૧૪૦ મા લખાયેલો છે પરંતુ આ વસ્તુ લેખકના ધ્યાનમા નથી, એટલે તેથી એની નોંધ પોતાના લેખમા લીધી નથી

તેણે લેખની સમાપ્તિમા છેલ્લુ વાક્ય એ લખ્યું છે કે ‘શ્વેતામ્બર સમ્પ્રદાયમેં નિસી કિસીકે મતસે જમોકાર સૂત્ર અનાર્પ હૈં ।’ અને આ જાણતમા તેણે અભિધાન રાજેન્દ્રકોષનો જમોકાર નો વિષય જોવાની પાઠનોંધમા સલામણુ કરી છે પરંતુ ત્યાં તો એમ લખ્યું છે કે ‘જે આર્ચુ માનતા હોય તેમનો શબ્દ કાને સાલજવો એ પણ-

પાપ છે ' હજી સુધી કોઈ મૈનાબર આચાર્યે નવકારને અર્થ માન્યો નથી માન્યો હોય તો તે પ્રમાણ રજૂ કરવાની જરૂર હતી

આ પરથી તમે જોઈ શક્યો કે કહેવાના વિદ્વાનો શાસ્ત્રની પદ્ધતિઓનો કેવો દુરુપયોગ કરે છે અને તેમાંથી કેવા ભગવાન અનુમાનો ખેંચી લોકોને શદ્દાગ્રહ કરે છે આ લોકોની એ મોટી ખામી એ પણ છે કે તેઓ આપણા માનનીય પૂર્વાચાર્યોને ભદ્રવાદ, હરિભદ્ર, હેમચંદ્ર, યયો-વિજય એમ તોડકાર્ધથી સમોષે છે અને તેમની આગળ જો વિશેષજ્ઞ લગાડવા જેટલી ય શિષ્ટતા જતાવતા નથી કોઈ વિદ્યેશી વિદ્વાન કે જેને ધર્મ સાથે સ્નાન-સૂતક નથી, પણ માત્ર સાહિત્યનો જ જાણ છે, તે આવું લખે તે હજીયે સ્વતંત્ર ગણાય, પણ જેઓ જૈન માતાને ધાવ્યા છે, જૈન સંઘની વચ્ચે ઉછર્યા છે અને જૈન સંઘના પૈગંધી ભણીને વિદ્વાન કહેવડાવવાની કક્ષાએ આવ્યા છે, તેઓ જ્યારે પોતાના માનનીય પૂર્વાચાર્યોને આ રીતે ગણે છે, ત્યારે તો લાગે છે કે તેઓ પોતાની નાસ્તિકતાનું નફગાર્ધભર્યું પ્રદર્શન જ કરી રહ્યા છે શાસનદેવ તેમને સમતિ આપે

નવકાર મત્ર શાશ્વત છે, તેમ એની શબ્દ રચના પણ શાશ્વત છે જો એમ ન હોય તો તેના ધ્રુવસુધી જાતિ-સ્મરણ જ્ઞાન આદિ સલાવે નહિ એટલે નવકારને આપણે અર્થ અને શબ્દ બંનેથી શાશ્વત માનીએ અને તેના આશ-ધનથી આલોક અને પરલોકો સુધારીએ એ જ હેતુ છે

શાસ્ત્રોમા કહ્યું છે કે—

इहलोयपरलोयमुद्धारो, इहपरलोयदृढदलपञ्चलओ ।

एस परमेष्ठिविसओ, भक्तिपउत्तो नमुकारो ॥

‘ પરમેષ્ઠિવિસયક ભક્તિથી પ્રયુક્ત થયેલો આ નવકાર આલોક અને પરલોકમા મુખને કરનારો છે તથા આલોક અને પરલોકના દુ ખોને દળનારો છે ’

किं वक्ति एण बहुणा ? त नस्थि जयम्भि ज किर न सप्पो ।

फाउ एस जियाण, भक्तिपउत्तो नमुकारो ॥

‘ વળી બહુ વહુન કરવાથી શું ? આ જગતમા તેણું કાઈજ નથી કે જે ભક્તિપ્રયુક્ત આ નવકાર વડે છુટોને પ્રાપ્ત ન થાય. ’

पत्ता पाविस्सती पावति च परमवयपुर जे ।

पचनमुकारमहारहस्य साम्बजोगेण ॥

‘ પરમપદપુર એટલે મોક્ષને જેઓ પામ્યા છે, પામશે અને પામે છે, તે મરે પછી નમસ્કાર રૂપી મહારથના સામર્થ્યથીજે જ છે ’

હજી નવપરમત્ર વિષે ઘણું કહેવાનું છે, તે અષ્ટ સરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન સાતમું
નમસ્કારનું બાહ્ય સ્વરૂપ
[૩]

[૫ । નાચરણ ક્યો પછી પૂજ્ય ગુરૂદેવે હરમાન્યુ કે -]

મહાનુભાવો !

અચિત્ત પ્રભાવશાળી, મહા મહિમાવત, સંકલ્પ ન-
શિરોમણિ નવકાર મંત્રને જે નિત્ય બલે-ગલે છે, તેના
સૂઝળા મનોવાહિત પૂર્ણ થાય છે, તેને કાંઈ વાતની કમી
રહેતી નથી, વળી જન્મત આખામા તેનો જ્યજ્યકાર થાય
છે અને કીર્તિ ઠઠી તેને છોડતી નથી

આ નવકાર મંત્ર ધરાબર બહુાય-ગળાય તે માટે
તેનું બાહ્ય અને આત્મિક સ્વરૂપ સમજી લેવાની જરૂર છે,
અને તેથી જ આજના વ્યાખ્યાનમા અમે તેના બાહ્ય સ્વરૂપ
વિષે કેટલુંક વિવેચન કરવા ઇચ્છીએ છીએ પછીના વ્યા-
ખ્યાનમા તેના અભ્યંતર સ્વરૂપ વિષે પણ વિવેચન કરીશું
અને એ રીતે તમને નવકારના બાહ્ય-અભ્યંતર બંને સ્વ-
રૂપોનો પૂરો પરિચય કરાવીશું

બાહ્ય સ્વરૂપ એટલે મંત્રનો અક્ષરરેહ તે ધરાબર
જળવાઈ રહેવો એઈએ એ તેમા કઈ પણ ફેરફાર થાય
તો એના ક્ષણમા પણ ફેરક પડે છે

કેટલાક લોળા માણસો એમ સમજે છે કે એક અક્ષરની

વધઘટ થાય એમા શું થઈ ગયું ? અને તેઓ અક્ષરની સખ્યા માટે બોધે એ તેવી કાળજી રાખતા નથી પણ એક અક્ષરની વધઘટ થતા અર્થનો અનર્થ થઈ જાય છે ‘ હે મહાનુભાવો ! તમે માનને મારો ’ એમ કહ્યું હોય તેમા (માન પછી) માત્ર વ ઉમેરી દેવામા આવે તો ‘ હે મહા નુભાવો ! તમે માનવને મારો ’ એવું વાક્ય બને અને તેનો અર્થ તદ્દન જ ફરી જાય ‘ માનને મારો ’ એટલે અભિમાન કરો નહિ, નમ્રતા ધારણ કરો અને ‘ માનવને મારો ’ એટલે મનુષ્યનો સહાર કરો બને અર્થમા ફેટલો ફેર પડી ગયો ? એકમા કપાયને જિતવાનો ઉપદેશ છે અને તે આત્મવિકાસને માધનારો છે, બ્યારે બીજામા હિંસાનો ઉપદેશ છે અને તે આત્માનુ અધ પતન કરનારો છે એક માણસે બહારગામથી પોતાના પુત્રો પર ચિઠ્ઠી લખી કે ‘ આને વિય દેજો ’ એટલે ઝેર દર્જને મારી નાખજો પરંતુ એ ચિઠ્ઠીમા વ પછી યા ઉમેરાયો એટલે ‘ આને વિયયા દેજો ’ એવું વાક્ય બન્યું અને તેથી પુત્રોએ વિય આપવાને બદલે પોતાની બદેન વિયયાને તેની સાથે પરણાવી દીધી ! માત્ર એક અક્ષરના વધારાનુ આ કેવું પરિણામ !

અક્ષરનો ઘગડો પણ આવો જ અનર્થ પેદા કરે છે ‘ હે દેવાનુપ્રિયો ! લોગાસકત ન બનો ’ એમ કહ્યું હોય તેમાથી ન ઘટાડી નાખવામા આવે તો ‘ હે દેવાનુપ્રિયો ! લોગાસકત બનો ’ એવું વાક્ય બને અને તેનો અર્થ તદ્દન જ ઉલટો થઈ જાય

એક ગુરુએ બે શિષ્યોને યોગ્ય જાણીને જૂદી જૂદી વિદ્યાઓ આપી અને તેનો આશ્રય એટલે વિધિ પણ બતાવ્યો. શિષ્યોએ એ પ્રમાણે સાધના કરી તો વિદ્યા પ્રકટ થઈ, પણ એક મોટા મોટા દાસવાળી અને બીજી એક આખે કાણી ગુરુએ વિદ્યાનું જે સ્વરૂપ વણુચું હતું, તેનાથી આ તદ્દન બિન હતું, એટલે ચતુર શિષ્યો મમજી ગયા કે આમા કંઈ અક્ષર હીનાધિક થયો છે તેથી તેમણે એ વિદ્યાનો પાઠ હીક કરી લીધો અને ફરી સાધના કરી આથી તે વિદ્યાઓએ પોતાના સ્વાભાવિક સૌમ્ય રૂપે દર્શન દીધા અને તે શિષ્યોનું ઇચ્છિત કાર્ય કર્યું.

કહેવાનું તાત્પર્ય એ કે નવકાર મત્ર લઘુતી-ગણુતી વખતે તેનો એક પણ અક્ષર વધે-ઘટે નહિ, તેનું તમારે પૂરું લક્ષ રાખવાનું છે.

નવકાર મત્રમા પદો ૯ છે, સ પદાઓ ૮ છે અને અક્ષરો ૬૮ છે. આ ૬૮ અક્ષરોમા ગુરુ એટલે નેગક્ષરો ૭ છે અને લઘુ એટલે સાદા ૬૧ છે. આટલી વાત યાદ રાખવાથી નવકાર મત્રનું બાહ્ય સ્વરૂપ બરાબર ખ્યાલમા રહેશે.

નવકાર મત્રમા નવ પદોની ગણના આ રીતે થાય છે :

નમો અરિહતાણ ।	એ પહેલું	પદ
નમો સિદ્ધાણ ।	એ બીજું	પદ
નમો આયરિયાણ ।	એ ત્રીજું	પદ
નમો રાજ્ઞાયાણ ।	એ ચોથું	પદ
નમો હોપ સર્વસાદૂણ ॥	એ પાંચમું	પદ

एसो पच-नमुकारो,	એ છડુ ૫૬
सव्व-पावप्पणासणो ।	એ સાવમુ ૫૬
मगलाण च सव्वेसिं,	એ આહમુ ૫૬
पढम हवइ मगल ॥	એ નવમુ ૫૬

અહીં પદ્ધતી શબ્દસમૂહ સમજવાનો છે જે વિમ
ક્કયત્ત પદમ્-વિલક્ષિતવાણુ તે ૫૬ એ વ્યાખ્યાનો સ્વીકાર
કરીએ તો નવકારમાં કુલ ૨૦ પદો છે તે આ પ્રમાણે .

- (૧) નમો (૨) ઝરિહતાણ ।
- (૩) નમો (૪) સિદ્ધાણ ।
- (૫) નમો (૬) આયરિયાણ ।
- (૭) નમો (૮) ઉવઙ્ગાયાણ ।
- (૯) નમો (૧૦) હોણ (૧૧) સવ્વસાહુણ ॥
- (૧૨) एमो (૧૩) पच-नमुकारो,
- (૧૪) सव्व-पावप्पणासणो ।
- (૧૫) मगलाण (૧૬) च (૧૭) सव्वेसिं,
- (૧૮) पढम (૧૯) हवइ (૨૦) मगल ॥

આ પદોનો ખ્યાલ રાખવાથી અર્થ સમજવામાં સર-
ળતા પડે છે કેટલાક પચ અને નમુકારો એમ બે પદ જુદા
પાડે છે, પણ તે અયોગ્ય છે, કારણ કે પચ-નમુકારો એ
સામાસિક પદ છે અને તેને એક જ ગણવું જોઈએ જે
પચ શબ્દને જુદો પાડીએ તો ત્યાર પછી આવતા નમુકારો
પદને બહુવચનમાં મૂકવું પડે અને તેને બહુવચનમાં મૂકીએ
તો एसो-ની જગાએ एसા અને सव्व-पावप्पणासणोની જગાએ

સવ્વ-પાયળ્પળાસણા કરવું પડે, કારણ કે આ બંને પદો તેના વિશેષણો છે આ પરથી પદનો ખ્યાલ રાખવો કેટલો જરૂરી છે ? તે સમજી શકાયો

સંપદા એટલે અર્થનું વિશ્રામસ્થાન અથવા અર્થાધિકાર તેની વ્યાખ્યા સાસ્રમા આ પ્રમાણે કરવામા આવી છે 'સાક્ષત્યેન વચ્ચે-વરિચ્છિન્નતેડર્થો વામિરિતિ સપદ - જેનાથી સંગત રીતે અર્થ જૂદો પડાય તે સપદ કે સંપદા ' આવી સંપદા નવકારમા આઠ છે પ્રથમના સાત પદોની સાત અને છેલ્લા બે પદોની એક, એમ કુલ આઠ

અક્ષરોની ગણનામા એકાક્ષરને એક જ ગણવાનો છે, દોઢ નહિ આ રીતે નવકાર મત્રના અક્ષરો ગણ્યા તો ૬૮ થશે

પ્રથમ પદ નમો જરિહતાળ મા અક્ષરો સાત છે, તે સાતે ૫ લઘુ છે

બીજા પદ નમો સિદ્ધાળ મા અક્ષરો પાંચ છે, તેમાં ચાર લઘુ અને એક ગુરુ છે સિદ્ધાળ નો દ્વા અક્ષર ગુરુ છે

ત્રીજા પદ નમો જાયરિયાળ મા અક્ષરો સાત છે, તે સાતે ૫ લઘુ છે

ચોથા પદ નમો જ્વહાયાળ મા અક્ષરો સાત છે, તેમાં ૭ લઘુ અને એક ગુરુ છે જ્વહાયાળ નો જ્ઞા અક્ષર ગુરુ છે

પાંચમા પદ નમો હોષ સવ્વસાટુળ મા અક્ષરો નવ

છે, તેમા આઠ લઘુ અને એક શુરુ છે સવ્વસાદૂળ નો દ્વ અક્ષર શુરુ છે

આ રીતે પ્રથમ પાચ પદમા ૩૫ અક્ષરો છે, તેમા ૩૨ લઘુ અને ૩ શુરુ છે

છઠ્ઠા પદ એસો પચ-નમુક્કારો મા અક્ષરો આઠ છે, તેમા સાત લઘુ અને એક શુરુ છે પચ-નમુક્કારો નો ષા અક્ષર શુરુ છે

સાતમા પદ સવ્વ-પાયપ્પણાસણો મા અક્ષરો આઠ છે, તેમા છ લઘુ અને બે શુરુ છે આ પદમા ૮૨ અને ૮૫ એ બે અક્ષરો શુરુ છે

આઠમા પદ મગલાળ ષ સવ્વેસિ મા અક્ષરો આઠ છે તેમા સાત લઘુ અને એક શુરુ છે સવ્વેસિ નો દ્વે અક્ષર શુરુ છે

નવમા પદ પદમ હ્વહ મગલ મા અક્ષરો નવ છે, તે નવેય લઘુ છે

આ રીતે નવકારમત્રના છેલા ચાર પદો કે જે ચૂલિકા કહેવાય છે, તેમા કુલ ૩૩ અક્ષરો છે તેમાના ૪ શુરુ છે અને ૨૯ લઘુ છે *

ગ્રીમહાનિશીયસૂત્રમા નવકારને પાચ અધ્યયન અને એક ચૂલિકાવાળો કહ્યો છે અને તેમા અક્ષરોની સંખ્યા

* આ વિવેચન પરથી બનાવેલી તાલિકા પુસ્તકના પ્રારંભે આપેલી છે તે ધ્યાનથી જોઈ જવી

પ્રથમના પાચ પદની ઉપ અને પછીના ચાર પદની તેત્રીશ
પદ શબ્દોમા જણાવેલી ॥

નમસ્કારપંજિકામા કહ્યું છે કે—

પચ્ચયાળ પળતીસ વળ્લ વૂલાદ્વળ જેતોસ ।

અવ હમો સમપ્પતિ પુદ્ગલમ્મર અદ્ધસદ્ધોપ ॥

‘ પાચ પદોના પાંત્રીશ વર્તુ અને ચૂલા-ચૂલિકાના
તેત્રીશ વળ્લુ એમ આ નવકાર સ્પષ્ટ અડસઠ અક્ષર
પ્રમાણે છે ’

બૃહાત્નમસ્કારકલ્પમા કહ્યું છે કે—

સત્તપણસત્તપ્પત્ત ચ નવકસરપમાણપચ્ચ પચ્ચપય ।

અવસરતિત્તિસવરવૂલ્લ મુમરહ નવકારવરમત ॥

‘ સાત, પાચ, સાત, સાત અને નવ અક્ષર પ્રમાણ
પ્રકટે પાચ પદો જેનાં, તથા તેત્રીશ અક્ષર પ્રમાણે છે
એક ચૂલિકા જેની, એવા ઉત્તમ શ્રી નવકાર મત્રનુ તમે
નિરતર સ્મરણ કરો ’

ઉપદેશનરગિણીમા કહ્યું ॥ કે—

પચ્ચાદ્ધો વપ્પદાનિ ત્રિમુલ્લપતિમિબ્બ્યાદ્ધતા વચ્ચત્તીર્યા,

તીર્યાન્યેવાપ્પટ્ટપટ્ટિ-વિનસમયરહસ્યાનિ વાસ્યાડ્ધરાણિ ।

યસ્યાપ્પી સમ્પદ્ધાનુપમતમહાસિદ્ધયોડ્ધૈત્તદ્ધાણિ-

ર્ધીયાદ્ધલોચ્છદ્ધયસ્યાડ્ધમિલ્લિત્તપ્પદ્ધ ધીનમસ્કારમન્ત્ર ॥

‘ આ લોક અને પચ્ચલોક એમ બંને લોકમા ઇચ્છિત
ફલને આપનાર શ્રી નમસ્કારમત્ર જ્યવતો વર્તો કે જેના
પહેલા પાચ પદોને ત્રૈલોક્યપતિ શ્રી તીર્યકરહેલોએ પચ્ચતીર્યા

તરીકે કહ્યા છે, જિન સિદ્ધાન્તનાં રહસ્યજૂત જેના અડસઠ અક્ષરોને અડસઠ તીર્થો તરીકે વખાણ્યા છે અને જેની આઠ સપ્તાઓને અજ્ઞાનરૂપી અધકારનો નાશ કરનારી આઠ અનુપમ સિદ્ધિઓ તરીકે વર્ણવી છે ’

આ પરથી તમે સમજી શકશો કે નમસ્કારમા નવ પદ, આઠ સપ્તા અને અડસઠ અક્ષરો હોવાની માન્યતા શાસ્ત્રપરપરાથી એક સરખી ચાલી આવે છે અને આરાધક આત્માઓ તેને આજે એ પ્રમાણે જ લાલે-ગલે છે

ઝોરીસાની હાથીગુફાવાળા લેખમા પ્રથમના બે પદો છે અને મથુરાના શિલાલેખમા પણ પ્રથમના બે પદો છે, તે પરથી કેટલાકે એવી કલ્પના કરે છે કે નવકારમા મૂળ બે પદો જ હશે અને બાકીના પદો પાછળથી જોડાયા હશે પણ આ કલ્પના ખોટી છે, નિરાધાર છે કોઈએ દેવને નમસ્કાર કરવા માટે પ્રથમના બે પદો ગ્રહણ કર્યા, તેટલા પરથી નવકાર માત્ર બે પદનો હતો, એનું કહી શકાય નહિ એમ તો કાયોત્સર્ગ ખારતા માત્ર ‘નમો અરિહતાળ’ એ એક જ પદ બોલાય છે, તેથી એમ કહેવાશે ખરું કે નવકાર માત્ર એક પદનો જ બનેલો હોવો જોઈએ ? વદિતસૂત્રના મંગલાચરણમા એમ કહેવામા આવે છે કે—

વદિતુ સન્વસિદ્ધે, ધમ્માયરિણ વ સન્વસાદુ વ ।

इन्द्रमि पडिक्कमिउ, सावग-धम्माइआरस्स ॥

‘સર્વે’ સિદ્ધ લગવતોને, ધર્માચાર્યોને તથા સર્વે

સાધુઓને વદન કરીને શ્રાવકધર્મમાં લાગેલા અતિચારોનું પ્રતિક્રમણ કરવાને ઇચ્છુ છું ’

આ પરથી જોમ કહી શકાશે ખર કે નવકારમંત્ર નમો સિદ્ધાંત, નમો આચર્યાણ અને નમો હોષ સત્ત્વસાહુણ એ ત્રણ પદોનો જ બનેલો હોવો જોઈએ ?

તાત્પર્ય કે આ પ્રકારના ઉત્તરોએ પરથી નવકારના પદોનો નિર્ણય કરવા જેમી જવું, એ રીતિ ખોટી છે અને તે સત્યપ્રેમી ભવભીરુ આત્માઓને શોભતી નથી નવકારને શાસ્ત્રોમાં પચમ ગણ, પચમ ગણ-મહાશ્વતસ્ક ધ, પચનમસ્કાર, પચપરમેષ્ઠિનમસ્કાર, પચગુરુનમસ્કાર વગેરે કહેવામાં આવ્યો છે, તેથી તેમાં પાચેય પરમેષ્ઠિને નમસ્કાર હોવો જ જોઈએ, એ દેખીતું છે

કેટલાક સ્થળે પાચમાં પદમાં નમો સત્ત્વસાહુણ એવું પાઠાતર મળે છે, પણ પરપરા તો નમો હોષ સત્ત્વસાહુણ ની જ છે અને દિગંબર, સ્થાનકવાસી તથા તેરાપથીઓએ પણ તેનો જ સ્વીકાર કરેલો છે, એટલે પ્રથમના પાચ પદોમાં ૩૫ અક્ષર હોવા બાબત કંઈએ કશી શંકા રાખવાનું કારણ નથી

કેટલાક પાંચ પદોને મૂળ માને છે અને ચૂલિકાને પાછળની માની તેની ગણના કરતા નથી, પણ અમે હંમણા જે શાસ્ત્રપ્રમાણો આપી ગયા, તેમાં ચૂલિકાસહિતના નમસ્કારને જ પૂરો નમસ્કાર ગણવામાં આવ્યો છે, એટલે એ માન્યતા ભૂલભરેલી છે આગમના પરમ અધ્યાસી

શ્રી મલયગિરિ મહારાજે આવશ્યકટીકામા આ ગાથા લીધેલી છે વળી દિગમ્બરઅથ મૂલાચારના પદાવશ્યકાધિકારમા પણ આ ગાથા આપેલી છે તે આ પ્રમાણે

एसो पचणमोयारो, सव्वपावप्पणासणो ।

मगळेसु य सव्वेसु, पढम हवदि मगल ॥

શૂરસેની લાપાનેા સસ્કાર લાગવાથી આમા થોડો શાબ્દિક દેરકાર દેખાય છે, પણ એમા ૪ પદો અને ૩૩ અક્ષરો બરાબર છે

જો આ ગાથા પાછળથી બનેલી હોય તો દિગમ્બર શાસ્ત્રોમા એ કેમ આવે ? અને તેમના પૂજનવિધિ વગેરેમા પણ કેમ બોલાય ? અમે ઘણા દિગમ્બરોને નવકાર મંત્રની ગણના કરતી વખતે આ ગાથા બોલતા જોયા છે, એટલે તેને પાછળની ગણવા ન બોલવાનો આશંક રાખવો, એ બ્યાજબી નથી

કેટલાક નવકારને પાંચ પદ અને ચૂલિકાવાળો માને છે, પણ ચૂલિકાને ૩૨ અક્ષરોવાળી માના નવકાર મંત્રને કુલ સડસઠ અક્ષરવાળો જણાવે છે પરંતુ આ માન્યતાને શાસ્ત્રનો ટેકો નથી તેઓ પોતાના મતસમર્થનમા એમ કહે છે કે ત્રલોક અથવા અનુદુપ્પુ પ્રત્યેક ચરણ આઠ અક્ષરનું હોય છે અને ચૂલિકા અનુદુપ્ છદ્મમા છે એટલે તેના ચાર ચરણો આઠ અક્ષરના હોવા જ જોઈએ તેથી તેના ચોથા ચરણમા હન્રની જગાએ હોદ પાઠ યોગ્ય છે પરંતુ પ્રાચીન કાલના અનુદુપ્પના ચરણો નવ અક્ષરોવાળા અનેક

મળે છે દાખલા તરીકે શ્રી દશવેકાલિકસૂત્રની કેટલીક પ્રસિદ્ધ ગાથાઓ નીચે મુજબ છે

જહા દુમ્મસસ પુલ્લેસુ મમરો આવિયદ્ રસ ।

ત્ત ચ પુલ્લ કિલ્લામેદ્, સો જ પીણેદ્ અપ્પય ॥

અદ્ જ મોગરાયસ્સ, ત્ત ચ સિ અધગવણ્ઠિણો ।

મા કુલે ગવણા હોમો, સજમ નિહુઓ ચર ॥

આ ગાથામાં ‘મમરો આવિયદ્ રસ’ અને ‘ત્ત ચ સિ અધગવણ્ઠિણો’ એ બંને ચરણો નવ અક્ષરના છે શ્રી ઉત્તરાધ્યાયન સૂત્રમાં નવ અક્ષરોના ચરણોવાળા સંખ્યાબધ અનુષ્ટુપો આવે છે અને મહાકવિ કાલિદાસની કૃતિમાં પણ કેાઈકેાઈકેા જોડો નવ અક્ષરના ચરણવાળા ભેવામાં આવે છે એટલે અનુષ્ટુપનું ચરણ આઠ અક્ષરવાળું જ હોવું જોઈએ, એમ કહેવું વ્યાજબી નથી તાત્પર્ય કે નવકાર મત્રની ચૂવિકાને શાઅમાં તેથીશ અક્ષરની કહી છે, તે જ બરાબર છે અને તેથી નવકાર મત્રને અડસઠ અક્ષરવાળો માનવો એ જ યોગ્ય છે

વિશેષ અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન આઠમું

નમસ્કારનું આત્મિક સ્વરૂપ

[મગલાચરણ કપો પછી પૂજ્ય ગુરુવે હરમાબુ કે-]

મહાનુભાવો !

ગત વ્યાખ્યાનમાં તમને નમસ્કાર મહામંત્રના બાદ સ્વરૂપનો પરિચય કરાવ્યો અને તે નવપદ તથા અડસઠ અક્ષરવાળો હોવાનું સપ્રમાણ સિદ્ધ કર્યું હતું. આજનાં વ્યાખ્યાનમાં તેના આત્મિક સ્વરૂપનો પરિચય કરાવીશું.

આત્મિક સ્વરૂપ એટલે મનનો અર્થદેહ તેનાથી પરિચિત થવા માટે તેના પ્રત્યેક શબ્દનો અર્થ બરાબર જાણવો જોઈએ એટલે પ્રથમ તેના પ્રત્યેક પદનો અર્થ જણાવીશું અને પછી તેના ભાવ તથા રહસ્ય પર વિવેચન કરીશું.

પ્રથમ નવકારનો અર્થ સમજાવે કોઈ કે એવી કલ્પના કરી છે કે જેમાં નવ કાર હોય તેનું નામ નવકાર અહીં નવપદથી નવની સંખ્યા ગણી છે અને કારથી પદનું સૂચન કર્યું છે, પણ આ અર્થ ઠીક નથી કારણે અર્થ પદ કરવો એ વ્યાકરણ કે કોશ કોઈને સમત અર્થ નથી કાર શબ્દથી અધિકારનું સૂચન થાય છે, પણ નવકારમાં નવ અધિકારો નથી સત્ય હકીકત એ છે કે નવકાર શબ્દ નમસ્કારનું જ રૂપાતર છે તે રૂપાતર કેવી રીતે થયું ? તે તમને જણાવીએ છીએ.

સંસ્કૃત નમસ્કાર શબ્દના પ્રાકૃતમાં બે રૂપો થાય એક નમુસ્કાર અને બીજું નમોસ્કાર પ્રાકૃતમાં આદિ ન નો વિકલ્પે જ થાય છે, એન્ડે નમુસ્કાર અને નમોસ્કાર એવા રૂપો પણ બની શકે પરંતુ આ રૂપોમાંથી આપણે જ બંધ નમુસ્કાર પદ સાથે જ છે જેમ રાજકુલ માંથી રાજચલ શબ્દ બન્યો, અને તેમાંથી ચ નો લોપ થતા રાજલ અને છેવટે રાચલ શબ્દ બન્યો, તેમ નમુસ્કારમાંથી મ નો લોપ થતા નવસ્કાર શબ્દ બન્યો અને તેમાંથી નવસ્કાર અને છેવટે નવકાર શબ્દ બન્યો.

નમો અરિહતાણ એટલે (મારો) નમસ્કાર હો. અરિહતોને
નમો મિદ્ધાણ એટલે (મારો) નમસ્કાર હો. મિદ્ધોને
નમો આચરિયાણ એટલે (મારો) નમસ્કાર હો. આચાર્યોને
નમો ઉવજ્જાયાણ એટલે (મારો) નમસ્કાર હો. ઉપા

ધ્યાયોને

નમો લોપ સંવસાદુણ એન્ડે (મારો) નમસ્કાર હો.
લોકમાં રહેલા સર્વ માધુઓને

ત્સો પચ-નમુસ્કારો—આ પચ-નમસ્કાર
સન્ન-પાવપરણાસનો—સર્વ પાપનો પ્રણાશક છે
મગલાણ ચ સન્નેસિ—અને સર્વ મગલોનું
પદમ હવદ મગલ—પ્રથમ મગલ થાય

નમો એ નૈપાતિક પદ છે ગુજરાતી ભાષાના ધારણે કહીએ તો એક પ્રકારનું અવ્યય છે તે દ્રવ્ય અને ભાવ એ બંને પ્રકારના નમસ્કારનું સૂચન કરે છે દ્રવ્યનમસ્કાર

એટલે હાથ જોડવા, મસ્તક નમાવવું, ઘૂટણે પડવું વગેરે ભાવનમસ્કાર એટલે જેમને નમસ્કાર કરતા હોઈએ તેમના પ્રત્યે વિનય રાખવો, ભક્તિ રાખવી, ઉત્કટ આદર રાખવો. 'એ મોટા, હું નાનો,' એવી ભાવના પ્રકટયા સિવાય ભાવ નમસ્કાર થાય નહિ.

૧મો પદમા નમસ્કારની ભાવના છે, તે ધર્મનું ખીજ છે, એટલે નવકારનો પ્રારભ ધર્મખીજથી થાય છે, એમ સમજવાનું છે. શ્રી હરિબદ્રસૂરિ મહારાજે શ્રી દલિનવિસ્તર શૈલ્યવદનવૃત્તિમા કહ્યું છે કે ધર્મ પ્રતિ મૂલમૂળા વન્દતા ધર્મ પ્રત્યે લઈ જનારી મૂળભૂત વસ્તુ વદના છે, નમસ્કાર છે.

વળી ૧મો પદમા ઓમ્ પણ ધૃષ્ટાયેલો છે અમારા આ વિધાનમાં તમને કદાચ આશ્ચર્ય થશે, પણ આશ્ચર્ય પામવાનું કારણ નથી જરાબર નિર્ગદાણ કરે તો આ વસ્તુ પ્રત્યક્ષ દેખાશે. ૧મો પદમા ન + અ + મ્ + જો એ ચાર વર્ણો છે હવે તે વર્ણોને ઉલટાવો એટલે જો + મ્ + અ + ન એવો ક્રમ થશે તેમાના પ્રથમ એ વર્ણના સંયોજનથી ઓમ્ ની નિષ્પત્તિ થાય છે.

અરિહત એટલે અર્હત્ ૧મોઽર્હત્સિદ્ધાપાર્યોપાધ્યાય સર્વસાધુમય — એ સૂત્રમા અરિહતના સ્થાને અર્હત્ શબ્દ મૂકાયેલો છે અર્હત્ શબ્દ અર્હ ધાતુ પરથી બનેલો છે કે જે યોગ્ય હોવાનો અર્થ દર્શાવે છે એટલે જે મહાપુરુષ સુરા સુરનરે દ્રવી પૂજને યોગ્ય હોય તે અર્હત્ કહેવાય. શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામીએ આવશ્યકનિયુક્તિમા કહ્યું છે કે—

અરિહતિ વદન-નમસ્કારાદ અરિહતિ પૂયસકાર ।

સિદ્ધિગમણ ચ અરિહા, અરહતા તેણ વુચતિ ॥

‘ જેઓ વદન-નમસ્કારને યોગ્ય છે, જેઓ પૂજા-સત્કારને યોગ્ય છે, અને જેઓ સિદ્ધિગમનને યોગ્ય છે, તે અરહત અર્થાત્ અર્હત દેવવાય છે ’

અર્હન, અરહત, અરહત, અરિહત અને અરહત એ બધા શબ્દો મહાન અથવાળા જ છે તેમા અર્હત એ સર્વત્ર શબ્દ છે અને બાકીના બધા પ્રાકૃત રૂપાતરો છે । અરહત શબ્દ કેટલાક શિક્ષાવેળોમા નજરે પડે છે અને અરહત તથા અરહત અરિહતના પાઠાનર તરીકે આવે છે નિયુક્તિથી ત્રણેના જૂઠા જૂઠા અર્થો થઈ શકે છે । અરહત એટલે ત્રિલાકની પૂજાને યોગ્ય અરિહત એટલે કર્મ કે મોહરૂપી શત્રુનો નાશ કરનાર અરહત એટલે ફરી ન ઉગનાર, અર્થાત્ સંસારમા ફરી ન આવનાર

અરિહતાળ પદ બહુવચનમાં છે, અને પાંચમા પદમાં રહેલ છોળ તથા સત્ત્વ એ પદને અત્યંતીપક ગણી, અહીં જોડતા નમો અરિહતાળ એ પદનો અર્થ ‘ સકલ લોકમા રહેલા સર્વ અરિહતોને મારો નમસ્કાર થાઓ ’ એવો થાય છે । અહીં સર્વ શબ્દનો અર્થ સર્વકાલીન કરીએ તો આ વદના માત્ર વર્તમાન કાળના અરિહતોને નહિ, પણ ત્રણે કાળના અરિહતોને થાય છે । લોક અને કાલ માટે દરેક પદમા આ પ્રમાણે સમજી લેવાનું છે

અરિહતો ધર્મતીર્થની સ્થાપના કરનારા હોવાથી તેમને

ધમતીર્થંકર કે તીર્થંકર કહેવાય છે, રાગદ્વેષને પૂરેપૂરા જિત નારા હોવાથી જિન કહેવાય છે અને સર્વ પુરુષોમા ઉત્તમ હોવાથી પુરુષોત્તમ કહેવાય છે આ રીતે તેઓ બીજા પણ અનેક નામોથી ઓળખાય છે

અરિહંતની સુદેવ કે આદર્શ દેવ તરીકે ગણના થાય છે, કારણ કે તેઓ સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, વીતરાગ અને સર્વ શક્તિમાન હોય છે તેમનામા દાનાતરાય, લાભાતરાય, વીયા તરાય, લોભાનરાય, ઉપલોભાતરાય, હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ભય, શોક, જુગુપ્સા, કામ, મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, નિદ્રા, અવિરતિ, રાગ અને દ્વેષ એ અહાર હોયો હોતા નથી

અરિહંત દેવ બાર ગુણોથી ઓળખાય છે તેઓ જ્યાં બિરાજતા હોય ત્યાં તેમના દેહમાનથી બારગણુ ઊચું અશોકવૃક્ષ રચાય છે, દેવતાઈ કૂલોની વૃષ્ટિ થાય છે, દિવ્ય ધ્વનિ સભાગાય છે, ચામરો વીંચાય છે, સુવર્ણમય સિંહાસન રચાય છે, લામડળ ઝળહળે છે, દેવદુહિ વાગે ■ અને મસ્તક પર ત્રણ છત્રો રહે છે આ આઠ ગુણને અષ્ટ પ્રાતિહાર્ય કહેવામા આવે છે, કારણ કે તે પ્રતિહારીની જેમ સાથે રહે છે ઉપરાંત તેઓ જ્ઞાનાતિશય, પૂજાતિશય, વચના તિશય અને અપાયાપગમાતિશય એ ચાર મૂલ અતિશય વાળા હોય છે જ્ઞાનાતિશયવાળા એટલે કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શનથી સુખ ત પૂજાતિશયવાળા એટલે સુર, અસુર અને મનુષ્યોના સ્વામી વડે પૂજાતા વચનાતિશયવાળા એટલે પાત્રીશ ગુણવાળી વાણીએ કરીને સહિત, અને

અપાયાપગમાતિશયવાળા એટલે જેમના આગમનથી દરેક પ્રકારના અપાયોનો-સકટોનો અપગમ-નાશ થાય એવા એટલે જ્યાં અરિહંત દેવ વિચરતા હોય ત્યાં અતિવૃદ્ધિ, અનાવૃદ્ધિ, તથા ગુક, તીક, અને બિદરનો ઉપદ્રવ, તેમજ સ્વચક્રના અને પરચક્રના એ સાત પ્રકારની ઇતિઓ ન હોય

આ અવસર્પિણી કાળના ત્રીજા આરાના અત ભાગથી લઈને થોડા આરાના અત ભાગ સુધીમા આ ભારતવર્ષમા થોવીશ અરિહંતો-થોવીશ તીર્થંકરો થયા ત્યાર પછી કોઈ તીર્થંકર થયું નથી અને લાખા સમય સુધી થનાર નથી. પછી ઉત્સર્પિણી કાલમા થોવીસ તીર્થંકરો થયે એમ અનંત થોવીશો થઈ અને અનંત થયે પરંતુ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા આજે પણ વીશ તીર્થંકરો વિરહમાન છે

અરિહંત દેવનો આપણા પર અનંત ઉપકાર હોવાથી પ્રથમ નમસ્કાર તેમને કરવામા આવે છે

સિદ્ધ એટલે સર્વં કર્મો અપાવીને શુદ્ધ થયેલો આત્મા. તેમને જન્મ, જરા, મરણ, રોગ, શોક કંઈ પણ હોતું નથી તેઓ લોકના અથા ભાગે સિદ્ધશિવામા વિરાજી અક્ષય, અનંત, અવ્યાબાધ સુખનો નિરંતર ઉપભોગ કરી રહેલ છે. ભૂતકાળમા આવા અનંત સિદ્ધો થઈ ગયા, આજે પણ અનેક આત્માઓ સિદ્ધ થાય છે અને ભવિષ્યમા અનંત આત્માઓ સિદ્ધ થશે

સિદ્ધ ભગવત આઠ ગુણોથી ઝોળખાય છે (૧) અનંત જ્ઞાન (૨) અનંત દર્શન, (૩) અનંત અવ્યાબાધ

મુખ, (૪) અનત ચારિત્ર, (૫) અક્ષય સ્થિતિ (૬) અરૂપી-પણ, (૭) અગુરુલઘુત્વ એટલે નહિ બારેપણ કે નહિ હલકાપણ, અને (૮) અનત બીર્ય

સિદ્ધતા આત્મામા મમસ્ત લોકને ડાલાવી શકે એવી શક્તિ દોય છે, પણ તેમને એ શક્તિનો ઉપયોગ કરવાનું કોઈ પ્રયોજન હોતુ ાથી

આચાર્ય એટલે જ્ઞાનાચાર આદિ પાચે આચારનું પાલન કરનારા અને બીજાની પાને કરાવનારા તે ગરુડના નાયક હોય અને સારણા, વારણા, ચોયણા, પડિચોયણા વટેX સાધુઓની સાર સલાખ કરે તથા શામનની ઉન્નતિ માટે સદા પ્રયત્નશીલ રહે

આચાર્ય જ્ઞીશ ગુણોથી ઓગળાય છે આ ગુણોની ગણના પચિદિયસૂત્રમા આવે છે, એટલે તમે તે જાણતા તો હશેX પચિદિય સવરણો એટલે પાચ દ્રવિયોના વિષય પર ણખૂ રાખનાર, તદ્દ એટલે તથા, નવવિહવમચેરગુત્તિપરો એટલે નવ પ્રકારની પ્રજ્ઞાચર્યની વાડને ધારણ કરનાર, ચત્તવિહકસાયમુક્તો એટલે ચાર પ્રકારના કષાયથી મુક્ત, હ્રજ અદ્વારસગુણેહિં સજુતો-આ પ્રમાણે અદાર ગુણોથી યુક્ત

Xઆચાર્ય પોતાના દાય નીચે રહેના સાધુઓને સ આચારવાળા બનાવવા તેમના દોષોનું સ્મરણ કરાવે તે ચારણા, ચારિત્રમાં દોષ કે અતિચાર લાગતો હોય તો તેનું નિવારણ કરે તે વારણા તેમને ઈષ્ટ-ઉપયોગી સ માર્ગે વાગવા પ્રેરણા કર તે ચોયણા અને જરૂર પડતાં વારવાર પ્રેરણા કરે તે પડિચોયણા

ધમદ્વયજુત્તો એટલે પાત્ર મહામતથી યુક્ત, પદ્મવિહાર
વાદ્યસમયો-એટલે પાત્ર પ્રકારના આચારનું પાલન કરવામાં
સમર્થ, પદ્મમિત્રો-એટલે પાત્ર મમિતિથી યુક્ત, ત્રિગુત્તો
એટલે ત્રણ ગુણિથી યુક્ત, છત્તીસગુણો ગુરુ મન્ત્ર-આ છત્રીશ
ગુણવાળા મારા ગુરુ છે

પાત્ર ઇંદ્રિયો અને તેના વિષયો પ્રમિદ્ધ છે પ્રહાયથાની
નવ વાડ આ પ્રકારે સમજી

(૧) પગુ અને નપુસ્યના વામથી સ્પર્શિત એવા એકાત
વિશુદ્ધ સ્થાનમાં નિવાસ કરવો

(૨) શીઓ અંગે વાતો કરવી નહિ

(૩) સાંઓને બેસવાની વસ્તુ પર બેસવું નહિ જે
પાટ, પાટલા, શયન, આમન વગેરે પર શી બેઠેની હોય,
તે બે ઘડી સુધી વાપરવા નહિ

(૪) રાગને વશ થઈ શીઓના અંગોપાંગ એવા નહિ

(૫) બીતના આંતરે શીપુરુષનું યુગલ રહેતું હોય,
તેવા સ્થાનનો ત્યાગ કરવો

(૬) શી સાથે કરેલી પૂર્વકીડાનું સ્મરણ કરવું નહિ

(૭) માદક આહારનો ત્યાગ કરવો

(૮) પ્રમાણથી અધિક આહાર કરવો નહિ

(૯) સગારલક્ષણવાળી દેહવિભૂષા કરવી નહિ

ચાર કપાય એટલે ક્રોધ, માન, માયા (કપ) અને લોભ.

પાત્ર મહામત તે (૧) પ્રાણાતિપાતવિરમણમત,

(૨) મૃપાવાદવિરમણનત, (૩) અદત્તાદાનવિરમણનત,
(૪) મૈથુનવિરમણનત અને (૫) પરિગ્રહવિરમણનત
આ પાંચ મહાનતો અનુક્રમે અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મ
ચર્ય અને અપરિગ્રહની ઉચ્ચતમ અવસ્થા સૂચવનારા છે

પાંચ આચાર તે (૧) જ્ઞાનાચાર, (૨) દર્શનાચાર,
(૩) ચારિત્રાચાર, (૪) તપાચાર અને (૫) નીયાચાર

પાંચ મમિતિ તે (૧) ધર્મસામિતિ, (૨) ભાવાસમિતિ,
(૩) એવણાસમિતિ, (૪) આદાન-નિશ્લેષસમિતિ અને
(૫) પારિધિપનિકાસમિતિ

ત્રણ ગુપ્તિ તે (૧) મનોગુપ્તિ, (૨) વચનગુપ્તિ અને
(૩) કાયગુપ્તિ

આચાર્યના છત્રીના ગુણોની ગણના બીજી રીતે પણ
થાય છે, પરંતુ તમે આટલું લક્ષ્યમા રાખો તો બસ

ઉપાધ્યાય એટલે સાધુઓને ગામનો અભ્યાસ કરાવનાર
તેની વ્યાખ્યા શાસ્ત્રકારોએ આ પ્રમાણે કરી છે હપ સમીપે
ऽપિવસતાત્ શ્રુતસ્ય આયો લાભો ભવતિ ચેચ્યસ્તે ઉપાધ્યાયા -
જેમની સમીપે વસવાવી શ્રુતનો આ ધ અર્થાત્ લાભ થાય
તે ઉપાધ્યાય કહેવાય

ઉપાધ્યાય ૨૫ ગુણોથી ઝોળખાય છે તે ૧૧ અગ
ભણાવે, ૧૨ ઉપાગ ભણાવે તથા ચરણસિત્તરી અને કરણ-
સિત્તરીથી સુક્ત હોય

અગ એટલે અગસૂત્ર તેના નામો આ પ્રકારે જાણવા ૨
(૧) આચાર, (૨) સૂયગડ, (૩) કાણુ, (૪) સમવાય, (૫)

વિવાહપણ્ણત્તિ, (૬) નાયાધમ્મકહા (૭) ઉવાસગદમા, (૮) અતગહદસા, (૯) અણુત્તરોવવાર્ધ દસા, (૧૦) પજ્ઞાવા ગરણુ અને (૧૧) વિવાગમુય

ઉપાગ એટલે અગ પછીના તેના અનુસંધાનવાળા સૂત્રો તેના નામો આ પ્રમાણે જાણવા (૧) ઓવવાર્ધય, (૨) રાયપત્તેણિય, (૩) જીવાજીવાભિગમ, (૪) પજ્જવણ્ણા, (૫) સૂરપણ્ણત્તિ, (૬) જ/બૂદીવપણ્ણત્તિ, (૭) અદપણ્ણત્તિ, (૮) નિરયાવવિયા, (૯) કમ્પવહ સિયા, (૧૦) પુચ્છિયા, (૧૧) પુચ્છવલિયા અને (૧૨) વણ્ણિદસા

ચરણુચિત્તરી એટલે આચિત્તને લગતા ૭૦ ગુણો તેની ગણના એક પ્રાચીન ગાથામા આ પ્રમાણે કરાવી છે

વચ-સમણવમ્મ-સવમ-વૈયાગ્ગ-ચ વચમગુત્તીઓ ।
નાણ્ણજ્ઞિત્તિજ સવ-કોહ-નિમાહાઈ વરણમેજ ॥

૫ મહાવ્રતો ૬ બ્રહ્મચર્યની શુષિઓ
૧૦ શ્રમણધર્મો ૩ જ્ઞાન-દશન-આગ્નિ
૧૭ સયમના પ્રકારો ૧૨ તપ
૧૦ વૈયાવૃત્ત્યના પ્રકારો ૪ ક્રોધાદિ વ્યાપનો નિશ્ચય

કુલ ૭૦

કરણુચિત્તરી એટલે ક્રિયાને લગતા ૭૦ ગુણો તેની ગણના એક પ્રાચીન ગાથામા આ પ્રમાણે કરાવી છે
પિંડવિસોહી સમિદ્ધ, માવણ-પટિમા ચ હિદ્ધ-નિરોહી ।
પહિલેદ્ધ-ગુત્તીઓ, અમિગ્ગહા ચેત્ત કરણ ત્તુ ॥

૪ પિંડવિશુદ્ધિ	૫ ઇદ્રિયોનો વિરોધ
૫ મમિતિ	૨૫ પ્રતિલેખના
૧૨ ભાવનાઓ	૩ શુષ્કિઓ
૧૨ પ્રતિમા	૪ અભિગ્રહો

કુલ ૭૦

સાધુ એટલે નિર્વાણમાર્ગની સાધના કરનાર અથવા સ્વહિત અને પરહિત એમ ઉભયહિતને સાધનાર તે સત્તાવીશ શુભ્રાથી ઓળખાય છે

પાત્ર મહાનતો	૫
રાત્રિસોજનનો ત્યાગ	૧
જી કાયના જીવોની રક્ષા	૬
પાત્ર ઇદ્રિયો પર સયમ	૫
ત્રણ શુષ્કિ	૩
લોભ રાજે નહિ	૧
ક્ષમા ધારણ કરે	૧
ચિત્તને નિર્મળ રાજે	૧
વસ્ત્ર વગેરેની શુદ્ધ પડલેહણ કરે	૧
સમયમા રહે (પ્રેક્ષા-ઉપેક્ષાદિ	૧
સયમ કરે, અવિવેકનો ત્યાગ કરે)	૧
પરીવહો સહન કરે	૧

કુલ ૨૭

સાધુના સત્તાવીશ શુભ્રામા પાત્ર મહાનત અને છઠ્ઠા

રાત્રિભોજનવિરમણમતને પ્રથમ મૂંવાના આવ્યા છે, એટલે તે સાધુના મુખ્ય ગુણો છે જેનામા મહામતો નહિ, તે સાધુ નહિ, એવી આપણી માન્યતા છે અને તે યથાર્થ છે

અરિહત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ એ પાત્રને પરમેષ્ઠી કહેવાય છે, કારણકે તેઓ પરમે એટલે પરમપદે-જિઆ પન્મા ધિન્ એટલે રહેલા છે. ઊચુ પદ એટલે ગૃહસ્થોથી ઊચુ પદ શ્રીઉત્તગધ્યયનસૂત્રમા કહ્યું છે કે 'સર્વેહિં ગારિત્યેહિં સાહવો સજમુત્તરા-ગૃહસ્થો ગમે તેટલા ચારિત્રવાન હોય તો પણ સાધુઓ તેના કરતા સ્વયમમા ચહે છે '

નમસ્કારના પ્રથમ પાત્ર પહોંથી આ પાત્ર પરમેષ્ઠિને નમસ્કાર થાય છે, તેથી જ તેને પરમેષ્ઠિનમસ્કાર, પરમેષ્ઠિમત્ર કે પચપરમેષ્ઠિનમસ્કાર અથવા પચપરમેષ્ઠિમત્ર કહેવામા આવે છે

પચપરમેષ્ઠિને ઓળખાવનારા ગુણો ૧૨+૮+૩૬+૨૫+૨૭ મળી ૧૦૮ થયા, તેના પર તમારે વારવાર ચિંતા મનન કરનાનું છે

પચનમસ્કાર એટલે પાત્રને કરાચેલો નમસ્કાર ભગવતી સૂત્રની ટીકામા પચનો અર્થ પચાગ નમસ્કાર પણ કહ્યો છે. પચાગ નમસ્કાર એટલે બેહાથ, બે ઢીંચણ અને મસ્તક એ પાત્ર અંગોને ભેગા કરીને કરવામા આવતો નમસ્કાર આપણામા પચાંગ નમસ્કાર કરવાની પ્રથા છે. સાષ્ટાંગ હલવતૂની નહિ

પચનમસ્કાર કેવો છે? તે પછીના પદોમા બતાવ્યું છે સર્વ જોટલે સર્વ, બધા પાપ જોટલે પાપ કે અશુભ કર્મ અને પ્રજ્ઞાશક જોટલે અત્યંત નાશ કરનાર, મૂળથી નાશ કરનાર સામાન્ય નાશ થયો હોય તો વસ્તુ ફરી આવે કે ઉત્પન્ન થાય, પણ જેનો અત્યંત કે મૂળથી નાશ થયો હોય, તે ફરી આવે નહિ કે ઉત્પન્ન થાય નહિ

મનુષ્યને જે દુઃખ, કષ્ટ કે આપત્તિનો અનુભવ થાય છે, તે અશુભ કર્મના ઉદયને લીધે થાય છે પરંતુ આ અશુભ કર્મનો સંપૂર્ણ નાશ થઈ જતો હોય તો પછી દોષ દુઃખ, કષ્ટ કે આપત્તિનો અનુભવ થવાનો પ્રસંગ આવે નહિ તાત્પર્ય કે પચપચ્ચેષ્ટિને કસયેવો આ નમસ્કાર સર્વ પાપોનો અને પરિણામે સર્વ દુઃખોનો અત્યંત નાશ કરનાર છે

મગલ શબ્દની વ્યાખ્યા શાસ્ત્રકારોએ અનેક પ્રકારે કરી છે, પણ તેની મુખ્ય વ્યાખ્યા ‘મદ્ગતિ દિતાર્ય સર્પતીતિ મહાલ્મ-જે પ્રાણીઓના હિતને માટે પ્રવર્તે તે મગલ’ એ અહીં ગ્રહણ કરવાની છે પ્રાણીઓના હિતની પ્રવૃત્તિ અનેક પ્રકારે થાય છે, જોટલે મગલો પણ અનેક પ્રકારના છે અને તેથી જ અહીં મગલાણ વ સર્વેસિં એવો શબ્દ પ્રયોગ છે મગલના જો દ્રવ્યમગલ અને ભાવમગલ એવા બે ભેદો કરીએ તો આ સર્વેસિં શબ્દથી બંને પ્રકારના મગલો ગ્રહણ કરવાના છે દ્રવ્યમગલ જોટલે શુભ પદાર્થો, જેવા કે સ્વસ્તિક, શ્રીવત્સ, નંદાવર્ત, વર્ધમાનક, ભદ્રાસન,

કળશ, મીનચુગલ, દર્પણ વગેરે દધિ, દુર્વા, સુવર્ણ વગેરેની ગણના પણ શુભ પદાર્થોમા થાય છે લાવમગલ એટલે જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કે શુભ લાવોની પ્રાપ્તિ.

પ્રથમ એટલે ઉત્તમ કે ઉત્કૃષ્ટ પચનમસ્કાર મવે મગલોનું ઉત્કૃષ્ટ મગલ થાય છે, એટલે મગલ તરીકે તે બીનહરીફ છે, તેનું સ્થાન અન્ય કોઈ વસ્તુ લઈ શકતી નથી તાત્પર્ય કે આ મગલ દ્રવ્ય અને લાવ બનેથી પ્રાણીનું અત્યંત હિત કરનાર છે, એટલે તેને કોઈ પણ પ્રકારના ઉપદ્રવો સતાવી શકતા નથી તે તે અશુભ વિચાર યા અશુભ પરિણામની ધારાએ ચડતો નથી

નમસ્કારનું સ્મરણ એટલે પચપરમેષ્ઠિનું સ્મરણ, પચપરમેષ્ઠિનું સ્મરણ એટલે આત્મશુદ્ધિનું સ્મરણ અને આત્મશુદ્ધિનું સ્મરણ એટલે મુક્તિ, મોક્ષ કે નિર્વાણનું સ્મરણ આ રીતે નમસ્કારનું સ્મરણ જીવનના અતિમ ધ્યેયનું સ્મરણ કરાવી મનુષ્યને અનંત સુખ પ્રત્યે લઈ જાય છે, એટલે શાસ્ત્રમાટે પરમ કે પ્રવરમત્ર ગણાયો છે

વિશેષ અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન નામું નમસ્કારની આરાધના

[મનનાચરણ કયાં પછી પૂજ્ય ગુરુદેવે કરમાવ્યું કે—]

મહાનુભાવો !

નમસ્કાર એ ગે અહીં આઠ વ્યાખ્યાનો અપાયા તેમાં પ્રથમ વ્યાખ્યાનમાં નમસ્કાર એ જિનશાસનનો સાર છે, ચૌદ પૂર્વેનો ઉદ્ધાર છે, સમારસાગરમાંથી તારનાર છે તથા મહામત્ર સ્વરૂપ છે, એ વાત વિસ્તારથી જણાવી બીજા અને ત્રીજા વ્યાખ્યાનમાં નમસ્કાર મનના અચિત્ત્ય પ્રભાવનો પરિચય કરાવ્યો એથા વ્યાખ્યાનમાં નમસ્કાર અનાદિ કાલથી ચાલ્યો આવે છે, એ વસ્તુ સપ્રમાણુ સિદ્ધ કરી પાવ્યમાં તથા છઠ્ઠા વ્યાખ્યાનમાં નમસ્કારમત્ર નિત્ય છે, શાશ્વત છે, એ વાતના પુષ્ટ પ્રમાણો આપ્યા માત્રમાં વ્યાખ્યાનમાં નમસ્કારનું બાહ્ય સ્વરૂપ સમજાવ્યું અને તેના નવ પદો તથા અડમઠ અક્ષરો યથાર્થ હોવાની સાબીતીઓ આપી આઠમાં વ્યાખ્યાનમાં નમસ્કારનું આત્મિક સ્વરૂપ દર્શાવ્યું અને તેના પ્રત્યેક ગાજડના અર્થ તથા ભાવથી તમને પરિચિત કર્યા હવે નવમાં અને છેલ્લા વ્યાખ્યાનમાં નમસ્કારની આરાધના વિષે કેટલુંક વિવેચન કરવા ઈચ્છીએ છીએ, તે તમે એકાગ્ર ચિત્તે સાંભળો.

શાસ્ત્રકાર ભગવતો કહે છે કે—

મુષિર વિ તયો તરિય, ચિન, ચરણ મુય ચ મદ્વપદિય ।

જદ્ વા ૧ નમુષારે, રદ્દે તયો ત ગય વિહલ ॥

‘લાખા કામ મુખી તપ કયું’, આરિત્રને પાળ્યું અને
થણા શાસ્ત્રોનું અધ્યયન કયું, પણ જો નમસ્કારમાં રતિ
ન થઈ, તો મધ્ય નિષ્ફળ ગયું જાણવું ’

નમસ્કારમાં રતિ થવી જોઈએ નમસ્કાર માટે દ્વંદ્વમા
પ્રેમ જાગવો, નમસ્કારની આરાધના માટે અતરમા ઉત્તમાદ્
પ્રકટવો અતરમા ઉત્તમાદ્ પ્રકટ્યા વિના એક સામાન્ય
કાર્ય પણ મિદ્ધ થતું નથી, તો નમસ્કારની આરાધના જેવું
કાર્ય શી રીતે સિદ્ધ થાય ?

મત્રની આરાધનામાં x મુખ્ય વસ્તુ જપ છે, તેથી
જ હણુ છે કે ‘જપાન્સિદ્ધિનપાત્સિદ્ધિર્જપાત્સિદ્ધિર્ન સશય -

x મત્રની મિદ્ધિ માટે મત્રવિચારોએ પાંચ પગથિયાં બનાવ્યાં
છે (૧) અભિજનન (૨) ઉચ્ચાતન (૩) ધન્યા, (૪) સ્વાધ્યાય અને
(૫) યોગ તેમાં મત્રસિદ્ધિ માટે જે સ્થાનનો ઉપયોગ કરવો હોય
તેની શુદ્ધિ કરવી એ અભિજનન છે મત્રસાધના માટે જરૂરી
ઉપકરણ બેમાં કરનાં એ ઉપાત્તન છે જૂતશુદ્ધિ, પ્રાણાયામ અને
ન્યાસપૂર્વક પચોપચાર આદિ ઉપચારો કરનાં એ ધન્યા ॥ મત્રનો
વિધિપૂર્વક જપ કરવો એ સ્વાધ્યાય છે અને તેના અધીયગ્નુ
ધ્યાન ધરતું, એ યોગ છે

કેટલાક મત્રયોગના ૧૬ અંગો માને છે તેમાં ચોદમું અંગ
જપ, પદ્મરુ અંગ ધ્યાન અને મોળામું અંગ સમાધિ છે તાત્પર્યે
જપ અને ધ્યાન એ બે વસ્તુ મત્રસિદ્ધિ માટે પછી મહત્વનાં છે

જપથી સિદ્ધિ થાય છે, જપથી સિદ્ધિ થાય છે, જપથી સિદ્ધિ થાય છે, એમા સંશય નથી ' પરંતુ જપથી સિદ્ધિ કેાણુ મેળવે છે ? તે બાલુવાની જરૂર છે

બીજામા ઉગવાની તાકાત છે, પરંતુ ભૂમિ ઉપર (ખારવાળી) હોય, પવન પ્રતિકૂળ હોય, તો તે બીજ ઉગી શકતું નથી, તેવી જ રીતે નમસ્કારમંત્રમા જખખર તાકાત છે, અચિંત્ય પ્રભાવ છે, પણ તેને જપનારમા યોગ્યતા ન હોય, તો એ ફળ આપતો નથી મંત્ર જપનાર એટલે મંત્રની આરાધના કરનાર કેવો હોવો ભેઈએ ? તે અગે શ્રી ભદ્રગુપ્તાચાર્યે વિચારત્નમહાનિધિમા કહ્યું છે કે-

દમ્ભો નિતેન્દ્રિયો ધીમાન્, કોવાનદ્વજલોપમ ।
સત્યવાદી વિલોભય, માયામદવિવર્જિત ॥
માનત્યાગી દયાયુક્ત, પરનારીસહોદર ।
જિનેન્દ્રગુપ્તમકથ્ય, મંત્રપ્રાહી ભવેન્નર ॥

‘ મંત્રને ગુરુ પાસેમાં શ્રદ્ધાથી ઠરીને તેનો જપ કરનારો મનુષ્ય ચતુર, ધર્મિયોને જિતનાર, બુદ્ધિમાન, કૌપ રૂપ અગ્નિ માટે જલ સમાન એટલે ગમે તેવી સ્થિતિમા પણ શાંતિ રાખી શકનાર, સત્યવાદી, લોભ વિનાનો, માયા અને મદથી રહિત, અહંકારનો ત્યાગ કરનાર, દયાવાન, પરનારીને બટોન ગણનાર એટલે કે તેની સામે કદી વિકાર દષ્ટિએ ન બેનાર, અને શ્રી જિનેશ્વર દેવ તથા ગુરુ પ્રત્યે પરમ ભક્તિ રાખનાર હોવો ભેઈએ ’

ઐરવપતાવતીકલ્પમા પવ્તુ મત્રસાધના લક્ષ્મી!
લગ્નભગ આળ જ આખ્યાં છે જેમ કે-

ગુચિ પ્રસન્નો ગુરુદેવમન્તો,
દૃઢપ્રત મત્ય-દયા-સમેત ।
દક્ષ પદુર્ધાપદાવધારી,
મન્ત્રો મવદીદ્યુ એવ છોક ॥

‘જે હા અને અમ્યનર પવિત્રતાવાળો, સૌમ્ય નિત્ય
વાળો, શુભ અને દેવનો ભક્ત, શ્રદ્ધા કૌંટા મતમા
અતિ દૃઢ, સત્ય અને દયાથી સંહિત, અગુર, બુદ્ધિશાળી
અને મન્ત્રથી તથા પદોને ધારણ કરનારો, આવો પુરુષ
આ જ તમા મત્રસાધના-મત્રસાધક થાય છે’

પદપરમેષ્ઠિ-ધ્યાનમાત્રામા નવકારમત્રતા જપ કરનાર
માટે કલ્પ છે -

શાત દાન શુભવત, સતન નેવાહારી,
વારિત વિવિધ કથાય, જ્ઞાનદર્શન મુવિચારી
સ્વાદ્વાદ રમરગ, હમખરિ શમરગ ઝીલે;
શુભ પરિણામ નિમિત્ત, અશુભ ત્રિવિ કર્મને છીલે,
તા શ નર પરમેષ્ઠિપદ-સાધનના ધારણ લહે,
શાહ સામણ મુતરત્ન, નમિદાસ કલ્પિપરે કહે

‘જે શાત હોય, દાત એટલે ઇદ્રિયોને નિતનારો
હોય, શુભવત એટલે અહિંસા, સત્ય આદિ શુભોને ધારણ
કરનારો હોય, સતપુરુષોની સેવા કરનારો હોય, જેહો
વિષય અને કથાને વારેલા હોય, જે જ્ઞાન અને દર્શનનો

આરાધક હોય, દરેક ઝામ મારી રીતે વિચાર કરીને કરનારો હોય, જે સ્વાદ્વાદ જોટલે અનેકાન્તવાદના રંગથી રંગાયેલો હોય અને જે હસની પેઠે શસરગમા ઝીલનારો હોય, જે શુભ પરિણામના નિમિત્તોને શોધનારો હોય અને બધા અશુભ કર્મોને છોડનારો હોય, તે જ પુરુષ પથપરમેષ્ઠિની સાધના-આરાધના સારી રીતે કરી શકે છે, એમ શામળ શાહનો પુત્ર નમિદાસ કહે છે '

પૂર્વના મહાપુરુષોને નમસ્કારમત્ર ફળ્યો, કારણ કે તેઓ આવા આવા શુભોને ધારણ કરનારા હતા. આજે આપણને નમસ્કારમત્ર ફળતો નથી, કારણ કે આપણામાં આ શુભોની ખામી છે. પણ મન પર લઈએ અને પ્રયત્ન કરીએ તો આ શુભો અવશ્ય કેળવી શકીએ અને નમસ્કાર મહામત્રની આરાધના કરવાની યોગ્યતા પામી શકીએ.

જપના ત્રણ પ્રકારો

શામળા જપના વિવિધ પ્રકારો જતાવ્યા છે, તેના અહીં પરિચય કરાવીશું. જપના ત્રણ પ્રકારો તે ભાષ્ય, ઉપાશુ અને માનસ બીજા સાલળી શકે તે પ્રમાણે હોઠ હલાવીને મનનો ઉચ્ચાર કરવો તે ભાષ્ય જપ. તેને વાચિક જપ પણ કહેવામાં આવે છે. બીજો સાલળી ન શકે એ રીતે હોઠ બીડીને મનનું રટણ કરવું તે ઉપાશુ જપ અને જે માત્ર મનની વૃત્તિથી જ જપાય તે માનસ જપ.

પ્રથમમાં હોઠ અને છલ બંને હાલે, બીજામાં હોઠ

હાલે નહિ પણ હવે જાણે અને ત્રીજામાં દોઢ કે દબ
એકે ય રાલે નહિ

બાપ્ય કરતા ઉપાધ્યુ દ્વિન ગણાય અને ઉપાધ્યુ કરતા
મનસ દ્વિન ગણાય, પરંતુ બાપ્ય કરતા ઉપાધ્યુનું દ્વન
નોંખ છે અને ઉપાધ્યુ કરતા માનસનું દ્વન દબનું છે
છે, એટલે જપના રીતે પ્રકરમાં માનસ વ્યયેષ્ટ છે પરંતુ
જપનો અભ્યાસ તો બાપ્યથી જ શરૂ કરવાનો છે, કારણ
કે તેનમાં મનના ઉદ્ધારની શુદ્ધિ થાય છે અને તે ઉપાધ્યુ
તથા માનસમાં ધણી દબ લાગે છે

જપના ચાર પ્રકારો

જપના પાંચ પ્રકારો મળે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે
નાન્દાગ્રાણીમૌનસ્તસ્માત્ સાધસ્તોઽપિ વિગમ્ય ।
ધેયાનિહ પદિ વાડડમધ્યયેશ્વ લાપમર્વમ્ ॥

‘ શાબ્દ જપ કરતા મૌન જપ સારો છે મૌન
જપ કરતા આર્થ જપ સારો છે આર્થ જપ કરતા ચિત્તસ્થ
જપ સારો છે અને ચિત્તસ્થ જપ કરતા ધ્યેયેષ્ટ જપ
સારો છે, કારણકે તે જ જપનું મર્વસ્વ છે ’

શાબ્દ જપ એટલે બાપ્ય કે વાચિક જપ અને મૌન
જપ એટલે ઉપાધ્યુ જપ તે બંનેનું વર્ણન હમણા જ કરી
ગયા માર્થજપ એટલે બધસદિતનો જપ, અર્થના અભ્યાસ
પૂર્વકનો જપ

તમે ‘તમો ઘરિહતાળ’ પદ બોલો એજ વખતે તમારા
મનમાં સમવસરતુમાં બેસી, ચાર શુભે, માલકેશ રાગમાં,

બાર પર્ષદા આગળ, મેઘધ્વનિથી દેશના દેતા અરિહંત
રાગવાનનુ ચિત્ર ખડુ થઈ જાય તો તમે સાર્યજીવ કર્યો કહેવાય

ધણા માણસોને અર્થનું જ્ઞાન હોતુ નથી, એટલે તેઓ
પોતાની (આતરિષ્ઠ) નજર મમક્ષ વાચ્ય પદાર્થનો ખ્યાલ
લાવી શકતા નથી અને એ ખ્યાલ લાવી શકના નથી,
એટલે તેમા જે તન્મયતા થવી જોઈએ, તે થતી નથી જે
તન્મયતા ધરાવેર થાય તો અપૂર્વ આનંદ આવે, એટલે
નમસ્કારની આરાધના કરનારે નમસ્કારના અર્થો ધરાવેર
જાણી લેવા જોઈએ અને તે જ કારણે ગત વ્યાખ્યાનમા
અમે નમસ્કારના અર્થ-ભાવ-રહસ્ય પર પૂરતો પ્રકાશ
પાડેલો છે

નમો સિદ્ધા^{ર્થ} પદ જોલતા લોકના અગ્રભાગ પર આવેલી
શુદ્ધ સ્ફટિક સમાન પીસ્તાવીશ લાળ ચોજનની સિદ્ધશિલા
અને તેના ઉપર બિરાજી રહેલ નિરંજન, નિરાકાર,
વીતરાગ, મર્વજ, સર્વદેશી, પૂર્ણ સુખી, સર્વ શક્તિમાન એવા
અનંત સિદ્ધ ભગવતોનો ખ્યાલ સ્પષ્ટ થવો જોઈએ જે
આનો ખ્યાલ ન આવે તો સમજવું કે નમો સિદ્ધાંતનો અર્થ
મનમા ઉગ્યો નથી

નમો આચર્યાણ પદ જોલતા મહાન જ્ઞાનાચાર્ય કે જે
જિનશાસનના ધોરી છે, પચાચારથી વિભૂષિત છે અને
શિષ્યો પાસે પણ પચાચારનું પાલન કરાવી રહ્યા છે, એ
પ્રકારનું ચિત્ર મનમા ખડુ થવું જોઈએ

નમો સ્વચ્છાયાણ પદ જોલતા શ્રુતના^{ર્થ} પારગામી

ધ્યેયૈકત્વ જપ એટલે આત્મા અને પરમાત્માની એકતા આત્મા ધ્યાતા છે, પરમાત્મા કે પરમેષ્ઠિ ધ્યેય છે આ બંને વચ્ચેની ભેદરેખા ભૂસાઈ જાય એટલે કે જપનાર ધ્યેયની સાથે એકમેક બની જાય ત્યારે આ જપ સિદ્ધ થયો કહેવાય જપનું અંતિમ રહસ્ય આ છે, તેથી તેને જપનું મર્મસ્વ કહેવામાં આવે છે

જપ પર પ્રેમ વધતો જાય તેમ આનંદ આવતો જાય, પણ આજે તો જપ પર પ્રેમ જ નથી, પછી આનંદ કયાંથી આવે ? ‘મને પ્રેમ છે’ એમ કહેવા માગ્યો પ્રેમ હોવાનું મનાય નહિ સૂતા, ઉઠતા, બેસતા, હસતા, ફરતા જ્યારે એજ વસ્તુ યાદ આવે, એનું જ સ્મરણ થયા કરે અને એના વિના ચેન પડે નહિ, ત્યારે સમજાય કે હૃદયમાં પ્રેમ જાગ્યો છે

એ- ભગત હતા, તેમના હૃદયમાં સાચો ભગવત્પ્રભ જાગ્યો હતો, એટલે તેઓ નિરતર ભગવાનનું સ્મરણ કર્યા કરતા તેઓ સસારમાં હતા, પણ સસારની વાતો ગમતી નહિ એક વખત કેટલાક ચાળધીઓ આશ્ચર્ય કરીને તેમને જાનમાં લઈ ગયા, પણ ત્યા થતી વાતોમાં તેમને આનંદ આવ્યો નહિ એટલે તેમણે દાદર નીચે એક જગા શોધી કાઢી અને ત્યા જપ કરવા બેઠી ગયા તેમાં ખૂબ આનંદ આવ્યો અને તન્મયતા જામી આ અવસ્થામાં દેહભાન પણ ભૂલી જવાય તો ખાવા-પીવાનું કયાંથી યાદ આવે ?

બધા જાનૈયા જમવા ગયા અને તેઓ સારી રીતે

જમ્યા, પણ કોઈને ભગત યાદ આવ્યા નહિ સાગે પણ
જેમજ બન્યું બીજા દિવસે સવારે પણ બધાએ જમણની
મોજ ઉડાવી પછી જવાનો વખત થયો, ત્યારે માણસો
જણ્યા એ વખતે ભગત યાદ આવ્યા પછી તો એ પત્ર
ખ્યાલમાં આવ્યું કે ભગત આપણી સાથે જમવામાં ન હતા
ત્યારે તેઓ ક્યા ગયા ? શું થયું ? એનો વિચાર આવ્યો
અને બધા ભગતની શોધ કરવા લાગ્યા એમ કરતા કોઈએ
તેમને દાહર નીચેની ઝોરડીમાંથી શોધી કાઢ્યા, તો તેઓ
હજી ધ્યાનમાં ન હતા અને ભગવાનનું નામ જપી રહ્યા
હતા કહો કેવી એકાગ્રતા અને કેવો ભગવત્પ્રેમ ! પછી
તેમને બહાર લઈ આવ્યા અને પોતાની ભૂવનાં માફી માગી
ખૂબ પ્રેમપૂર્વક જમાડ્યા

જ્યારે નવકાર મંત્રના જપમાં આવે રસ લાગે, આવી
વનમયતા બાગે, ત્યારે સમજવું કે હવે બેડો પાર છે

ઉચ્ચકક્ષાનું ધ્યાન લાગ્યા વખત ટકતું નથી, પરંતુ
ધ્યાનનો પ્રવાહ તો ગમે તેવો લાગાવી શકાય છે અને તે
કર્મની મહાન નિર્જંસ કરવામાં અત્યંત ઉપયોગી નીવડે છે

જપમાં એકાગ્રતા લાવવા માટે પ્રથમની ભૂમિકાથી
શરૂઆત કરવી જોઈએ અને ધીરે ધીરે આગળ વધવું
જોઈએ તેમાં કોઈ વિઘ્ન આવે તો નાહિ મત ન થતા ધૈર્ય
રાખી કામ લેવું જોઈએ શરૂઆતમાં એકરારને એકડો શીખવતાં
શિક્ષકનું પાણી ઉતરી જાય છે, પરંતુ વારંવાર લીટા કરતા
છેવટે એ સાચો એકડો શીખે છે એ એકરાર શરૂઆતમાં
લીટા ન કરે તો એ સાચો એકડો શીખી શકે નહિ, તેમ

તમે પણ શરૂઆતમાં શાબ્દ કે સાધ્ય જપ કરો નહિ તો શ્રદ્ધ જપ કરી શકો નહિ

મનમા એવો દૃઢ નિશ્ચય કરવો જોઈએ કે આજ વસ્તુ જગતમા સારભૂત છે, તેના વિના બધું નકામું છે, અને તે માટે ગમે તેવો લોગ આપવાની તૈયારી રાખો તો જપની ઊંચી ભૂમિકાએ પહોંચી જવાનું મુશ્કેલ નથી પ્રેમ અને સમર્પણ એ સિદ્ધિનો સાચો ઊપાય છે અને તે તમારે આ ક્ષેત્રમા પૂરા બળથી અજમાવવો જોઈએ

જપના તેર પ્રકારો

અપેક્ષાવિશેષથી જપના તેર પ્રકારો પણ માનવામાં આવ્યા છે તે આ પ્રમાણે

રેચક-પૂરક-કુભક્તા ગુણત્રય સ્થિરકૃતિ-સ્મૃતી હ્રષા ।

નાવો ધ્યાન ધ્યેયૈકત્વ સત્ત્વ ચ જપભેદા ॥

‘(૧) રેચક, (૨) પૂરક, (૩) કુભક, (૪) સાત્ત્વિક, (૫) રાજસિક, (૬) તામસિક, (૭) સ્થિરકૃતિ, (૮) સ્મૃતિ, (૯) હ્રદ્ધા, (૧૦) નાદ, (૧૧) ધ્યાન, (૧૨) ધ્યેયૈકત્વ અને (૧૩) સત્ત્વ એ જપભેદો છે ’

(૧) રેચક જપ—શરીરમા રહેલા વાયુને નસકોરા વાટે બહાર કાઢવાપૂર્વક જે જપ કરવો તે રેચક જપ

(૨) પૂરક જપ—વાયુને નસકોરા વાટે શરીરમા ફાપલ કરવાપૂર્વક જે જપ કરવો તે પૂરક જપ

(૩) કુભક જપ—વાયુને શરીરમા સ્થિર કરવા પૂર્વક જે જપ કરવો તે કુભક જપ

આ રીતે કરાયેલો જપ વૃક્ષમંની સિદ્ધિમા ઉપયોગી થાય છે

(૪) માત્સ્વિક જપ—સાતિકમં માટે કરાયેલો જપ તે માત્સ્વિક જપ

(૫) રાજસિક જપ—વશીષ્ઠાદિ માટે કરાયેલો જપ તે રાજસિક જપ

(૬) તામસિક જપ—ઉચ્ચાટન તથા મારણાદિક માટે કરાયેલો જપ તે તામસિક જપ

(૭) સ્થિરકૃતિ જપ—ગમે તેવા વિષ્ણુ સામે દેખાવા છતાં સ્થિરતાપૂર્વક જપ થાય તે સ્થિરકૃતિ જપ.

(૮) સ્મૃતિ જપ—દષ્ટિને નાકના અણભાગ પર સ્થાપીને મંત્રનું મનથી રજુ કરવામા આવે તે સ્મૃતિ જપ.

(૯) હ્રસ્વજપ—જે મંત્રના અત્થપદો મોજકારક હોય તેનો જપ કરવો તે હ્રસ્વજપ, અથવા જેમા ચાસ તેતી અને મૂકતી વખતે હ્રસ્વનો વિલક્ષણતાપૂર્વક ઉચ્ચાર કરવો કરવો તે હ્રસ્વ જપ

(૧૦) નાદ જપ—જે જપ કરતી વખતે મનમા જમરના જેવો ગુભારવ ઉઠે તે નાદ જપ

(૧૧) ધ્યાન જપ—મંત્રપદોનું વર્ણાદિપૂર્વક ધ્યાન કરવું તે ધ્યાન જપ

(૧૨) ધ્યેયકથ—ધ્યાતા અને ધ્યેયલી એકતા આ જોદનું વર્ણન ઉપર આવી ગયું છે

(૧૩) તત્ત્વ જપ—પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ અને

આકાશ એ પાત્ર તત્ત્વો છે, તેને અનુસરીને જપ કરવો તે તત્ત્વ જપ

જપના આ પ્રકારમાં ધ્યાનયોગ અને સ્વરોહ્ય બંનેનો સમાવેશ થાય છે

દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવ અનુસાર જપના ફલની તરતમતા હોય છે, એટલે તે સંબંધી પણ બે શબ્દો કહીશું.

દ્રવ્ય—જપમા ઉપયોગી દ્રવ્યો એટલે કે આસન, માળા વગેરે શુદ્ધ હોય તો ઉલ્લાસની વૃદ્ધિ થાય છે

ક્ષેત્ર—સ્થળ એકાંત હોય અને પવિત્ર હોય તો જપમા વિશેષ તત્ત્વીનતા આવે છે

કાળ—જપ કરવા માટે ત્રણ સંધ્યાનો સમય ઉત્તમ મનાયો છે આ ત્રણ સંધ્યા તે (૧) સૂર્ય ઉગતા પહેલાની એક ઘડી અને પછીની એક ઘડી અર્થાત્ ૪૮ મીનીટ (૨) મધ્યાહ્ન પહેલાની એક ઘડી અને પછીની એક ઘડી અને (૩) સૂર્યાસ્ત પહેલાની એક ઘડી અને પછીની એક ઘડી આ ત્રણે સંધ્યામા પહેલી સંધ્યા વધારે સારી છે, કારણ કે તે વખતે વાતાવરણ શાંત હોય છે અને મગજ પણ શાંત હોય છે

ભાવ—એટલે હૃદયનો ઉલ્લાસ તે એટલી વધારે હોય, તેજુ ફળ પણ વધારે મળે છે

પૂ શ્રી હરિભદ્રચરિત્ર એ યોગનિદુર્મા જપ અંગે કેટલાંક મહત્વનાં સૂચનો મુખી ■ તે પણ વિચારવા યોગ્ય છે તેઓશ્રી ફરમાવે છે કે -

‘ જપ પણ અધ્યાત્મ કહેવાય છે, કારણકે ધાર્મિક પુરુષોનું એ પ્રધાન લક્ષણ છે

મનનુ સખીજ અને નિર્બીજ એમ બંને પ્રકારે ધ્યાન ધરી શકાય છે ઝૂં હોં જે વગેરે મનગીઓ કહેવાય હુનિ ચાની લાલસાવાળા પ્રાણીઓ આ મનનુ સખીજ ધ્યાન ધરે અને માન મોક્ષની અભિલાષાવાળા નિર્બીજ ધ્યાન ધરે, એવો કલિકાવસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય મહારાજનો અભિપ્રાય છે

ચિંતામણિરત્ન, કંપવૃક્ષ, કામધેનુ કે ચિત્રાવેલી ઈંદુલૌકિક પદાર્થો આપનાર છે, પણ દુઃખનિમાથી બચાવનાર નથી, ત્યારે નમસ્કાર મહામત્ર આ જન્મમા પણ રિદ્ધિ સિદ્ધિ આપે છે, પરલોકમા પણ રિદ્ધિસિદ્ધિ આપે છે અને

‘જપ દેવતાની સમુખ અથવા સ્વચ્છ જળરાગી જળાશયોની આગળ અથવા પત્રો-પુષ્પો અને ફોગથી લગેલાં વૃક્ષોવાળાં વનરહેણી અંદર કરવા મટે સત્પુરુષોની આરાધ છે

‘દ્વાયની આંખગીઓ ઉપર કે રાક્ષ નામનાં દુર્ગનાં ભાગા ઉપર, નાસિકાના અગ્રભાગ ઉપર દષ્ટિ સ્થિર કરીને તથા અતરાત્માથી શાંત થઈને મત્રોના અક્ષરને વિષે ચિત્તની ટૂંટિ પરીક્ષી

‘ચિત્તની વિપરીત ચિત્તિ થવા લાગે ત્યારે જપનો ત્યાગ કરવો વ્યાક્રમ ચિત્ત વખતે જપનો ત્યાગ કરવાથી (અંદરથી અર્થાંત છતાં બહારથી શાંત આકાર કરવા ૩૫) મન્યાચારનો ત્યાગ થાય છે તથા વિશ્રાંતિ લેવાથી જપમાં સારી રીતે પ્રવૃત્તિ થાય છે આ રીતે શુદ્ધ કામનાથી કરેલો ત્યાગ એ વાસ્તવિક રીતે અત્યાગ જ છે

‘જેટલા કાલ મટે પ્રતિયા લીધી હોય, તેવા મહાપ્રભાણુ જપ કરવો પ્રતિયા કરવાથી જપ સિવાયના કાગે પણ જપમાં મનોવૃત્તિ કામમ રહે છે એમ જુલ પુરુષો કહે છે આથી મુનિઓએ પ્રતિયા લેવારૂપ અભિગ્રહને વખાણ્યો છે અભિગ્રહવડે ભાવરૂપ ધર્મ થાય છે અને ક્રિયાકાળે ક્રિયાથી પણ ધર્મ થાય છે

પરપરાએ મોક્ષમા લઈ જાય છે વળી મર્થ જેવા કૂરમા
કૂં પ્રાણીના કાનમા પડેવા આ મહાન પવિત્ર મંત્રના શબ્દો
દુર્ગતિનું નિવારણ કરી તેને દેવલોકમા લઈ જાય છે આવો
અપૂર્વ મહામંત્ર આપણી પાસે હોવા છતાં આપણે કંઠાલની
જેમ અહીં તહીં ભટકીએ છીએ અને બીજા મંત્રને શોધીએ
છીએ, તે કેટલું ગોચનીય ગણાય ?

ઉપાધ્યાય શ્રીમદ્ યયોવિજયજી મહારાજે ગૂજરાત
ભાષામા પચપરમેષ્ઠિગીતા લખી છે તેમા તેઓ કહે છે

તજે એ સાર નવકાર મંત્ર
જે અવર મંત્ર સેવે સ્વતંત્ર,
કર્મ પ્રતિકૂલ બાઉવ સેવે,
તેહ સુરતરુ તણ આપ ટેવે

શાસ્ત્રપરોએ નમસ્કારને શ્રેષ્ઠ મંત્ર માન્યો છે અને
અમે (શ્રી-યયોવિજયજી) તેનું વર્ણન કરી ગયા છીએ
આવો શ્રેષ્ઠ મંત્ર છોડીને જે પોતાની મતિકલ્પનાથી બીજા
મંત્રનું આરાધન કરવા લાગે છે, તેનું ભાગ્ય જ ખરેખર !
પ્રતિકૂલ છે એ ભાગ્ય પ્રતિકૂલ ન હોય તો સુરતરુ એટલે
કલ્પવૃક્ષસદૃશ નમસ્કાર મંત્રને છોડી બાવલ જેવા બીજા
મંત્રને કેમ આરાધે ?

કોઈ એમ કહેતું હોય કે એ મંત્રો ફલદાયક હોવાથી
અમે તેનું આરાધન કરીએ છીએ, તો ઉપાધ્યાયજી મહારાજ
તેમને જણાવે છે કે-

એકને બીજે રે વાસિત, હોવે ઉપાસિત મત,
બીજે પણ કલ્પવૃક્ષ, નાયક છે એ તત.

સર્વ મત્રોમા નમસ્કાર મત્ર એ નાયક છે એ એના બીજથી વાસિત બીજ મત્રની ઉપાસના કરવામા આવી હોય તો જ તે ફલદાયક થાય છે મહોપાધ્યાય શ્રી વિનય વિજયજી મહારાજે પણ આરાધના રતવનમા આવા જ શબ્દો ઉચ્ચાર્યા છે

જન્માતર' જાતા, જે પામે નવકાર,
તો પાતિક ગાળી, પામે સુર અવતાર
એ નવપદ સરીજો, મત્ર ન કેઈ સાર,
આ ભવ ને પરભવે, સુખ સ પત્તિ દાતાર
તેનો અર્થ સુસ્પષ્ટ છે

૫૦૦ સાગરોપમ સુધી નારકીનો જીવ અકામનિર્જરા દ્વારા જેટલા કર્મ ખપાવે, તેટલા કર્મ ફક્ત એક નવકાર ગણવાથી ખપે છે, અને ૫૪૦૦૦ સાગરોપમ સુધી નારકીનો જીવ અકામ નિર્જરાદ્વારા જેટલા કર્મ ખપાવે, તેટલા કર્મ એક નવકારવાળી એટલે ૧૦૮ નવકાર ગણતા ખપે છે પણ નવકારની ત્રા ગણના ઉચ્ચાર અને વિરામની શુદ્ધિપૂર્વક એટલે સંપદાપૂર્વક કરવી જોઈએ +

નમસ્કાર મત્રનો જપ નદાવર્ત, શખાવત, પદ્માવર્ત,

+ નમસ્કારના ફલ માટે સાત્ત્વમાં નીચેની ગાથાઓ દૃષ્ટિગોચર થાય છે
મત્રકાર એક એકવર વાવ પેટેદ સત્તમચરણં ।

પન્નાસ પ્વ પર્ણ, સાગર પન્નાસ સમગર્ણ ॥

‘શ્રી નવકાર મત્રનો એક અક્ષર સાત સાગરોપમનાં પાપનો નાશ કરે છે તેના એક ૫૮ વડે પન્નાસ સાગરોપમનું પાપ ક્ષય પામે છે

પરમપરમેષ્ઠિમુદ્રા કે કમળખંધ વડે થાય તો તેનું ફળ અધિક મળે છે

કમળખંધ જપ કરવાની રીતિ એવી છે કે આઠ પાખ ડીનું કમળ હૃદયમાં ઠટપડું વચ્ચે કલ્પિંકા ઠટપવી અને તેમા નમો જરિહતાળ એ પદ સ્થાપડું પછી ઉપરથી ચાફ કરીને ચારે દિશામા નમો સિદ્ધાળ આદિ ચાર પદો સ્થાપવા અને વિદિશામા एसो પવનમુક્કારો આદિ ચાર પદો સ્થાપવા આ સ્થાપનામા રંગો નીચે મુજબ ઠટપવા

૧ નમો જરિહતાળ—રવેતવર્ણ, રૂધ જેવો ધોળો રંગ

૨ નમો સિદ્ધાળ—રક્તવર્ણ, માથોફ જેવો લાલ રંગ

૩ નમો આયરિયાળ—મુવર્ણવર્ણ, સોના જેવો પીળો

રંગ

૪ નમો સ્વચ્છાયાળ—નીલ રંગ, પન્ના જેવો લીલો

રંગ

૫ નમો ભોર સ્વચ્છાયાળ—શ્યામવર્ણ, નીલરત્ન જેવો

કાળો રંગ

૬ યમો પવનમુક્કારો—લાલ અને પીળો

૭ સ્વચ્છાયાળ—પીળો અને લીલો

૮ મગલાળ વ સન્વેષિ—લીલો અને શ્યામ

૯ પદમ હ્રસ્વ મગલ—શ્યામ અને લાલ

આ રીતે કમળખંધથી એક નવકાર ગણતા લા' નવકારનું ફળ મળે છે અને તેમા લીનતા આવી જાય તે કોડ નવકારનું ફળ મળે છે મતલબ કે મિથ્યાદષ્ટિ સામાન

માણસ શ્રદ્ધારહિત, ઉપલક લાવે, અનુપયોગપૂર્વક, કોઈ નવકાર ગણે અને સમકિતદષ્ટિ આત્મા ઉપરની વિધિથી ગુણ ભાવપૂર્વક ધ્યાનરૂપે એક નવકાર ગણે તે બરાબર છે

નમસ્કારદ્વલપ્રકરણમા કહ્યું છે કે—

જો ગણે છત્સમેગ, પૂજેદ વિહીદ જિણનમુખરો ।

તિથયરનામગુત્ત, સો ઘણદ નલિય સદેહો ॥

‘જે એક સાખ નવકારને ગણે અને શ્રી જિનેશ્વર દેવને વિધિપૂર્વક પૂજે, તે તીર્થંકરનામ-ગોત્રને બાધે, એમા સંદેહ નથી’

ઉપદેશતરગિણીમા પણ કહ્યું છે કે—

યો હમ્મ જિનવદ્ધલક્ષ્યસુમના સુલ્યક્તવર્ણનમમ્,

બ્રહ્માવાનુ વિજિતેન્દ્રિયો મવહર મન્ત્ર જપેચ્છાવક ।

પુત્રૈ શ્વેતસુગન્ધિમિશ્વ વિધિના હક્ષપ્રમાણૈર્નિર્ન,

ય સપૂયતે જિન સ ત્રિશ્વમહિત શ્રીતીર્થરાપો મવેત્ ॥

‘જેણે જિનેશ્વર પ્રત્યે લક્ષ્ય બાધ્યું છે, એવો સુંદર મનવાળો શ્રદ્ધાવાન અને જિતેન્દ્રિય શ્રાવક સુસ્પષ્ટ વર્ણના આચારપૂર્વક સ સારના ભયનો નાશ કરનાર એવા નવકાર મંત્રને એક સાખ વાર જપે અને શ્વેત સુગંધી એક સાખ પુષ્પો વડે શ્રી જિનેશ્વરદેવની વિધિપૂર્વક સમ્યક્ પ્રકારે પૂજા કરે, તે ત્રિભુવનપૂલ્ય તીર્થંકર થાય ॥’

નવ સાખ જપતા નરક નિવારે, પામે ભવનો પાર,

સો ભવિયા ભક્તે ચૌકળે ચિત્તે, નિત્ય જપિયે નવકાર

પચપરમેષ્ઠિમુદ્રા કે કમળળધ વડે થાય તો તેનું ફળ અધિક મળે છે

કમળળધ જપ કરવાની રીતિ એવી છે કે આઠ પાખ ડીનું કમળ હૃદયમાં કલ્પવૃ વચ્ચે કર્ષિંકા કલ્પવી અને તેમાં નમો અરિહતાળ એ પદ સ્થાપવું પછી ઉપરથી શરૂ કરીને ચારે દિશામાં નમો સિદ્ધાળ આદિ ચાર પદો સ્થાપવા અને વિદિશામાં एसो પચનમુક્કારો આદિ ચાર પદો સ્થાપવા આ સ્થાપનામાં ૨૭૦ નીચે મુજબ કલ્પવા

૧ નમો અરિહતાળ—સ્વેતવર્ણ, ક્ષુદ્ર જેવો ધોળો ૨૭

૨ નમો સિદ્ધાળ—રક્તવર્ણ, માણેક જેવો લાલ ૨૭

૩ નમો આયરિયાળ—સુવર્ણવર્ણ, ચોના જેવો પીળો

૨૭

૪ નમો ઉવ્વક્ષાયાળ—નીલ ૨૭, પન્ના જેવો લીલો

૨૭

૫ નમો લોષ સત્ત્વસાદૂળ—શ્યામવર્ણ, નીલરત્ન જેવો

કાળો ૨૭

૬ एसો પવ-નમુક્કારો—લાલ અને પીળો

૭ સત્ત્વપાયપ્પનાસળો—પીળો અને લીલો

૮ મગલાળ ચ સન્વેસિં—લીલો અને શ્યામ

૯ પદમ હવદ મગલ—શ્યામ અને લાલ

આ રીતે કમળળધથી એક નવકાર ગણુતા લાખ નવકારનું ફળ મળે છે અને તેમાં લીનતા આવી જાય તો કોઠ નવકારનું ફળ મળે છે મતલબ કે ત્રિશ્યાદંટિ સામાન્ય

માણસ શ્રદ્ધારહિત, ઉપલક લાવે, અનુપયોગપૂર્વક, કોડ નવકાર ગણે અને મમકિતદષ્ટિ આત્મા ઉપરની વિધિથી શુભ લાવપૂર્વક ધ્યાનરૂપે એક નવકાર ગણે તે બરાબર છે

નમસ્કારકૃતપ્રકરણમાં કહ્યું છે કે—

જો ગણદ્ લક્ષ્મભેગ, પૂજેદ વિહીદ જિજનનુકારો ।

તિત્થયરનામગુત્ત, સો વયદ નતિય સદેહો ॥

‘જે એક લાખ નવકારને ગણે અને શ્રી જિનેશ્વર દેવને વિધિપૂર્વક પૂજે, તે તીર્થંકરનામ-ગોત્રને બાપે, એમા સંદેહ નથી ’

ઉપદેશતરગિણીમા પણ કહ્યું છે કે—

યો લક્ષ વિનવદ્લક્ષ્યસુમના સુચસ્ત્વર્ગક્રમમ્,

શ્રદ્ધાવાન્ વિજિતેન્દ્રિયો મવહર મન્ત્ર જપેચ્છ્રાવક* ।

પુષ્પૈ શ્વેતસુગન્ધિમિશ્ર વિધિના લક્ષપ્રમાણૈર્જિન,

ય સપૂજ્યતે જિન સ ત્રિશ્વમહિત શ્રીતીર્થરાત્તો મવેત્ ॥

‘જેણે જિનેશ્વર પ્રત્યે લક્ષ બાધ્યું છે, એવો મુદર મનવાળો શ્રદ્ધાવાન અને જિતેન્દ્રિય શ્રાવક સુરખટ વર્ણો આચારપૂર્વક સંસારના લાવનો નાશ કરનાર એવા નવકાર મંત્રને એક લાખ વાર જપે અને શ્વેત સુગંધી એક લાખ પુષ્પો વડે શ્રી જિનેશ્વરદેવની વિધિપૂર્વક સમ્યક્ પ્રકારે પૂજા કરે, તે ત્રિભુવનપૂજ્ય તીર્થંકર થાય છે ’

નવ લાખ જપતા નરક નિવારે, પામે લાવનો પાર,

સો લવિયા ભત્તે ચોકખે ચિત્તે, નિત્ય જપિયે નવકાર

આ પકિતજો પણ તમે સામળી જ હશે આ પરથી
નમસ્કાર મહામત્રની આરાધનાનું ફળ સમજાગે

તમે જ્યાં મહામત્રની આરાધનામા મસ્ત બનેા અને
તે દ્વારા તમારું આત્મકલ્યાણ સાધી એ લાવનાપૂર્વક
આજનું વ્યાખ્યાન મમાપ્ત કરીએ છીએ અને તેની સાથે
નવકાર મત્રના વિષયની આ વ્યાખ્યાનમાળા પણ સમાપ્ત
થાય છે

સર્વમન્નલપ્રાપ્ત્ય, સર્વ કલ્યાણકારણમ્ ।

પ્રધાન સર્વધર્મણા, જૈન જયતિ શાસનમ્ ॥

